

čil v Ljubljani.

ČITANKA

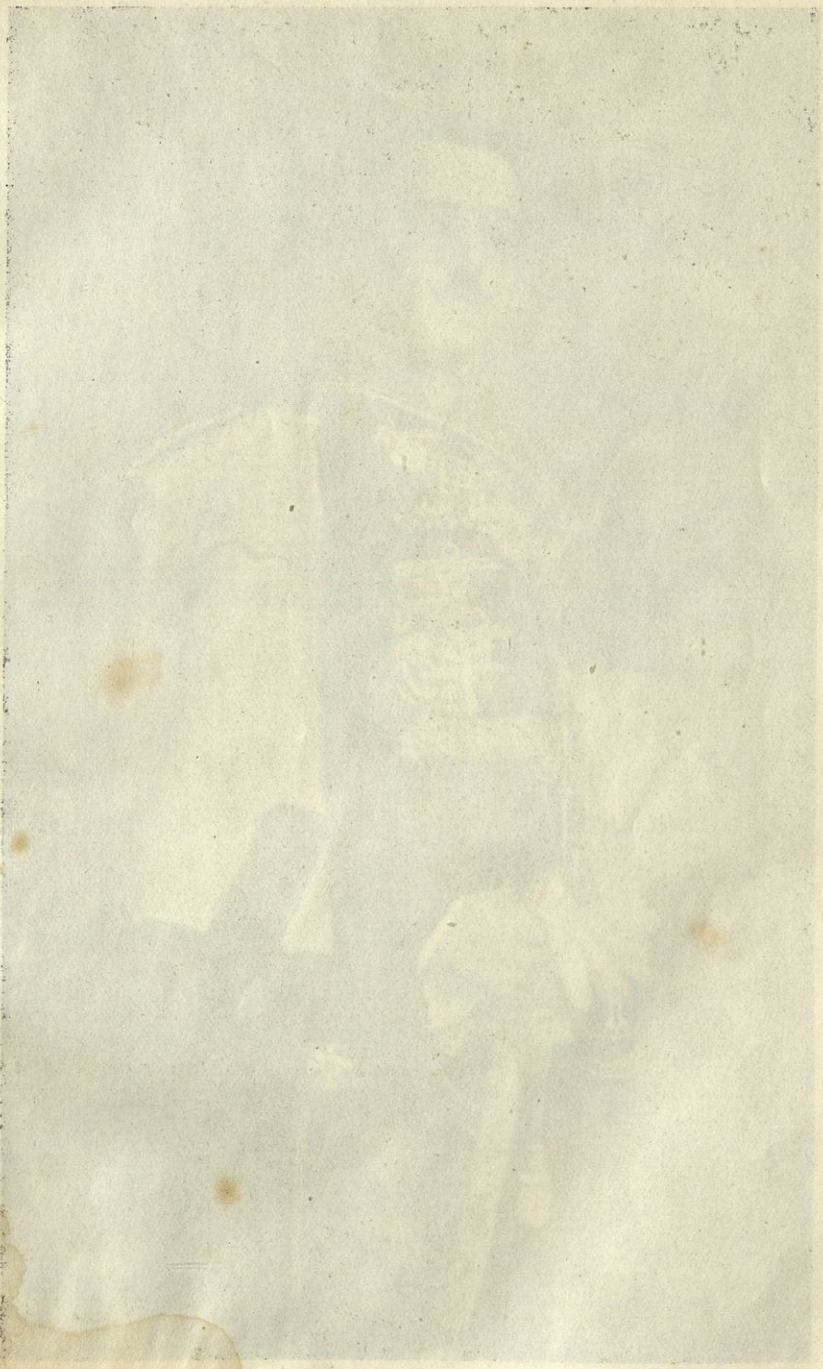
za

obče ljudske šole.

Izdaja v štirih delih.

II. del.

KRALU ALEKSANDER I

KRALJ ALEKSANDER I.

ČITANKA

za

obče ljudske šole.

Izdaja v štirih delih.

II. del.

Za drugo in tretje šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol.

Sestavila

Henrik Schreiner in Fr. Hubad.

Četrta pregledana izdaja. Oskrbel Ljudevit Černež, okr. šol. nadzornik.

Odobreno z odlokom oddelka za prosveto in vere, pokrajinske
uprave za Slovenijo št. 4157, od 18. oktobra l. 1922.

Cena 8 Din.

Ljubljana 1923.

Kr. zaloga šolskih knjig in učil.

Šolske knjige, izdane v kr. zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani, se ne smejo prodajati za višjo, nego na čelni strani označeno ceno.

Pridržujejo se vse pravice.

20872/2; ind: 1923

S 1972/6417

I. Šola in dom.

a) Šola.

1. Bog.

Z Bogom začni vsako delo,
da bo dober tek imelo,
z Bogom delo dokončaj,
imel boš tu že sladki raj!

2. Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Ko zjutraj se zbudim,
najprej pogovorim:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Ko mimo križa grem,
pobožno brž povem:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Po poti tudi gredoč,
pozdravljam vse rekoč:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Za vsaki božji dar,
še tako majhno stvar
hvaljen bodi Jezus Kristus!

Zdaj in pa vsaki čas
vesel mi bodi glas:
hvaljen bodi Jezus Kristus!

A. M. Slomšek.

3. Pred poukom.

1. Tebi kliče, večni Oče,
zbranih otročičev krog,
blagoslovi, prosi vroče,
ga pri uku, mili Bog!

2. Srca naša Ti pripravi,
um razjasni in spomin,
raste naj v modrosti pravi
vsak ko Jezus, Božji sin.

Po pouku.

1. Večno slavo ti pojémo,
z nami naj Te vse časti;
hvalo Tebi vsi dajémo
za vse, kar smo slišali.

2. Lepe uke v srcih hrani,
nam po njih živeti daj,
vedno Ti nam stoj na strani
in nas pelji v sveti raj!

4. Gospod učitelj.

Jurček in Tonček sta se igrala na trati pred hišo.

Med igro zasliši Tonček, da nekdo prihaja.

Hitro se ogleda in zašepeta: »Naš gospod učitelj!« Pre-
stane se igrati in zardi.

Ko se približajo gospod učitelj, se Tonček odkrije in
vljudno pozdravi.

Tudi Jurček se odkrije, pozdravi pa prav tiho.

»Glej, glej,« se nasmehnejo gospod učitelj, »naš Tonček?«
in pogladijo Tončka po licu. »Čigav je pa ta deček?«

»To je naš Jurček,« odgovori Tonček glasno.

Gospod učitelj se Jurčku nasmehnejo in mu reko pri-
jazno: »Le igray se z bratcem! Lepa in mirna igra ne ško-
duje. Z bratcem se dobro poznavava in se imava rada. Kaj
ne, Tonček? Ko prideš tudi ti v šolo, se bova tudi midva se-
znanila!«

Potem odidejo gospod učitelj.

Oba dečka sta gledala molče za njim; klobuk sta dr-
žala še vedno v rokah.

Za nekaj časa vpraša Jurček: »Ali so dobri?«

»Saj si sam videl,« reče Tonček in gleda še vedno za
gospodom učiteljem.

»Lepo so te pobožali,« reče Jurček.

Tonček si seže na lice: še vedno je čutil, kako milo so
ga pobožali gospod učitelj.

V očeh se mu zasveti.

»Ah Jurček, našega gospoda učitelja imam tako rad!«
vzklikne, in oba stečeta v hišo, da povesta vse materi.

Po K. Raisu.

5. V šoli.

»Ti tam šesti v drugi klopi!

koliko je šestkrat pet?

Mali mož, na prste stopi!«

»Šestkrat pet je trideset!«

»Vrane družijo se rade,

pet na smreki jih čepi;

puška počí, ena pade;

koliko jih še sedi?

Kaj se tebi zdi?« — »Nobena!«
»Kaj? To v glavo mi ne gre!«
»Ena pade ustreljena,
druge štiri odleté.«

»Glej ga, glej, glavica bistra!
Majhen deček, velik mož!
S časom boš še za ministra,
ako vedno priden boš!«

J. Stritar.

6. Novi součenec.

Dobili smo novega součenca. Piše se Ivan Novak. Gospod učitelj so mu odkazali prazno mesto v klopi. Vsi smo ga gledali. Tudi Ivan nas je pogledoval.

Gospod učitelj mu rečejo: »Pokaži, Ivan, kako znaš sedeti!« Ivan sede ravno; nasloni se zadaj na naslonilo. Noge postavi s stopalom na tla.

»Dobro,« ga pohvalijo gospod učitelj. »Sedaj pa obrni glavo k meni in pozor!« Ivan stori tako; sedel je lepo kakor mi.

Tudi pri pisanju in risanju je sedel kakor mi. Glavo je nagnil mirno naprej. Prsi ni naslanjal ob klop. Roke je položil do lakta na desko, tako da je imel laket prost. Z levo roko je držal papir.

Beroč je držal knjigo z obema rokama. Glave ni sklanjal k njej.

To je priden in poslušen součenec. Tudi ljubezniv je. Vsi ga imamo radi.

Po Jož. Kliki.

7. Pičica na „i“.

Ker Radivoj lenušček
pri nalogi hiti,
površna je pisava —
brez pičice na »i«.

Zaman ga opominja
učitelj ter uči,
da vedno naj postavi
vsaj pičico na »i«.

A končno mu je dosti,
in Radivoj — sedi!
Oj, ti nesrečna pika,
ti pičica na »i«.

L. Černej.

8. Plemenito delo.

Res, to jutro smo spoznali, kako plemenite duše je Gruden.

Ko sem zjutraj prišel v šolo, še ni bilo učitelja v šolski sobi. Trije ali štirje učenci so nagajali Krmelu. Suvali so ga z ravnili, metali mu kostanjeve lupine v obraz, pitali ga s priimki in mu oponašali hromo roko v obvezi. On pa je stal sam zadaj pri klopi, bled in tih ter proseče pogledoval drugega za drugim, da bi ga pustili na miru. Toda oni ne nehajo; čedalje huje ga psujejo — in on je od jeze čimdalje bolj rdeč.

Hipoma skoči Boškin predenj na klop in oponaša njegovo mater, kako nosi košare na rokah; videl jo je, ko je čakala sina pred šolo. Mnogo se jih začne smejati. Krmel se ne more premagovati, zgrabi knjigo in jo na vso moč zažene proti svojemu nasprotniku. Toda ta se spretno umakne, in knjiga prileti učitelju, ki so baš vstopili, na prsi.

Kakor bi trenil sedi vsak na svojem prostoru. Vsi so tihi in preplašeni. Učitelj stopijo k mizi in vprašajo resno: »Kdo je storil to?« — Nihče ne odgovori. Učitelj zakličejo drugič ostreje: »Kdo je bil to?«

Hitro se dvigne Gruden, ki se mu je smilil ubogi Krmel, in reče odločno: »Jaz!«

Učitelj pogledajo njega, nato pogledajo osuple njegove tovariše in rečejo mirno: »Ti nisi bil!« Precej na to pristavijo: »Kdor je kriv, vstani, kaznoval ga ne bodem!« Krmel se dvigne in pravi jokaje: »Tepli so me in psovali, in pre-naglil sem se...«

»Sédi!« pravijo učitelj. »Sedaj naj vstanejo oni, ki so izzivali!« Štirje vstanejo in povesijo glave. »Vi,« rečejo učitej, »vi ste psovali tovariša, ki vam ni storil nič hudega! Zaničevali ste nesrečnika, lotili ste se slabotnika, ki se vas ne more ubraniti! To je najpodlejše dejanje, ki se ž njim more kdo omadeževati! Sram vas bodi, malovredniki!«

Ko so to izustili, stopijo k Grudnu, ki je poslušal s povešeno glavo, denejo mu roko pod brado, dvignejo mu glavo, pogledajo mu v oči in rečejo: »Ti si plemenita duša!«

E. de Amicis.

9. Bolni tovariš.

Kako ti je, Andrejče? — Bolje?
Veliko bolje, to je prav;
vstal skoro boš, na vrt, na polje
in v šolo šel krepak in zdrav.

Gospod učitelj so vprašali:
»Kako se Kotniku godi?«
Hvalili so te in dejali,
da si najboljših eden ti.

Te jagode sem ti prinesel,
ki sem to jutro jih nabral;
v torilce to jih bom iztresel,
kaj boljšega bi rad ti dal!

Še drugi pridejo za mano:
vsa šola rada te ima; —
zdaj grem, nalogo, danes dano,
mudi se zdelati doma.

J. Stritar.

10. Dva slaba šolarja.

Andrejček je pogosto prihajal prepozno v šolo. Prvi uk je bil večji del že dokončan, ko je prilezel. Ker pouka ni slišal, tudi ni nič znal. Celo leto je ta zamuda veliko znesla.

Ko je bila na koncu leta očitna izkušnja, je Andrejček slabo znal. Gospod šolski nadzornik najdejo v imeniku, da je prišel Andrejček v enem letu petdesetkrat prepozno v šolo. Rekli so: »Ni čuda, da otrok malo ve. Tudi težak na polju malo opravi, če ga ni o pravem času na delo. Tak še druge mudi.«

Videk je po cele dni izostajal iz šole. Moral je doma dete varovati, živino pasti ali kaj malega delati. Kadar so

ga zopet poslali v šolo, si ni upal noter. Potepal se je okrog, dokler je bila šola, potem je šel domov. Doma ni nič prida zalegel in v šoli ni nič vedel. Zrastel je neveden, razvajen potepuh.

A. M. Slomšek.

11. Prva skrb.

V nekem kraju sta bila dva kmeta. Imela sta mnogo otrok. Juri je bil bogat in ni hotel svojih otrok pošiljati v šolo. Rekel je, da živé lahko brez šole. Radi so ostali otroci doma, a znali niso nič.

Marko je bil siromak, skrbel pa je za otroke. Pridno jih je pošiljal v šolo. Kaplje vina si ni kupil ter je poleti hodil bos, da je obul na zimo otroke za šolo.

»Ljubi otroci,« je dejal Marko večkrat, »blaga vam ne morem dati; le skrbno se učite in pridni bodite, Bog vas že preskrbi. Če boste pametni, boste tudi srečni.« Tako je res bilo.

Tatje so okradli Juriija in mu odnesli ves denar. Dve leti potem je pogorel in umrl od žalosti, Jurijevi otroci so ostali sirote. Imeli so gole roke in prazno glavo.

Ko je umrl Marko, so imeli vsi Markovi svoj kos kruha. Bogomil je bil kolar, Ivan kovač, Gregor dober kmet, Anica je bila pridna dekla, Neža pa šivilja. Vsem se je godilo dobro; dostikrat so Jurijevim dajali kruha.

A. M. Slomšek.

12. Materin opomin.

Takó v imenu božjem,
le hodi v šolo zdaj,
a v šoli, čuj, motiti
nikomur se ne daj!

Tam v klopi mirno sédi,
ko da bi v cerkvi bil,
ker le takó, Ivanek,
lahkó se boš učil.

Lucijan.

13. Na poti v šolo.

Kaj mudiš me, oj zeleni
in cvetoči travnik tí?
Lep si, ali v šolo meni,
ljubi travnik, se mudi.

Ptiček, ti utegneš peti;
kar ti treba, znaš ti že:
v šolo moram jaz hiteti,
kjer se bistrijo glave.

Urne ribice v potoki,
rad bi vam tovariš bil;
tekal, skakal bi po loki
in metulje bi lovil.

Ali ko pa šola mine,
kakor ti bom, ptiček, prost;
hej, čez jarke in krtine!
Travnik ves bo moj in gozd.

J. Stritar.

14. Učenec, iz šole gredé.

Prav vesel iz šole grem,
mного lepega že vem;
kar naučil sem se v šoli,
ne pozabim vam nikoli.
To te prosim, Stvarnik moj,
vedno mi na strani stoj,
da se morem prav učiti,
priden in pobožen biti.
Bom povedal starišem,
kar vse lepega že vem!
Oj, kak bodejo veseli
radi, radi me imeli.

Zlati orehi.

15. Telovadska.

1. Hajd na noge, le v korak!
Čvrsto stopa korenjak.
V vrsti redni vojska gre,
in razlega petje se:
Hurá!

2. Boben poje: tram, tram, tram!
kliče svoje: trom, ri, rom!
Brzo dalje črez poljé,
gozd, ravnine in goré!
Hurá!

3. Pojmo srčno vsi na glas:
naš je mladi, zlati čas!
In veselo in gorkó
srce bije nam zvestó!
Hurá!

A. Perne.

Uganki.

1.

Tovarišev dvajset je prišlo v deželo;
vsak drugo obličje imel je in čelo,
bil sleherni je omikan in čeden,
a govoriti ni znal nobeden;
le eden kaj malega zinil je včasi,
a bili so trdi, hripavi glasi.
Da bi jih ljudje po svetu umeli,
tolmačev so pet pri sebi imeli.
Prvi zija, ko govori,
drugi kakor otrok kriči,
tretji cvili kakor prasiček,
večkrat četrtega sliši voliček,
peti kakor sova tuli.
Po vsem svetu so zasluli.
Čast in hvalo od mene doboš,
če mi uganeš imena teh mož.

2.

Kateri človek ima največ otrok?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Prebrisana glava in pridne roké
boljše blago so ko zlate goré. A. M. Slomšek.
2. Ni grdo, če kdo česa ne zna, a grdo je, če se neče učiti.
3. V šoli moraš miren biti,
pridno moraš se učiti.
4. Mladini najlepša lepota je ta:
nedolžnost, ponižnost in žlahtnost srca.

A. M. Slomšek

5. Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe.
6. Kdor mnogo govori,
veliko vreden ni.
7. Kdor sam sebe povišuje,
prazno glavo oznanjuje.
8. Dasi majhen sem in mlad,
hodim vendar v šolo rad.

A. M. Slomšek.

b) Dom.

1. Nova hiša.

Pod streho je, glejte jo, hišica nova,
veselo in srečno jo gleda oko;
kako je hitro bila gotova!
Od dneva do dneva je rastla lepo.

Kako prijazno človeka vabi!
Prijetno v njej živelo se bo;
hvaliti, duša, Boga ne pozabi,
ki nam je pomagal z blago roko.

Veseli zato in hvaležni bodjmo,
skrbi je minil in žalosti čas;
pa tudi sosedov ne pozabimo,
ki so prijazno podpirali nas.

Mir božji, hišica, v tebi prebivaj,
četudi ne boš prepolna blaga;
mir, zadovoljnost srečno uživaj,
kdor bo pod streho tvojo doma.

J. Stritar.

2. pajek in polž.

»Čudno se mi zdi,« reče pajek polžu, »da moreš stanovati v tako tesni hišici. Jaz živim po sobanah — celo v mestnih palačah razpenjam svojo pajčevino.«

Polž odgovori: »Ne bi rad živel po tujih stanovanjih. Rajši stanujem v majhni, toda svoji hiši.«

Solovej.

3. Mali bratec.

Prišel bratec, mali Jure,
do očetove je ure.

Ura pa je vsa od zláta
in ima kar dvojna vrata.

Jož, to pa je res lepó!
Če nastaviš jo na uho,
uho ti je kakor gluho.
Čuješ samo: tika - teka!
Bratec misli: hoče mleka.

Jož, kako pa bi to šló?
S sladkim mlekom jo zalije,
ura pije, pije, pije.
Bratec misli: Ej je zvita,
zdaj molči, ko je že sita,
ko več nima praznih čev!

Čika Jova - Gradnik.

4. Zadovoljnost.

Moder človek je pripovedoval: »Še nikoli nisem bil žalosten, naj se mi je še tako slabo godilo. Samo enkrat sem godrnjal, ker sem moral bos hoditi. Nisem imel novcev, da bi si čevlje kupil.

Stopim v cerkev. Tu najdem človeka, ki ni imel nog. Ko ga ugledam, sem bil z bosimi nogami popolnoma zadovoljen ter sem hvalil Boga, da sem zdrav in čvrst, četudi moram hoditi bos. Oni nesrečnik bi gotovo rad hodil bos, ko bi le imel noge.«

D. Juriša.

5. Uspavanke.

Nina, nana, nena
veja je zelena,
a na veji jabolka,
jabolka rumena.
Priletela ptičica
vejo je zazibala
jabolka je pala,
Anka jo pobrala.

Nina, nana, ninana
v vrtu cvete gartroža
na tej roži pisana
pa sedi polončica.
Polončica frfotá
ne boji se deteta
na ročico zleta
s pisanega cveta.

Nina, nena — kaj pa je?
Deca vsa vesela je,
lešnikov iz šume
je prinesel kume.

Jedla bi jih Slavica,
pa le zobčka dva ima.
Ali, da ne veka,
mama da ji mleka.

Nina, nena kraj steze
volk nabira jagode;
bo zaprosil ga naš Tonček,
kadar bo navrhan lonček,

naj vseh jagod ne pohrusta,
naj da eno Dani — v usta.
Volk poreče: »To se ve!
Danici — kako da ne!«

Nina, nana, Dana,
si že kaj zaspana?
Štiri imaš brate,
vsi skrbijo zate.
Eden vpraša: »Kam je šla?«
Drugi pravi: »Je doma!«
Išče zopet tretji
te po belem sveti.
A četrti najde te.
Kje? V naročju mamice.

Čika Jova - Gradnik.

6. Jutro.

Pokoneu, pokoneu, zaspanci!
K molitvi sklenite roke!
Pod nebom pojéjo škrjanci,
in solnce visoko je že.

Že močnik na mizi kadi se,
pod mizo pa maček preži;
po jedi na delo mudi se,
Bog siti le pridne ljudi.

Pod pazduho bukvice, Tine,
pa v šolo si bistril glavo!
Ti, Tone, se spomni živine,
ti, Minka, na polje z menó.

Na delo, naj mraz je, naj vroče,
trudit' se vsak je dolžan;
kdor delati more, pa noče,
zanj krop je predober neslan.

J. Stritar.

7. Petelin in putka.

Že je tukaj lepo jutro,
lepo jutro, dan svetel
petelinček je poskočil,
da bi ga oznanjeval.
To zagledala je putka
naša tolsta jarčica,
ki se vozi po dvorišču
kakor kaka barčica.
Pa tako je govorila:
»Petelinček, čuj me čuj,
saj je še prezgodaj! Jutra
še nikar ne oznanjaj!«

Odgovoril petelinček:
»He, ne trudi se nikar,
kaj bi rekli drugi moji,
da sem kakšen gospodar!
Kaj bi rekle druge putke
in sosedov petelin,
ako ne bi se oglasil
jaz najprej iz naših lin?«
In prosila lepa putka
petelinčka je zaman,
gori v lino je poskočil
in zapel je beli dan.

Dragotin Kette.

8. Jutranja molitev.

Ljubi Bog, zahvalim te,
da nocoj si čuval me!
Hvala, ljubi angeli,
zvesto ste me čuvali.

Vse, kar vidim, gozdi, polja,
vse, o Bog, je tvoja volja;
le veselo, ptica, poj,
vse ti daje Bogec moj.

Čuvaj tudi, ljubi Bog,
starše moje vseh nadlog.
Čuvaj brate, sestre mi,
jaz pa priden bom vse dni.

Iz hrvaškega.

9. Iz zlatih skledic.

Solnce je pripekalo. Od severja in juga so se kopičili oblaki kakor velikanske gore. Muhe so bile sitne. Tudi Beličevemu Lipčetu, ki je ostal sam z materjo doma, nekaj ni bilo prav. A sam ni vedel dobro, kaj bi rad, ko se je sukal ob materinem krilu.

Mati so pomivali posodo v kuhinji in podili Lipčeta stran, naj jih ne moti. Toda šestletni dečko se ni takoj spravil. Vprašal je mater: »Ali res hodi dopoldne angel — z vodo v zlati skledici, z lepo belo otiračo, pa otroke vabi, naj se umijejo?«

»Hodi, hodi,« reko mati naglo.

»Popoldne pa hodi škrat s pomijami v umazani golidi in s sirkovo metlico, kaj, mama?« vpraša dalje Lipče.

»Seveda za tistimi, ki se nečejo umiti,« odvrnejo mati.

»Jaz sem se dopoldne, ne, mama?«

»Ne bi se, ko bi te jaz ne silila.« — »E pa vendar sem se!«

Za nekaj časa priteče zopet potezat mater za predpasnik: »Mama, aj, mama! Ali se umiva tudi Bog v nebesih iz zlate skledice?«

»E, pojdi! Ne bodi siten!«

In Lipče je šel na vrt. Začel je misliti, kako lep mora biti tak angelček z zlato skledico in belo, mehko otiračo. Pa gotovo tudi vode nima mrzle — seveda — ...

Lipče se je namreč bal mrzle vode in ostre brisače.

Po J. Troštu.

10. Veselo dete.

Trarará, trarará!
kdo me neki rad ima?
Trarará, trarará!
Bog, ki dobro vse mi da!

Trarará, trarará!
kdo me tudi rad ima?
Trarará, trarará!
Bratec moj in sestrica.

Trarará, trarará!
kdo me tudi rad ima?
Trarará, trarará!
Oče moj in mamica.

Trarará, trarará!
Ker me vsakdo rad ima,
Trarará, trarará!
sem veselega srca.

P. Gross.

11. Koga ljubim.

1. Koga ljubim, vprašaj me?

Starše, brate in sestre,
ljubim, ljubim vse ljudi,
ker me Bog tako uči.

2. Koga ljubim, vprašaj me?

Moje naj srce pove:
»Ljubim, da, čez vse Boga,
bolj ko starše, bližnjega.«

J. Tomšič.

12. Majčica, moj andjeo.

Sad mi čelo ljubi,
Sad mi vlasi redi,
Sad mi lice gladi,
Sad u oči gledi.

Sad mi ljubi oči,
Sada ljubi usne,
Sada drži ruku,
Sad mi njome prijeti.

Na usnam sad spazim
Smiješak joj ljuveni.
Aj, ta majka mi je
Andelak mileni.

Stanko Vraz.

13. Preprostega otroka molitev.

Jezušček, tam gori
v svojem zlatem dvori
sveti križ držiš,
z angelci sediš.
Prve hlače nosim
in kleče te prosim
zdravja svoji mami,
ki me zjutraj dramim,
češe in umiva,
meni srajčko šiva,
sladkih jabolk reže
rada s kruhom streže,
mleko piti daje,
da ga še ostaje.

Spremljaj še in vodi,
koderkoli hodi,
tudi mi očeta,
ki je gnal teleta

past na telčjo stajo.
Črevlje mi kupuje,
šibo urezuje;
piščal mi obeta
bič konopen spleta:
potlej moja roka
sredi tnala poka;
malinček mi stavi
v curku na Močavi;
gobo nosi z breze,
ptičke mi zaleze:
grahaste, rumene
pisane, zelene;
čmrlje mi pokaže,
a nikdar ne laže. —
On s seboj me vzame,
kjer so v gozdu jame,
zajci in lisice,
kosi, jerebice,

Andjeo = angel, ljubi = poljubuje, sad = sedaj, mi vlasi redi = mi urejuje (gladi) lase, prijeti = preti (žuga), smiješak = nasmeh, ljuveni = ljubki, mileni = mili (ljubi).

volki in medvedje,
črednikom sosedje.
Kedar medved Jaka
kosmat prikoraka,
oče ga namaha,
da zbeži od straha.
Če se volk prikaže,
s kolom ga namaže

da, nabit zadosti
spet izgine v hosti.
Stori mi še to,
hrani prelepó
bratce in sestrice,
tete mi in strice!
A najprvo meni
v žgance žmitkov deni!
Fran Levstik.

14. Materi za god.

Mati moja ljuba,
mati moja mila,
da bi vedno srečna
in vesela bila!

Da bi Ti življenje
bilo brez bridkosti,
in srce se Tvoje
tajalo v sladkosti!

Da bi se izpolnile
Tvoje srčne želje,
da bi vse Ti bilo
v radost in veselje!

To bi rada Tebi,
mati moja mila,
hčerka Tvoja ljuba
od Boga izprosila.

Če me Bog usliši,
dolgo še živela
bodeš, ljuba mati,
zdrava in vesela.

Pavlina.

15. Materina slika.

V vasi sta živela oče in mati. Imela sta edinega sinčka Stojana. Ker je bil dober in bistre glave, skleneta, da ga pošljeta v mestne šole. Pride dan, ko je Stojan moral zapustiti domačo vas in drage svoje starše. Mati jokajoč objame Stojana. Potem mu izroči svojo sliko, govoreč: „Vzemi, Stojanček moj, to je — moja slika! Dam ti jo za spomin!”

Stojan je obesil materino sliko nad zglavje svoje postelje. Vselej, ko ga je obhajala kaka izkušnja, je pogledal materino sliko. In zdelo se mu je, kakor bi ga mati svarila...

Tako je Stojan rastle in ostal dober otrok.

Janko Leban.

16. Tožba po materi.

Kako je hiša strašno prazna,
odkar v njej matere več ni!
Ta izba, prej tako prijazna,
odljudna, tuja se mi zdi.

Odkar so nesli vas iz hiše
in položili v temni hram,
solze si vaša hčerka briše,
le k vam želi si, mati, k vam!

Oj, kje ste, kje ste, mati zlata,
tako se toži mi po vas!
O, ko bi se odprla vrata
in se prikazal vaš obraz!

Vratu bi vam se oklenila,
pa v ljube gledala oči;
od sebe bi vas ne pustila,
le tam bi bila, kjer ste vi!

J. Stritar.

17. Zorko in Anica.

Zorko in Anica sta bila sama doma. Zorko reče Anici:
»Pojdi z menoj, poiščiva si dobre jedi!«

Anica mu odgovori: »Pojdem s teboj, če veš za kraj,
kjer naju nihče ne bo videl.«

»Nu,« reče Zorko, »pojdiva v mlečnico, tam bova smetano lizala.«

Anica odgovori: »Tam naju vidi sosed, ki na dvorišču drva cepi.«

»Pa pojdi z menoj v kuhinjo,« je dejal Zorko, »v kuhinjski omari je poln lonec medu; vanj si bova kruh pomakala.«

Anica veli: »Tam naju vidi soseda, ki pri oknu sedi in prede.«

»Pa pojdiva v klet jabolk jest,« reče Zorko, »tam je tolika tema, da naju nihče ne more videti.«

Anica odgovori: »Moj ljubi Zorko! misliš li, da naju tam ne vidi nihče? Ali nič ne veš o tistem očesu nad nami, ki zidovje prodira in vse vidi tudi v temoti.«

Zorko reče prestrašen: »Prav govoriš, sestra moja! Bog naju vidi tudi tam, kjer ne more videti človeško oko. Zatorej nikjer ne delajva, kar ni prav.«

Miklošič, Začetnica.

Kadar se Ciciban joče.

Ciciban se cmeri
za dve mili Jeri.
Hitro, hitro meh za smeh,
vleci ga po vseh koteh,
meči ga ob tla pod strop,
in ob steno hop, hop, hop!
Pok! — se smeh razpoči,
smeh iz njega skoči,

Oton Župančič.

19. Pripovedka o nosku.

»Danes zopet mi posneta
smetana je v skledi!
Veš li, kdo jo je pojedel?
Mimica, povedi!

»»Jaz je nisem, mama, res ne!
Zajček jo posnel je;
glej, kako na desni šapi
in krog ustec bel je!««

»Čakaj, videla takoj bom!
Nosek mi pokaži — — —!
Aj, kako je mehek! Pa sem
vjela te na laži.«

»»Oh, odpusti, saj povem ti
po pravici, mama:
jaz namazala sem zajčku
šapo, gobček sama.««

»Naj bo! ali vedno pomni:
nosek vse odkrije;
kadar praviš neresnico,
,Laže, laže!' vpije.«

Oton Župančič.

20. Ječmenček.

»Ječmenček je premalo zabeljen,« reče izbirčna Metka opoldne pri kosilu, ne bom ga jedla!« Nevoljna položi žlico na mizo.

»No, že dobro!« pravi mati. »Sedaj ti ne utegnem skuhati drugega, ampak za večerjo ti napravim boljšega.«

Popoldne gre Metka z materjo na njivo krompir kopat. Spravlja ga v vreče, dokler ne zatone solnce za gore.

Koprideta domov, ji da mati obljubljeno večerjo. Metka pokusi in pravi: »To je pa res drug ječmenček. Ta se mi prilega! Poje ga polno skledico.

Mati se nasmeje in pravi: »Bil je prav tisti ječmenček, ki ga nisi marala opoldne. A sedaj ti je šel v slast, ker si ves popoldan pridno delala in ker si bila lačna.«

Po K. Šmidu — Ivan Tomšič.

21. Tri najžlahtnejše dišave.

Kraljeviča je dobila ploha na izprehodu; zato je šel vedrit v bližnjo kmetiško hišo.

Otroci so sedeli ravno za mizo pri polni skledi ovse-nega močnika. Vsem je dobro dišalo; jedli so, da je bilo veselje; bili so čvrsti in lepo rdeči kakor mleko in kri.

»Kako je to vendar mogoče,« reče kraljevič materi, »da jim ta borna jed tako dobro tekne in da so pri tem tako zdravi in tako lepih lic?« Mati odgovoré: »To storé tri dišave, s katerimi sladim jedila. Prva dišava je delo, s katerim si morajo zaslužiti kosilo. Druga je glad, ker ne dobijo razen kosila ves dan ničesar. Zato vselej sedejo lačni k mizi. Vadim jih pa tudi zadovoljnosti, da jim je vse všeč, kar dobijo. To je tretja dišava, ki jim sladi jed. Sladčie in drugih posebnosti ne poznajo.

A. M. Slomšek.

22. Peška.

Mati je kupila sliv in jih hotela dati otrokom po kosilu za priboljšek. Ležale so na krožniku. Milček ni še bil nikoli jedel sliv, zato je prežal neprenehoma nanje. Ves čas je hodil okrog njih kakor mačka okrog vrele kaše. Ker ni nikogar v sobi, se ne more več premagati: popade slivo in jo poje.

Pred kosilom prešteje mati slive in zapazi, da ene ni. Gre in pove to očetu.

Pri kosilu vpraša oče: »No, otroci, ali ni eden od vas pojedel slive?«

Vsi odgovore: »Ne!«

Nato reče oče: »Naj jo je pojedel kdorsibodi, lepo to sicer ni, ampak huje je, ker so v slivah peške. Če kdo ne zna jesti sliv in pogoltne peško, lahko čez en dan umre. In ravno tega se bojim.«

Milček pobledi in reče: »Ne, jaz sem vrgel peško skozi okno.«

In vsi se zasmejejo. Milček pa se začne jokati.

Po Tolstem — Solovej.

23. Pred jedjo.

O Bog, to vse nam daješ Ti,
kar vsaki dan nas preživi;
dodeli, da nam to jedilo
po Tvoji volji bo teknilo!

Po jedi.

O Bog, s pijačo in jedjo
nahrnil si nas milostno!
za vse, kar roka Tvoja dala,
presrčna naj Ti bodi hvala!

24. Gori, gori!

Žarko je bil deček, jedva 7 let star. Igral se je najrajši z vžigalicami, dasi so mu jih mati večkrat ostro prepovedali. Toda Žarko ni hotel matere slušati.

Nekega dne, ko matere ni bilo v hiši, je imel Žarko vžigalice v roki. Stopi pred ogledalo, ki je viselo ob steni, ter prižiga klinček za klinčkom. Oj, kako lepo se to vidi v ogledalu! Od samega veselja se kar smeje neporedni Žarko.

Ali glej nesreče! Ko prižge tretji klinček, odleti iskra v zaveso, ki je bila ob oknu. Zavesa se takoj vname in začne z velikim plamenom goreti. Žarko se tega zelo ustraši, zbeži iz hiše ter ne pove nikomur, kaj se je zgodilo. Ker ni nihče gasil ognja, vnamejo se tudi druge stvari, ki so bile blizu. Gorele so mize, stoli, omare in vse, kar je bilo hišne oprave. Ogenj udari skozi okno v podstrešje in kmalu je bila vsa hiša v plamenu.

Ljudje, to videč, so vpili: »Gori! gori! pomagajte!« V bližnjem zvoniku je začelo zvoniti, in kmalu se zbere vse polno ljudi, ki so gasili, da bi oteli, kar se da še oteti. Ali prepozno! Hiša je pogorela do tal, in zgorelo je vse, kar je bilo v njej.

Žarkovi roditelji zdaj niso imeli hiše, kjer bi stanovali. Tudi denarja ni bilo, da bi si zidali novo hišo in si kupili najpotrebnejših reči. O, kako sta jokala oče in mati, ko jim drugega ni ostalo, nego golo življenje!

I. T.

25. Miši.

Zbrale so se k svetu miši. —
Star mišjak je to govoril:
»Dosti naših že pomoril
maček v hramu je in hiši.

Res, prišel je zadnji čas,
da se sili jez postavi,
da divjak nas več ne davi
če ne, bratje, je po nas!

In, da se ta cilj doseže
hotel sem nasvetovati,
da od jutri koj za vrati
mačku zvonec se priveže.«

»Slava!« zadone glasovi,
vse nasveta veseli se,
sklenjeno je, da zgodi se
po besedi naj njegovi.

»Modro je glavar govoril,«
reče miška — mlada stvar,
»kdo pa bo med nami storil,
kar je svetoval glavar?«

Simon Jenko.

26. Mačka, miš in miška.

Mačka: Miška moja, pojdi sem,
s tabo se igrati čem;
rada bi te gladila,
plesati navadila.

Miš: Dete ljubo! pazi mi,
k mački tja ne lazi mi.

Mačka: Kup orehov jaz imam,
pridi k meni, vse ti dam.

Miška: Poslušajte, mati vi,
kaj mi teta govori.
naj no smuknem tja lepo,
jederce je le sladko.

Miš: Dete! molči, umikaj se,
mački ne dobrikaj se!

Mačka: Vidiš, debeličica,
tukaj je potičica,
polna masla in medu,
grozdnih zrnec in sladu.

Miška: Mati, mati, naj no grem!
Teta dobra je ljudem.

Miš: Oj, ne hodi ji k nogam!
teta misli tebe ham!

Miška: Mati! gleda prelepo
izpod čela nje oko!

Mačka: Nič se mene ti ne boj,
teci semkaj, tam ne stoj!

(Miška smukne k mački.)

Miška: Mati, mati, oj gorje!
med zobmi drži me že.

Miš: Kadar ubit že lonec je,
potlej kuhe konec je;
k mački gluha tekla si,
gobček si opekla si.

Miška: Mati! grozno me boli,
strla mi je vse kosti!

Fr. Levstik.

27. Dobri in pridni otrok.

Slavko vrlo dober in priden otrok, vstane vsako jutro rano, čita na knjigo in se uči. Zlato solnčece ga pozdravlja skozi okno in vabi iz hiše rekoč: »Slavko moj ljubi, kaj sediš v hiši, pojdi brž rajši igrat se z menoj!« Ali Slavko ne posluša zlatega solnčeca, prijazno se ozre vanje in mu reče: »Zdaj ne utegnem, solnčece zlato! Kadar se naučim, kar moram znati, pridem in se poigram v tvojih zlatih žarkih.«

In Slavko sedi in se uči ter piše nalogo. Zdaj prileti drobna ptičica, potrka na okno in ga vabi rekoč:

»Slavko, Slavček moj!
pojdi brž z menoj,
tam v gozdu je lepo,
cvetice tam cveto,
in ptičice drobné
prelepo žvrgolé.«

Ali Slavko se drobní ptičici ne da zapeljati. Prijazno jo pozdravi, jo pogleda in pravi: «Zdaj ne utegnem, ptičica drobna: kadar zvršim nalogo, potlej pojdem s teboj, kamor me vabiš; zdaj se moram učiti.»

In Slavko sedi in se uči ter piše nalogo. Kar završi pod oknom zelena jabolana s svojimi košatimi vejami in ga vabi rekoč:

»Kdo učil se bo ves dan?
Deni knjigo zdaj na stran!
Zrela jabolka imam,
pridi k meni, ti jih dam!«

Ali vse zaman. Slavko se ne da zapeljati, pogleda jabolano in pravi: »Zdaj ne utegnem! Ko se pa naučim, kar mi je treba znati, rad vzamem, kar mi ponujaš.«

In glej! Slavko se je naučil vsega in tudi nalogo je spisal. Hitro spravi svoje knjige in hiti na vrt, da malo po-

skače in se poigra z zlatim solnčecem, drobno ptičico in zeleno jablano, ki mu vrže dvojje najlepših jabolok v zeleno travo. Slavko si ju pobere in shrani.

Vesel je. Zlato solnčece se mu smeje, drobna ptičica mu poje, in jablana mu dela prijetno senco. V senci se sladko počiva po dobro končanem delu.

—č. »Vrtec«.

28. Hokus — pokus.

Mihec je nekoč videl v mestu glumača, ki je izlil jajce v klobuk. Rekel je: »Hokus-pokus!« in poveznil klobuk na glavo. Jajce pa je izginilo.

Mihec si je vse to dobro zapomnil in hotel posnemati. Odnese materi jajce, vzame očetov klobuk in skliče vaško mladež skupaj. Modro pogleda okrog sebe in ubije jajce v klobuk. Nato reče: »Hokus-pokus!« in se pokrije s klobukom. A iz klobuka ni izginilo jajce. Rumenjak in beljak se izlijeta Mihcu po laseh, po licu in po obleki. Mihec se joče, a gledalci se mu smejejo . . .

Josip Ribičič.

29. Večerna molitev.

»Nebeški oče ljubi moj,
z nebes ozri se name doli,
in brani v spanju me nocoj.
Če sem kaj greha danes storil,
otrok prešeren, razuzdan,
če sem kaj hudega govoril,
odpusti, prosim te skesan.
S perutmi rahlo me odeni,
moj angel, da bom mirno spal;
ponoči zvesto čuj pri meni,
da se strahov ne bodem bal.«

J. Strilar

30. Najboljše vince za otroke.

Najboljše sladko vince
za dece belo je:
izvira izpod skale,
prelepo sveti se.

Po logu tiho teče,
živinico poji,
in ptičica brez plače
si žejo ugasi.

Od tega vinca glava
bolela te ne bo;
telo bo tvoje zdravo
in spanje prav sladko.

M. Slomšek.

31. Pijani vol.

Gospodar je pripeljal domov sod vina. Nosili so ga v škafih v klet. Ko pa je poklicala gospodinja ljudi k južini, so pozabili poln škaf pod sodom.

Tedaj je prišel na dvorišče vol, ki ga je bil hlapec slabo priklenil. Ker je bil vajen piti vodo iz škafa, se je takoj lotil vina. Ali je bil tako žejen, ali mu je vino ugajalo — popil je vsega.

Kmalu nato pa je začel vol z povzdignjenim repom tekati po dvorišču. Prihiteli so domači, da bi ga spravili v hlev. Zaman! Nič ni pomagalo, ne palica, ne bič. Sicer krotki vol je pohodil hlapca, a gospodarja je skoraj nabodel. Končno si ni upal nihče več blizu. Mislili so, da je žival znorela.

Vol je vedno bolj divjal in mukal na vse pretege. Končno je telebnil na zemljo. Strašno je tulil ter brcal z nogami. Gospodar ga je že hotel zabosti, kar je začutil, da mu duha iz penečega gobca vino. Tedaj je šele spoznal, da je bil vol — pijan. Polivali so ga z vodo in ga pustili ležati.

Proti večeru si je četveronožni pijanec toliko opomogel, da so ga spravili v hlev. Drugi dan je bil že precej zdrav. Iz škafa pa ni hotel piti nikdar več. Ako ga je kje opazil, se mu je daleč izognil.

Pa pravijo, da je vol neumen!

L. Č.

32. Grlo.

»Imel posetva je obila
in ladij, da ne vem števila;
a zdaj berač
še nima hlač.
Kaj meniš, kam je šlo
vse premoženje to?«
»»Ej, morje mu ga je požrlo!««
»Ha, motiš se prijatelj! — Grlo!«

Uganke.

1. Dva očeta, dva sinova
prineso tri zajce z lova;
vendar ima enega
vsak lepo rejenega.
Ali je mogoče to?
Je, toda povej, kako!

2. Očetov otrok, materin otrok, a vendar ni nobenega
človeka sin? Kdo je to?

3. Jaz nosim gospodarja, gospodar pa mene? Kdo sem?

4. Groza, kadar po strehi divjam,
v peči prijateljev dosti imam.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Ljubo doma, kdor ga ima.
2. Lastna kočja je več vredna nego tuja palača.
3. Zadovoljnost je največja sreča na svetu.
4. Kdor zgodaj vstaja, temu kruha ostaja.
5. Rana ura — zlata ura.
6. Snaga in red je pol zdravja.
7. Snaga je Bogu draga.
8. Prava snaga ne sega samo do praga.

9. Snažnost in čistost varuje telo,
krasi otroka, moža in ženo.
10. Roditelja sta dva, ki jih otrok ima,
Boga le enega, ki vekomaj živi;
umro ti oče ali mati ali oba,
ne trepetaj, saj te Bog pozabil ni.

Ivan Tomšič.

11. Bog vse vidi, Bog vse ve,
greh se delati ne sme.
12. Kdor laže, ta krade.
13. Laž ima kratke noge.
14. Delo beli jelo.
15. Glad je najboljši kuhar.
16. Kdor pridno dela, jesti mu diši.
on zdrav vstane in sladko zašpi.
17. Otroci, ne igrajte se z ognjem!
18. Mala iskra zaneti velik ogenj.
19. Sreče svoje poderuh,
kdor je modrim ukom gluhi.
20. Očeta, mater slušaj rad,
da srečen boš o j deček mlad.
21. Kdor ne uboga, tepe ga nadloga.
22. Kdor ne dela, naj tudi ne je.
23. Kdor vedno brez dela pohaja okrog,
nihče ga ne mara, ne ljubi ga Bog.
24. Pridni človek ima kruha,
glad mori samo lenuha.
25. Pijanec se preobrne,
kadar se v jamo zvrne.
26. Žganje pomori jih več
nego kuga, glad in meč.
27. Človek se lahko tudi od živali uči.
-

II. Spomlad.

a) Vrt.

1. Vstajenje.

Kot bi peli
angelci
vstajenja dan,
trobijo trobentice
čez mlado plaň.
Zvončki jih povprašajo:
»A kdo je vstal?«
Ej, nevedni zvončki vi:
Nebeški kralj!

Viri vstajajo
iz ledenih skal,
cveti vstajajo
iz spočutih tal,
ptice vstajajo
izza tujih dalj,
vsi mi kličejo:
»Tudi ti boš vstal,
ko boš v grobu mir,
zimski mir prespal.«

Alojzij Merhar.

2. Aleluja.

Velika noč je.

Solnce gleda z radostnim svitom z modrega nebesnega svoda na mlado zemljo.

Na vrtu sedi vrabček na bezgovi veji, se greje na toplem solnčecu ter pravi: »Čimčara, že je zopet za jara. Letel sem pogledat na polje. Oj, tam je krasno! O snegu niti sledu

ni več. Potočki skačejo in žuboré. Zvončki cveto. Škrjanci pojo in vetrc veje tako gorko, tako milo, dá bi bilo greh, ko bi še spal. Bezeg, nikar ne spi, vstani, že je zopet za jara — čimčara!«

Bezgova veja sliši vrabčkovó sporočilo, se strese od veselja in se nasmeje z zelenim perescem.

Spodaj pod bezgom pa dremlje cvetlica marjetica. Vrabčkovó gostolenje jo prebudi. Prestrašena se ogleda in, videč bezeg v pomladni lepoti, se razveseli in hitro odgrne svojo krasno nežno glavico.

Nad vrtom se vzdiguje škrjanček in poje, gledajoč njuno veselje: aleluja!

Po Vacl. Kosmaku preložil Borodinov.

3. Pomlad.

Mladó je nebo se razpelo
in jasno ko ribje oko;
ščink! ščinkovec ščinka veselo,
ko grm zeleni in drevo.

Trobentice, zvončke, zlatice
čebela obira brenčé;
igrajo se v solncu mušice,
metulj spreletava se že.

Pastirček pri čredi prepeva
in uka, pomladi vesel;
pred hišo se starček ogreva,
kožušek je solncu odpel.

Kako je lepo zdaj na sveti,
čast pojmo in hvalo Bogu,
ki dal nam je spet doživeti
to rajsko lepoto — juhu!

J. Stritar.

4. Pomladanska.

Burja počiva,
megla beži,
iva cvetice
zlate rodi.

Potok po tali
zemlji šumlja,
v bistrem zrcali
solnce igra.

Slavec iz gaja
pesen glasi,
pirne obhaja
z družbo gosti.

Blaga dišava
dije povsod,
vsa se narava
smeje nasprot.

Modra vijola,
cvetje lepo
krasita polje,
dol in goro.

Pustimo zide,
hitro na plan!
žal raj odide,
tugo na stran!

Dokler leskeče
miljeni čas,
rože dišeče
plétimo v las!

L. Svetec.

5. Čebele.

Nastopila je pomlad. Sneg je skopnel. Polja in travniki so ozeleneli, drevje je zacvelo. Takrat se je zbudila nežna čebelica iz zimskega spanja. Zbudila je pa tudi svoje tovarišice rekoč: »Pojdimo gledat, je li še led in sneg na polju.« Ali snega in ledu ni bilo nikjer; zakaj solnce je pripekalo, in povsod je bilo gorko. In čebelice so izlezele iz panja, si umile nežna krilca in zletele prvič v božjo naravo.

Najprej so šle k jablani ter jo vprašale: »Ali imaš kaj za naše lačne želodčke?« Jablana jim reče: »Ne, nimam še; prišle ste prezgodaj. Moje cvetje še ni razvito. Pojdite tja dol k črešnji.«

In letele so čebelice k črešnji in ji rekle: »Črešnja ljuba, ali imaš kaj cvetja za nas? Lačne smo!« Črešnja jim reče: »Pridite jutri, danes so moji cvetovi še zaprti; pridite, kadar bom v cvetju!«

Nato so zletele čebelice k tulipanu, ki je imel velik, lep cvet, a v njem ni bilo niti vonjave, niti sladčice. Čebelice tudi tu niso našle medu. Že so se hotele domov vrniti, ko ugle-dajo v grmovju lepo, dehtečo cvetico. Bila je ponižna vijolica. Čebelice prileté, in vijolica jim odpre svojo cvetno čašo. Bila je čaša polna dišav in medu. Napile so se in še domov prinesle prvega medu, ki so ga nabrale spomladi.

Iz »Vrtca«.

6. Trobentici.

Trobentaj no, trobentica,
pomladi prvi cvet!
Rumena kakor zvezdica,
trobentaj glasno v svet.

Tra-ra, tri-ro, tra-ra, tri-ro!
tako trobentaj ti!
oznanjaj radost nam novo,
ki je srce želi.

Trobentaj vsej prirodi zdaj,
naj brž ozeleni,
in zimi, da se skrije naj,
tu več je treba ni.

Ali ne veš, da cvetov sto
in sto še v zemlji spi?
Trobentaj no, tra-ra, tri-ro!
da vsak se prebudi.

Tra-ra, tri-ro, tra-ra, tri-ro!
trobentaj na ves glas!
Bogu trobentaj hvalnico,
ki da pomladni kras!

A. K. Sežunov.

7. Prva vijolica.

*Obšla sem vso okolico,
da našla bi vijolico —
Ha, tu je ena; oj, veselje!
Izpolnjene so moje želje.
Dovoli, oj cvetica, mi,
ti prva med sestricami,
izgreblate bom z gručo celo,
skrbno, da te ne bo bolelo.*

*V gredico te vsadila bom,
z vodico te pojila bom,
branila slane te strupene
in toče, da te ne zadene.
Kar si želiš, imela boš,
pa cvela in dehtela boš;
domov zdaj urno kar mogoče,
da ti ne škodi solnce vroče.*

J. Stritar.

8. Tulipan in vijolica.

Tulipan je stal blizu vijolice. Nekoč ji reče: »Glej, kako čvrst sem jaz, kako sem lepo rdeč! Jaz sem najlepša cvetlica na vrtu! Kakor kralj se bleščim, vsakdo me občuduje. Kako majhna pa si ti proti meni! Kako neočitna je modra barva tvojega cveta!«

Vijolica si nobene besede ne upa odgovoriti ošabnemu tulipanu.

Kmalu priteče deklica. Ko zagleda cvetlici, hitro zbeži k mični vijolici rekoč: »Res, da je tulipan okrašen z lepšimi

barvami, a vonja nima nobenega. Ti pa, ljuba vijolica, nas ne razveseljuješ samo z lepo modro barvo, ampak tudi s svojo prekrasno vonjavo.«

Nato utrga deklica vijolico, steče k materi in ji prinese dehtečo cvetličico. Mati se je iz srca razveseli.

Po nemškem.

9. Deklica in metulj.

Deklica:

»Oj, ti pisani metuljček
semkaj, semkaj k meni hodi,
na to cvetko mojo sedi,
sedi in brez skrbi bodi.«

Metulj:

»Prišel bi, pa se bojim,
da ne spelješ me na led,
da prebodeš z iglo me,
in potem: oj z bogom svet!«

Deklica:

»Nočem, ne, nikar ne misli,
da ne govorim resnice,
jaz bi rada le preštela
tvoje drobcene nožice.«

Metulj:

»To pa lahko ti povem.«
Odleti in že v daljavi
pravi: »Šest imam nožic.
Zbogom! Drži to si v glavi!«

Čika Jova-Gradnik.

10. Vrtec.

Svoj vrtec preljubi
prav rada imam,
ko jutro zbudi me,
brž vanj se podam.

Tam rožice nežne
prav krasno cveto,
po drevju okoli
mi ptice pojo.

To v srce me gane
in miče močno,
o božje stvarjenje,
kako si lepo!

Iv. Jarnik.

11. Tri kite.

Sadila sam bosiljak
U našem cvetnjaku.
Hajdemo ga gledati,
Je li niko, procvao.
Berimo ga tri kite!
Jednu tebi za šešir,
Drugu meni u njedra,
Treću ćemo uzeti
Kad podemo u goste
Staroj našoj majčici.

Narodna.

12. Vrt gospoda Mirodolskega.

Vrt pred hišo gospoda Mirodolskega je bil zagrajen z živo sečjo, visoko, da je ni mogla preskočiti nobena žival, gosto, da se skozi ni bilo moči splaziti ne lisici, ne kuni, ne drugi tatinski zverini.

Na eni strani vrta so bile gredice z navadno zelenjavo, kakršne je treba pri hiši. Te gredice so bile obrobene z vrsto preprostih cvetic, kakršnih je videti na vsakem kmetiškem vrtu. Cvele so in dišale, dokler se jim je zdelo. Ni jim krajšala kratkega, nedolžnega življenja pohlepna človeška roka.

Pred hišo in na drugi strani hiše je bilo samo sadno drevje. Tako lepega, tako plemenitega sadja ni bilo morebiti v vsej deželi, kakor je bilo na vrtu gospoda Mirodolskega.

Res se je mnogo trudil z drevjem tudi sam gospodar: snažil je in trebil in rezal; a vendar ne vemo, kako bi bilo, ako

Bosiljak = basilija, hrvatska narodna cvetica kakor naš rožmarin, cvetnjak = cvetličnjak, niko, niknuti = vzkli, procvao = se razcvel, šešir = klobuk.

bi ne bil imel neutrudnih brezplačnih pomagačev. Vrt gospoda Mirodolskega je bil pravo zbirališče, prava obljubljena dežela raznovrstnih ptičev. Tu ni bilo skoraj drevesa brez ptičjega gnezda spomladi; in po seči je bilo celo vse živo. Dobro so vedele nedolžne živalice, da se jim tu ni bati pasti in nastav, zalezovanja in preganjanja. Nad njimi je čulo skrbno gospodarjevo oko.

Res so mu nadležni vrabci, na pol berači, na pol tatje, pobrali jeseni mnogokako vinsko jagodo. A gospod Mirodolski je vse voljno trpel, četudi ne moremo reči, da je bil tem vednim gladežem in kradežem poseben prijatelj. Še splašil jih je, pravijo, včasi, vendar tako, da je vselej kmalu nazaj priletela lačna druhal.

Naravno je torej, da je bilo na gospoda Mirodolskega vrtu vse polno življenja, gibanja in petja. Prvi se je spomladi, na njegovem vrtu oglašal ščinkovec, ko je bilo še drugod vse tiho in mrtvo. Kosovo petje se je razlegalo poleti z njegovega vrta daleč okrog po vsej dolini.

Po J. Stritariu.

13. Ptičje gnezdo.

Tiho, tiho, le počasi,
da stopinja se ne glási!
Tam v zatišju grma, glej!
v krilu varnem gostih vej,
gnezdece drobnó je skrito,
meni samemu očito.
In iz njega, glej, ljubó
gleda drobna mi glavíca!
O ne boj se, drobna ptica!
Kaj trepeče ti oko?
Kak bi moral človek biti,
dá bi mogel ti kaliti
tiho srečo, ljuba stvar?
O ne boj se me nikar!
Mila tebi sreča bodi,
rod veselo svoj izvodi,
da vaš zbor poletni dan
v gozdu peval bo glasán!

J. Stritar.

14. Škorec.

Star gozdar je imel škorca, ki je znal prav razločno izgovorjati nekatere besede. Če je vprašal gozdar: «Škorec, kje si?» je odgovoril vselej prav gladko in glasno: »Tukaj sem!« Nobenega ptiča gozdar ni imel tako rad kakor škorca.

Tudi sosedov Tone se je tega ptiča zelo veselil, zato je pridno zahajal h gozdarju.

Nekega dne pride Tone zopet v vas. Gozdarja ni bilo doma. Tone pogleduje po lepem ptiču, ki je skakal po sobi. »Ko bi bil ta ptič moj,« si misli deček, »to bi bilo kaj!« Urno stopi za krotkim škorcem, ga ujame in vtakne v žep. Tiho se misli pobrati in odnesti lepega ptiča.

Kar stopi gozdar v sobo. Da bi razveselil mladega dečka, pokliče po stari navadi: «Škorec, kje si?» in škorec v dečkovem žepu odgovori prav krepko: »Tukaj sem!«

Tako je bila dečkova tatvina odkrita. Gozdar je Toneta hudo pokaral. Za kazen ni smel nikoli več k njemu priti, da bi se veselil učenega škorca.

Po K. Schmidu.

15. Ptičica na veji.

Mačica:

Ptičica na veji,
vejici zeleni,
pridi malo bliže,
malo niže k meni!

Pravila ti bodem
zanimivo basen:
slušaj! Že začetek
njen tako je krasen:

Ptičica je letala
po zelenem logi,
gnezdece je splekala —
oj, gorje ubogi!

Mačica, poslušaj,
ta je tudi mična --
kakor čudovita —
vendar je resnična:

Zanka je nastavljena,
ptička se je ujela,
bila bi zadavljena,
da je ni otela

Mačica usmiljena.
Lovec pa se čudil
in se togotil je: »Na,
čemu sem se trudil!«

Zdaj pa šele pride,
ptička moja, pravo —
spusti, da povem ti,
k meni se na travo!

Ptica:

Krač, klobas so spravili
v šrambo neizmerno,
mucko so postavili,
da jih čuva verno.

Pravijo, da mačica
je tako stražila,
da nobena kračica
ukradena ni bila.

Mucka, ni li tudi
ta močno prijetna?
A pred vsem opomnim,
zdi se mi verjetna.

Pod nebo zletela
ptička premetena —
mucka stran odšla je,
vsa osramočena.

O. Župančič.

Uganki.

1.

Od znotraj vse življenje ni
možiček videl svoje hiše;
in vendar vedno v njej tiči:
Kako se gospodar ta piše?

2.

Videti je kakor mačka,
ima kremplje kakor mačka,
lovi si miši kakor mačka,
in vendar le ni mačka.

Kaj je to?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Pomladi, mladosti
so enake lastnosti.
2. Jablane, hruške in druge cepe
cepi v mladosti za stare zobe.
3. Trdovraten grešnik mora biti, kdor ne ljubi nedol-
žnih, veselih ptičkov.
4. Nič ni tako skrito, da bi ne bilo kdaj očito.
5. Prilizovalec, zalezovalec.
6. Lastna hvala, cena mala. — Kdor se povišuje, se
ponižuje.

b) Polje in travnik.

1. Črez noč, črez noč . . .

Črez noč, črez noč
pregrnila travica svet je,
črez noč, črez noč
na travo se usulo je cvetje.

In sapica
razkošna hiti po livadi:
»Pozdrav, poljub,
otroci, od zlate pomladi!«

Veselje, vrišč
zaraja pred mano, za mano,
in z rožami
in z deco je polje postlano.

O. Župančič.

2. Majnikova.

Juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!
Žgolevajo ptiči,
prepevajo ptiči:
juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!

Juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!
Fantiči, dekličiči,
zajojmo kot ptiči:
juhejsa, juhaj,
prekrasen je maj!

A. Funtek.

3. Vrnitev pomladi.

Po dolgi, mrzli zimi so zapihljale gorke južne sapice. Led se je raztajal in sneg je izginil. Tedaj se je pripravljala vsa narava na vrnitev pomladi.

Na močvirnatem svetu so vzkllili beli zvoščki, na pri-sojnih krajih pa rumene trobentice, višnjeve vijolice in druge cvetlice. Drevje se je skitilo z novim, nežnim zelenjem. Vse je ozelenelo.

Priletele so brze lastavice in druge ptice. Z glasnim čvrčanjem so naznanjale, da prihaja pomlad. Škrjanček se je dvigal visoko v zrak, da bi jo prvi opazil.

Nekega jutra pa je v bukovju zaklicala kukavica: »Kuku, kuku! Pomlad je že tu!« In zvončki so zvonili, trobentice so trobentale in vijolice in druge cvetlice so razširjale prijeten vonj v čast pomladi.

Drevje se je blestelo v svatovski obleki. Ptičke so žvrgolele in prepevale, metuljčki so zaplesali po zraku in otroci so rajali in vriskali samega veselja.

L. Č.

4. Na poljani.

Kakor živi cveti
letajo metuljčki
po livadi, po zeleni,
pod rumenim solnčecem.

Kot da prišli bratci
bratcev so obiskat,
sedli so metuljčki
na zelene vejice.

Kot bi počivali
na grméh metuljčki,
cveti se belijo
na zelenih vejicah.

Gostoljubno bratci
bratcem so postregli,
pili so medico
iz srebrnih kupičic.

Ko so se napili,
so se poslovili
in se pošaljli:

»Kdaj pa vi k nam pridete?«

O. Župančič.

5. Škrjanec.

Ko je Zveličar potoval nekoč s svojimi učenci skozi gozd, so jih razveseljevali drobni ptički s krasnim petjem. Apostolom je bilo tako voljno pri srcu. Zdelo se jim je, da so v rajju.

Potem pridejo na ravno polje. Na nebu ni bilo oblačka. Pekoče solnce je sijalo na brazde, ki jih je s težkim plugom delal orač. »Ubogi ratar!« je vzdihnil sv. Peter, »nobena ptička mu ne prepeva pri težkem delu. Pusto in žalostno je na polju.«

Molčé gre Gospod dalje. Pridejo do orača, ki je ravno kar postal, da si obriše pot s čela. Znoj mu je kapljal raz obraz na suho grudo. Kristus se pripogne, vzdigne pest rjave

prsti, napolnjene s kmetičevimi sragami, obrne oči proti nebu in tiho zašepeče nekoliko besedi. Nato razprostre smehljaje se, svojo čudežno pest, in glej! rjava ptičica zleti iz roke v zrak in začne drobiti z višave milo pesem. In više in više se vzdiga v sinje nebo, in daleč na okrog se razlega njeno milo petje. Zamaknjeni in molčé so gledali učenci za milim pevcem, ki se je izgubljal v sinje nebo; z njim se je izgubljala tudi pesem, da so jo še jedva slišali.

»Tako,« je dejal Gospod, poln božje milosti, »odslej bodi ta ptičica ratarju tolažba! Na vse zgodaj, ko pride kmetič na polje, se dvigni njegov tovariš škrjanec izmed brazd in ga razveseljuj!

Po Sv. Čehu.

6. Orač.

Sključen za plugom stopa orač,
hoj za brazdo! voliča priganja;
vrana za njim gre kakor berač,
črve pobira in se priklanja.

Pridno mož obdeluje zemljó,
s črtalom reže ji dolgo rano;
seme rumeno poseje v njo,
setev povlači z zobato breno.

Bilka priklje iz plodnih tal,
bilka zelena, ki klas bo rodila;
če bo dežjá in solnca Bog dal,
žetev iz setve bode obila.

Ljuba pšeničica, tebe Gospod
sam blagoslovil je s svojo desnico;
po vsej zemlji človeški rod
čisla in ljubi zlato pšenico.

J. Stritar.

7. Pluga.

Pred hišo ležal
je plug pri plugi;
rjav je prvi,
svetál je drugi.

Kako da rja
obeh ni snela?
Branila menda
so pridna dela!

M. Vilhar.

8. Kiša.

Molimo se višnjem Bogu,
Da udari rosna kiša,
Da porosi naša poljá
I pšenicu ozimicu
I dva pera kukuruza
I lanove za darove,
Da pokisnu svi orači,
Svi orači, i kopači
I po kući poslovači.

Narodna.

9. Kosec.

Prepelica prepeli,
ko še ni minjla rosa;
kosec travico kosi,
v solncu se mu sveti kosa.
Pot, ki čelo mu rosi,
si obriše, koso brusi;
kadar se mu dobra zdi,
razkoračen jo poskusi.

Trave bilke padajo,
vmes sirotice svetice;
glávica pokladajo
petelinčki in zlatice.
Padaj, padaj travica,
sivka suho bo hrustála;
pridna naša kravica
mleka bo obilo dala.

J. Stritar.

10. Seno.

Seno dišeče grabimo,
pa peti ne pozabimo;
kaj bi ne bili dobre volje?
Takó lepó je ravno polje!

Možje seno nakladajo,
na vile ga nabadajo;
voliča vprežena stojita
in sladko mrvico drobíta.

Oblački beli plavajo,
mošice se zigravajo,
kobilica pred nami skače,
boji lesene se zobače.

Hladnó je, solnce niža se,
večernim goram bliža se:
voz proti domu se pomiče,
k molitvi zvon večerni kliče.

J. Stritar.

Kiša = dež, kiša udari = lije dež, pera kukuruza = turščina lista,
da pokisnu = da bodo mokri, kuča = hiša, poslovači = delavci.

Uganki.

1. Poznam volička, ki gre od doma, pa domov roge moli.
2. Štirje bratje so, ki vedno tekajo drug za drugim in se vendar n'kdar ne ujamejo. Kako se imenujejo?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Zdaj le hiti vence viti,
o mladina, zdaj je čas;
majnik ide, zopet pride —
a mladost je le enkrat.

J. Krulec.

2. Bog skrbi za vse.
3. Če bo dežja in solnea Bog dal,
žetve iz setve bode obilo.
4. Brez setve ni žetve.
5. Dokler blešči lëmež, kmet ni revež.
6. Ključ, ki se vedno rabi, se vedno sveti.
7. Kmet z roko, gospod z glavo.
8. Trpljenja pri delu nikdar se ne boj,
če tekel bi tudi raz čelo ti znoj;
saj, kadar vse delo si vestno končal,
gotovo brez skrbi sladko boš zaspal.

A. Pin.

c) Gozd.

1. V gozdu.

Markec in Angelica sta šla vesela v gozd. Angelica ni bila še nikdar poprej v gozdu. Kaj čuda torej, da je zamaknjena strmela v lepo stvarstvo božje! Kako ne bi? Pod nogami mehke, zelen mah, a okoli nje in nad njo zopet vse zeleno! Ponosna drevesa — oj, takih niti na domačem vrtu ni bilo — so se dvi-

gala v nebo. Sklepajoč svoje košate veje, so delala hladno senčico. Vetrič je zibal veje, da so se globoko priklanjale.

»Vidiš, Angelica, vidiš?« je šepetal Markec. »Vidim, Markec, vidim,« je rekla Angelica. »Lej, to je smreka, to bukev, to gaber, to jelša . . .« je razkazoval bratec. »Smreka, bukev, gaber, jelša . . .« je ponavljala sestra. »In ti vse to veš, Markec? Oj, Markec, ti si učen!«

Kar je videla Angelica, to še ni bilo vse; kar je čula, to, to ji je polnilo srčece z radostjo. Ptički so žgoleli sladke pesmi med košatimi drevesnimi vejami. In le-ti, oj, le-ti lepo ubrani nežnomili glaski so segali deklici v globino duše.

Šla sta dalje. V ozadju tam je žuborel hladen potoček skozi dobravo. A pred njima se je vrstilo kakor poprej drevo za drevesom, grm za grmom. Povsodi, povsodi so po drevesih pevale drobne ptice. In po tem ali onem deblu je spolznila zdaj pa zdaj vitka veverica. Oj, veverica! Take živalice Angelica še svoje žive dni ni videla.

Zdajci čuj: pik, pik, pik! . . .

Angelica je poslušala, da si še sopsti ni upala.

»Kaj pa je to, Markec?« je vprašala naposled bójazljivo.

»Lej, Angelica, tako pika žolna.«

Še marsikaj je videla Angelica, in Markec ji je povedal še to in ono. In deklica je bila vesela. Za tem pa se je nagnilo zlato, čisto solnce k zatonu. Večerni hlad je zavel po zemlji. Še enkrat je zlato solnce poljubilo najvišje vrhove gorá, potem pa se je poslovilo.

Tudi Angelica in Markec sta se ločila od lepega gozda. Vesela sta hitela proti ljubemu domu. Markecu so krasile klobuk cvetlice, ki jih je v gozdu nabral, Angelica pa je nesla prelep šopek v rokah za drago mamico.

Po »Vrtcu«.

2. Na vse zgodaj.

Na vse zgodaj prišlo
solnčece je k meni,
reklo: »Pojdi z mano,
greva v gozd zeleni!

»Ljubo, zlato solnce,
kdo pa čaka náme?«
»Čakajo te rdeče
jagodiče same!«

»Kdo ponudi v senci
hladen mi prostorček?«
»Na zelenem mahu
gostoljubni korček!«

»Kdo se pogovarjal
bo z menoj veselo?«
»Aj, studenček smeje
se s teboj veselo!«

»Kdo zapoje z mano
pesemco, povej mi!«
»Cicifuj in kuku,
ki živé sred vej mi!«

»Pa če pride škratec
v suknjici zeleni —
in če strah me najde,
kdo bo še pri meni?«

»Sam nebeški Bogoc
te zaziblje v sanje,
da strahov ne vidiš,
da ne misliš nánje.«

In sva šla po rožah
v gozd, ej na vse zgodaj...
klanjale se smreke:
dobro jutro Bog daj!

Vida.

3. Kukavica.

Ku, ku! Kaj si vendar že tukaj?
O, kukaj, tica, le tukaj
po svoji stari navadi!
Saj ni še prave pomladi,
dokler ni tvojega čuti glasu.
A ko se razlega črez hrib in raván:
ku, ku! ku, ku!
vse giblje, poganja in sili na dan:
iz jazbine jazbec pogleda zaspan,
vesela čebela iz ulja leti,
na zvonček, na jaglec, vijolo brenči.
Iz skale, z mahom pokrite, vir
curlja in šumlja brez miru:
na trati vesel odgovarja pastir:
ku, ku! ku, ku!

J. Stritar.

4. Nezadovoljna kukavica.

Ko je Bog ustvaril ptiče, je odkazal vsakemu dom. Raci je odkazal vodo, škrjančku polje, lastovici človeško hišo. Vsi so bili zadovoljni s svojim stanovanjem, le kukavica ne. Voda ji je bila premokra, njiva pretrda, drevje prezračno.

To je zbolelo Stvarnika. »Sama si poišči stanovanje, kjer ti je ljubo!« ji reče. Odslej si išče kukavica stanovanja, leta iz dežele v deželo, iz kraja v kraj, pa še ni našla doma, kjer bi ji bilo všeč. Vsako noč spi na drugem drevesu. Jajce znese eno tu, drugo tam; ona ne pozna svojih otrok, in otroci ne poznajo nje.

5. Slavec.

Ko je Bog ustvaril živali, da bi bile človeku priče večne modrosti in dobrote, so si smele izprositi vsaka en dar.

Lev je prejel moč nad vse zveri, kača strup v svojo brambo, žlahtni konj brze noge, lisica prekanjenost, orel bistro oko, pav lepo obleko itd. Naposled prileti drobni slavček pred božji prestol: »Mene ne mika moč,« je dejal, »ne lepota, prosim te pa sladkega glasu, da bom izlival čuvstva svojega srca v mile pesmice in vsemu stvarstvu oznanjal tvojo slavo.«

»Ljubček moj,« mu odgovori vsemogočni Stvarnik milostivo, »modro si volil, modreje od vseh drugih stvari. Zato pa ti podarim dar petja, odmev one pesmi, ki jo prepevajo čisti duhovi v mojem svetišču noč in dan.«

In hvaležen je zletel slavček v gaj, kjer ti prepeva v mičnih spevih slavo Vsemogočnemu.

J. Gomilšak.

6. Ptica.

- D. Kdo te, ptiček mali, peti je učil,
kje si táko lepe pesmice dobil?
Pt. Kdo učil me petja, rad bi, deček, znal?
Drobne moje pesmi mi je Stvarnik dal.
D. Kje li ta stanuje, da poiščem ga,
da enakih pesmi tudi meni da?
Pt. V dobrem srcu biva, ljubi deček ti,
dobremu otroku pesmi podeli.

„Angelček“

7. Opomin k petju.

Ali slišiš, dete moje,
káko v logu slavček mali
svoje sladke pesmi poje,
Stvarnika časti in hvali?

Tudi tebi čista duša
v čisti pesmi naj odseva!
Večni Oče rad posluša,
ko nedolžno dete peva.

L. Černež.

8. Veverica.

Kdo je ne pozna vesele in lahkonožne veverice, one spretno in žive živalce v našem gozdu, ki nikdar ne miruje, ki je vedno pripravljena na dir in skok. Le poglej jo, kako urno skače z veje na vejo, z drevesca na drevo.

In veverica
s smreke tam
se norca dela:
»Kumek, kam?
Če moreš, pa
ujemi me
in v torbi s sabo
vzemi me!«
A če potekel
si za njo —
ho, ho! ho, ho!
po deblu gor
je šinila,
med vejami
izginila;
in zdaj je tu
in zdaj je tam,
a ti ne veš,
ne kod, ne kam!

Tako opisuje pesnik veselo skakanje veverice.

Veverica je zelo nemirna živalica, nikoli ne more biti dolgo na istem mestu, vsak čas ima drugo opravilo. Zdaj pripleza dol po deblu, poskoči sem, poskoči tja, povoha to, povoha ono ter se plaho ozira na vse strani. Ako najde lešnik, hitro sede na zadnje noge, privihne dolgi, metlasti, na dvoje razčesani rep, prime s prednjimi nogami lešnik ter ga začne dolbsti in vrteti na vse strani. A to ne traja dolgo. Kmalu ga izpusti in se liže in si umiva lepi kožušček, potlej zopet popade lešnik in gloda sladko jederce iz njega. A če le kaj zaškrtne blizu nje, ga vrže proč in kakor blisk šine po smreki v gosto krošnjo.

Toda veverica je samo podnevi tako živa in to le o lepem vremenu. O dežju in veliki vročini pa leži mirno v svojem gnezdu. Njena hišica je navadno kje na visokem drevesu med rogovilami, redkokdaj v kakem duplu. Iz vej in mahu je prav umetno spletena in prav ugodno in mehko nastlana. Mlade ve-

verice postanejo prav krotke in domače. Ljudje jih imajo radi v kletkah, ker so snažne in smešne.

Po Pourjevi.

9. Veverici.

Veter lahek je z drevesa
stresel oreh bil droban,
prišli blizu sta iz lesa
veverici v ono stran.

Slednjič konec je nevolje,
zgrabili sta ga z zobmi;
oreh pa se sam razkolje,
prah rjav se zakadi.

Ugledate obe ga kmalu.
Menda ju je grudil glad,
ker drugače bi ne dalo
gristi se za mali sad.

Vrže vsaka pol lupine
jezna izmed zob na tla;
izpred druge druga šine
v gozd, osramočena vsa.

Mnogokrat tako ravnajo
strastni med seboj ljudje;
jezo in prepir imajo,
piškav oreh si dele.

Fr. Cimperman.

10. Glas v gozdu.

Mali Jurče še ni poznal odmeva, ki človeka oponaša. Nekoč zakliče na travniku: »Hop, hop!« Kmalu se mu v bližnjem gozdu tudi oglasi: »Hop, hop!«

»Kdo si pa?« Tudi v gozdu reče: »Kdo si pa?« Zadrl se je: »Ti si bedak!« — »Bedak, bedak!« se mu iz gozda povrne. Na to se je Jurče razsrdil in klical čim dalje grše besede v gozd. Vse so se mu v odgovor oglasile. Menil je, da je kak pobalin v gozdu. Leti preišče vse kote, da bi ga poplašal; pa ni ga bilo najti.

Potem dirja Jurče domov in potoži materi, kako ga je zmerjal hudoben fant v gozdu skrit. Mati so pa dejali: »Zdaj si jo pač izkupil, zdaj; sam sebe si zatožil! Veš, da nisi nič drugega slišal, nego sam svoje besede.

Ali veš, kako si večkrat gledal svojo podobo v vodi? Ravno tako si svoj lastni glas slišal v gozdu. Ko bi bil zaklical lepo besedo v gozd, bi se bila tudi lepa odmela.«

A. M. Slomšek.

11. Hojka in kostanj.

Bilo je rženega cveta. Kostanjevo drevo je cvetelo v največji lepoti. Vse drevo je bilo belo ko sneg; le tu pa tam je kukalo kako zeleno peresce izmed cvetja.

Žalostna je stala hojka blizu kostanja in globoko vzdihovala, kadar je veter potegnul po njenih temnozelenih vejah. Dejala je kostanju: »Sosed, kako lep si pač ti! Vsak človek se rad po tebi ozira, tvoje cvetje diši daleč okoli. Brez števila čebelic leta po tvojem cvetju in, veselo šumljaje, nabira strdi. Tudi ptičica rada na tvojih vejah počiva. Sama lepota in dragota te je. Name pa se nihče ne ozre.« Tako je hojka hvalila kostanj, ker bi bila rada sama bila taka.

Nato ji kostanj odvrne: »Sestra, nikar me ne hvali, da sem lepši od tebe. Hitro mine rženi cvet. Moje cvetje bo obletelo. Tudi poletja bode skoro konec. Ljudje me bodo s prekljami otepli, vzeli mi sadje in listje. Jesenski vetrovi me bodo otresli. Ves gol bom stal brez cvetja in zelenja. Nihče ne bo več maral za me. Ti pa stojiš vedno lepo zeleno oblečena, ravna kot sveča. Pozimi in poleti se ne izpremeniš. Dasi ne cveteš, je tvoja glava vedno opletena s čednim zelenjem. V trdi zimi prihajajo ljudje radi po tvojega zelenja za božične jaslice, ko se na mene nihče ne ozre. Nikar mi torej ne oponašaj lepote. Prav rad bi menjal s teboj.«

A. M. Slomšek.

Uganki.

Kdo zna vse jezike?

Živi brez telesa, govori brez jezika, nihče ga ne vidi, a vsakdo ga sliši. Kaj je to.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Zgodaj pojdi mi na delo,
da bo dober uspeh imelo.
A zvečer pa zgodaj spanje
naj slade ti sladke sanje.

A. Pin.

2. Slavec je ptica, in ptica je sraka,
a slavec prepeva in sraka le kvaka!

A. Hribar.

3. Majhen ptiček, toda slaviček.

4. Le tam se naseli, kjer pesmi doné,
kjer cvetejo rožce in ptički žgolé;
tam vedno boš našel najboljše ljudi,
hudobnim pa petja in cvetja mar ni.

A. Pin.

5. Boljši tanek mir nego gost prepír.

6. Boljša kratka sprava nego dolga pravda.

7. Boljša je žlica soka v miru nego polna miza jedi v prepiru.

8. Kakršen pozdrav, takšen odzdrav.

9. Vsakemu stanu je dal Bog svojo dobroto, svojo lepoto,
veselje kakor žalost; vsak za svoje zahvali Boga in bodi zadovoljen!

A. M. Slo m š ek.

č) Vas.

1. Naša vas.

Stojé na holmu hiše tri,
pod holmom potok čist šumi,
in ribice tam plavajo,
po vodi se zigravajo.

Orehov, jablan, hrušek, sliv
oh kočah je do samih njiv;
precvetajo dišé spomlad,
jesen rodé okrogel sad.

A v senci drevja sadnega,
pod brambo krova hladnega
v vročini skače kup otrok,
ki golih glav so, bosih nog.

Nad njimi ptičice pojó
in gnezda si skrivaj pletó:
pomladi tam se veselé,
drugam jeseni odleté.

Za kočó vsako je uljnjak,
šumi od zlate zore v mrak;
čebele pridno letajo,
medu ljudem obetajo.

Razgled je s holma lep takó,
da vabi srce in oko:
tam gore so, a tod poljé,
in travniki tam zelené.

Po gorah cerkvé so okrog,
moleče k nebu v sinji lok;
a vsaka ima zvon glasan,
ki poje, ko se bliža dan.

Minilo je že nekaj let,
kar šel sem s holma v beli svet;
a vtisnil se mi je v spomin
do črne jame globočin.

Fr. Levstik.

2. Prvič pri sv. maši.

a) Na poti v cerkev.

»Tinček, Tinček, meni pa so mati obljubili, da pojdem kmalu k sveti maši,« pravi Mihec nekega dne sosedovemu Tinčku.

V nedeljo zjutraj pride Tinček gledat Miħca. Ves je bil izpremenjen. Kakor da bi ga bil vzel iz škatljice, tak je bil danes naš Mihec. Novo izlikano srajco je imel, nove hlače platnice, nov telovnik; kaj bi rekel — vse novo! In kako čisto je danes Mihec umit! Drugekratí so morali mati vselej Mihcu zapretiti, da se mu bodo ušesa z repo zarastla, če se ne bo dal umiti. Danes pa tega ni bilo treba. Mihec se je dal materi potrpežljivo umiti, kakor so sami hoteli. Potem so ga pa še počē-

sali. Babica so rekli: »Mihec, nikoli še nisi bil tako brdak kakor danes!«

In kako moško se drži! Tinčka jedva pogleda. Drži se ponku, kakor da bi imel kol v hrbtu. Zdaj pa zdaj mu uidejo oči nehoté dol, da bi videl, kako se mu obleka podaje, in večkrat se mu tudi glava zasuče, da bi videl, kakšen je od zadaj. Ustnice pa mu lezejo neprenehoma vsaksebi — na smeh. Kar samo se mu je smejalo lice!

Čas je bilo iti, Mihec steče skozi vrata in gre pred vsemi drugimi. A mati ga pokličejo nazaj ter mu dadó še vse polno naukov, kako se mora vesti in kako moliti, da ga bô Bog imel rad.

Kjer Mihec med potjo doteče kakega človeka, mu reče: »Jaz pa grem k maši!« Zdaj premišljuje, kakšna je cerkev. Ni še videl nikoli nobene. Pravili so mu doma, da je v cerkvi vse polno svetnikov, da je zelo lepo, vse zlato in srebrno, vse v lučcah kakor v nebesih . . . Mihec misli in misli, ali nikakor mu neče in neče v glavo, kakšna da je cerkev.

Pridejo iz gozda na plano. Cerkev se pokaže. Mihec se kar ustavi in ostrmi, ko vidi tako veliko hišo. »Kaj pa je tisto, ki je tako visoko?« vpraša Mihec mater. Mati mu razložé, da je to zvonik, kjer visé zvonovi. — Zdaj zapoje zvonovi. Kar od veselja bi poskakoval Mihec, ko bi se ne sramoval ljudi.

Pridejo k cerkvi. Mihec zre le na zvonik in posluša zvonove, ki tako lepo pojó. Zagleda jabolko vrhu zvonika. Zlato je in sveti se kakor solnce. Kdo je neki zanesel to jabolko gor na vrh? si misli. Tudi on bi rad splezal gori k tistemu jabolku in bi gledal na okoli. Vse ga veseli, vse mu je novo.

b) V cerkvi.

Tako je zamaknjen, da ga morajo mati kar s silo vleči v cerkev. — V cerkvi je. Mati ga prekrižajo na čelo, a Mihec ima že po vsej cerkvi oči.

Vse je v lučcah, vse se blesti, da Mihcu kar oči jemlje. Sam ne ve, kaj bi najprej gledal. Ko bi imel sto oči, bi jih bilo še premalo. Mati mu dadó molek v roke, a kaj je Mihcu zdaj molka mar! Izpusti ga na tla, in mati ga morajo pobrati. Srečno ga spravijo mati do klopi ter ga spravijo vanjo. A Mihec neče sestí. Z očmi pride do sv. Petra, ki je bil izklesan iz belega marmora.

»Mati, mati, kdo je pa tisti, ki ima tako velike ključe v rokah?« izpregovori Mihec skoro na glas. Mati mu hitro pritisnejo roko na usta rekoč: »Tiho bodi, tiho, ali ne veš, da se v cerkvi ne sme govoriti?« Potem pa mu prišepnejo: »To je sveti Peter, ki nebesa odpre.« Mihec pregleduje zdaj od vseh strani sv. Petra, kakšen je. Vsako gubo vidi na njegovem licu. Opazuje ga, če je kaj hud, če se kaj jezno drži, ali če je prijazen. Premišljuje, bi li hotel njemu odpreti nebesa, ako bi ga prav lepo poprosil. Mihec začne sam pri sebi premišljevati, kako bi prosil sv. Petra, da ga vzame v nebesa. Začel je moliti.

Maša se prične. Orgle zapojó, in pevci in pevke se oglasé. Mihec si je kar ušesa mašil in poskušal, kako se sliši, če zatisne samo eno uho, ali pa, če zatisne obe ter ju zopet odmaši. Mati ga opomnijo, naj moli. Mihec začne zopet moliti, a ne gre mu, oči ga zopet zapeljejo. Zdaj zagleda smejočega se angela, zdaj zopet Boga očeta z veliko kroglo v roki. Po maši pa Mihec ni vedel, kaj bi mater najprej vprašal.

»Mati, ali v nebesih tudi tako lepo godejo kakor v cerkvi?« izpregovori Mihec že na cerkvenem pragu.

»Seveda, in še lepše!« rečejo mati.

Domov pa Mihec ne gre več tako hitro. Vedno ječi: »Počakajte, počakajte,« in toži, da ga čevelj žuli, da je lačen, žejen in vedi si ga Bog, kaj še vse.

Mihec ni nikoli pozabil, kako je bilo, ko je bil prvič pri sv. maši in ko je videl prvič cerkev.

Po »Vrtcu«.

3. Zvon na poti.

Otrok je bil, ki nikdar ni
v nedeljo hodil k maši,
in kadar zval je zvon ljudi,
tedaj je bil na paši.

Dé mati mu: »Pozivlje zvon
v cerkveni hram glasno te,
in če ne pojdeš, v hipu on
bo prišel jezen póte.«

Nato otrok: »Kakó le bi
prikimal zvon po mene?«
In že, kot šel iz šole bi,
na trate gre zelene.

Ne klenka, klenka v linah zvon,
plašili pač so mati!
A strah in groza! — zadaj on
črez njive kolovrati.

Otrok od straha samega
ihteč kot v sanjah bega,
da hudi zvon ne vzame ga
in da ne skrije v se ga.

Črez polje, trate in stezé,
črez hrib in cesto belo
hiti, beži, kot veter gre
v cerkveni hram, v kapelo.

In kadar na gospodov dan
zvon zopet se razlega,
tedaj ne čaka, da črez plan
prišel bi spet po njega.

Po Goetheju — A. Funtek.

4. Veseli otroci.

»Nosili smo še suknjice,« tako so začeli pripovedovati stari dedec svojim vnukom, ki so se bili pod lipo zbrali okrog njih in pazljivo poslušali, »a zabavali smo se vendar in veseli smo bili dan na dan. Dobili smo igračo, naj si je bilo karkoli. Zbrali smo se na kaki zeleni grivi; ondi smo skakali, rajali, vriskali, nabirali cvetic, spletali vence i. t. d.

Iger smo poznali čuda mnogo. Zdaj smo se lovili, zdaj se šli »zlate barvice« ali »zlate cimbare« igrati, zdaj smo se zopet spomnili, da so take igre preetročje za nas ter začeli posnemati one igre, ki smo jih videli igrati odraslo mladino, kakor »od cilja do cilja«, »trdni most« i. t. d.; ali pa je zvil ta ali oni iz kakih cunj žogo, da smo jo metali sem ter tja, dokler se ni raznesla. In peli smo tudi, peli preproste, otročje pesemce, a vendar se nam je zdelo, da je naše petje najlepše. Tako je bilo po ves dan. Na večer pa smo zaigrali »kolo«, dali drug drugemu v roko »zadnjo« ter odšli vsak na svoj dom.

Nekega dne smo se zbrali pod kozolcem, kjer so nam oče napravili lepo ujčkalico, ter pometali tla s svojimi suknjicami.

In ko smo se tega naveličali, smo šli v največji prah, merit ga. A to delo je bilo zaradi tega neprijetno, ker smo si umazali in uprašili pri njem svoje suknjice. Nam se to sicer ni zdelo nič hudega, a mati so zvečer drugače govorili. Kako li? Oj, tako skrivnostno, da drug drugemu nismo hoteli povedati. Samo Štekljev Franek nam je drugi dan ves objokan, pravil, da ne bo nikoli več meril prahu, ker so ga mati sinoči, ko je prišel s prašno suknjico domov, sprejeli s šibo v roki. Smejali smo se mu sicer, a marsikateri je bil med nami, ki mu je vest očitala, češ: kaj se boš smejal, ali niso tudi tebi iztepli doma iz suknjice prahu?

Po Podtrojiškem.

5. Božji volek.

Čurimuri, božji volek,
božji volek moj,
zleti, zleti in pokaži,
kje je domek tvoj!

Z roke dečkove je božji
volek odletel,
pa na polja pisani je
cvetki obsedel.

Čurimuri, božji volek,
tam je domek moj!
zdaj pa zleti in pokaži,
kje je domek moj!

Poletel je božji volek
k solncu pod nebo —
Dolgo je za njim strmelo
dečkovo oko.

O. Župančič.

6. Miško in vrabci.

Miško je bil malopriden deček, ki je rad lovil vrabce. Nekega dne jih ujame toliko, da ne ve, kam z njimi. Ne preišlja dolgo; vrabce dene v klobuk ter hitro z njim na glavo.

Ko se je vračal domov, ga sreča popotnik ter ga prijazno pozdravi. Ali naš Miško gre dalje, kakor da bi ne bil slišal popotnika. Popotnik, to videč, si misli: »To so pač čudni ljudje; če jih pozdraviš, so gluhi in ti ne odzdravijo.«

Malo potem srečata malopridnega dečka župan in občinski pisar. Tudi teh Miško ni pozdravil. Župan reče pisarju, naj stopi za Miškom in naj ga opomni vljudnosti.

Pisar to stori, ali Miško ne zine niti besedice. Pisar tebi nič meni nič potegne Mišku klobuk z glave in — frrr — vrabci veseli zleté. Pisar, župan in drugi ljudje, ki so to videli, so se

iz vsega grla smejali. Malopridnežu so dali ime: Vrabčev Miško. Od tega časa pravijo ljudje o vsakomer, ki ne pozdravlja starejših, da ima vrabca pod klobukom.

Po nemškem.

7. Lastovkam.

Lastovke, oj, Bog vas sprimi,
ko po dolgi, ostri zimi
priletele ste nazaj
v mirni naš planinski raj!
Vé pomladi ste znanilke,
dobre sreče ste nosilke,
kjer svoj dom postavite,
blagost tja pripravite.
Gostoljuben strop je moj:
gnezda svoja nanj pripnite,
tu valite, tu gojite
srečonosni zarod svoj.
Škrbno jaz vam branil bom
nežni rod in mali dom.
Tu nikdó se vas ne takne, —
in mladičev vam nikdó
z roko kruto ne izmakne, —
čuval jaz jih bom zvesto.

S. Gregorčič.

8. Vprašanje solnčecu.

Kje, solnčece moje,
domovje je tvoje,
kam pojdeš o mraku nocoj?

»Črez sinje vodice
na zlate stopnice
tja v grad bom poplavalo svoj.«

Pa kje ta tvoj grad je?
Mar tudi ves zlat je?
In posteljca, kakšna je ta?

»Moj grad za gorami,
čuj, biseri sami —
in posteljca vsa iz zlata.«

Pa kdo te uspava,
kdo se poigrava
s teboj, kadar dólščas ti je?

»Aj, zvezdice takrat
prišetajo vsakrat,
če noč je, če dólščas mi je.«

Pa nimaš je majke . . . ?
Kdo pravi ti bajke?
In vence, — kdo spleta za te?

»Ves svet mi je majka,
ves svet mi je bajka,
in rože so moje sestré.«

Vida Jerajeva

9. Žarki.

Solnčece zlato nad gore
zélene vstalo je,
biserne žarke na zemljo
spečo poslalo je.

Prvi žarek poslalo
v rosne je travice —
k nebu povzdignile cvetke
bujne so glavice.

Drugi žarek poslalo
v gnezdeca skrivna je —
v tihi se log oglasila
pesemca divna je.

Tretji žarek se Tončka
dramit napotil je,
smuknil na posteljo mehko —
ali se zmotil je.

Kdaj že ovčice bele
v loko na pašo je gnal!
Tam si že vriska in piska,
tam bi ga, žarek, iskal!

O. Župančič.

10. Na večer.

Po vasi je polegel mir. Le tu pa tam še sedé po klopica^h pred hišami sosedje in sosede, se razgovarjajo ó tem in onem in vesele prekrasnega vremena.

Okoli njih pa skačejo urni otroci, poprašujejo o tem in onem ter se radujejo po svoje.

Za prvim mrakom zavije zemljo skoraj temna noč v svoje krilo. A gori na nebu zaiskrava zvezda za zvezdo prav kakor v jutranjem solncu za kapljo kaplja.

Krasno je tako z zvezdami posuto, milo nebo. Zdi se nam, kakor da bi rosile srečo in blagoslov božji dol na mlado zemljo. Zdaj pa zdaj se utrne katera. Še en svetel sled za njo in — ni je več na širnem nebu. Res prelep večer! Žal, da se ga ne moremo radovati dalje.

Ura bije devet, pol deset. Tiha noč, otroci ljubi, nas vabi k pokoju. Še enkrat čujmo mili slavčev glas! Virček nam zažubori še enkrat glasno med cvetjem, in lahen vetrič nam zaveje v slovo:

Lahko noč!

M. Podtrojiški.

11. Večerna slika.

Solnce rumeno
goro zeleno.
zadnjič poljubilo je;
v krilo temine
hribje, doline
tiho zavili so se.

Tam na iztoku
v sinjem oboku
luna prikaže glavó;
bolj se užiga,
vedno bolj miga
zvezdic prijazno zlató.

Veterc pihljaje
 jezero maje,
 rahlo ob bregu šepa;
 v jezeru čreda
 zvezdic se gleda
 v daljni globini miglja.

Simon Jenko,

12. Oltar.

Vsako jasno noč
 sveč gori tisoč:
 zvezde zlate svetijo,
 angelei jih netijo.

Kakšen božji čar,
 kolik jasen žar! . . .
 Stvarnika proslavlja svet,
 Stvarnik blagoslavlja svet.

Glej, nebo takrat
 pač oltar je zlat!
 V lučih sije božji stol,
 z njega gleda Bog nizdol.

Rahel dih igra;
 to je spev neba,
 angelei prepevajo,
 luči zlate sevajo!

Pač nebo takrat
 res oltar je zlat,
 in pobožno vsaka stvar
 zre na božji ta oltar.

A. Funtek.

13. Pred praznikom Sv. Rešnjega Telesa.

Kaj pa pomenja danes to nenavadno življenje v vasi? Povsod mrgoli mladih ljudi. Dečki tekajo semtertja in vlačijo zeleno vejevje. Mladeniči delajo jamice na obeh straneh ceste ter postavljajo drevesca in veje lepo po vrsti, da je vse v zelenju. Pod vaško lipo pa sede mladenke, lepo prepevaje vijo iz zelenja vence ter vpletajo bele in rdeče cvetlice. Živahne deklice jim podajajo, pa izprašujejo druga drugo, ali bo pač jutri lepo vreme.

Iz visokega farnega zvonika se razlega ubrano zvonjenje. Seveda! Jutri je Telovo, visok praznik, ko bodo nosili tod samega Izveličarja v podobi sv. Rešnjega Telesa. Zato je treba izpremeniti pusto cesto v oljkov gaj, treba je ovenčati hišna okna in oltarčke kjer bode gospod župnik pel sv. evangelij in delil blagoslov. Kaka radost! In kaj šele deklice! Skrbne ma-

mice so jim pripravile snežnobeke oblekce in nežne vence ter jim zavile in spletle umetno lase, da bodo kot kodroglavi angeljčki spremljale v procesiji kralja nebes in zemlje.

Oj, ti srečna mladost!

14. Blagdani.

Čika Pero reče Radivoju:

»Reči mi, kako se zove onaj veliki blagdan, što se slavi zimi, kad je puno snijega?«

»To je Božić.«

»Dobro. A malo poslije?«

»Nova godina.«

»Šest dana poslije?«

»Tri kralja ili Bogojavljenje.«

»Što se radi na Bogojavljenje?«

»Sveti se voda.«

A kojega ono sveča slave u zemi naša pravoslavna braća?«

»Svetoga Savu.«

»Sad mi reci dalje: »Kad nosimo u crkvu mace?«

»Na Cyjetnu nedelju.«

»Kad se sveti u crkvi posvećenje?«

»Na Uskrs.«

»A što se sveti?«

»Uskrsni kolač, suho meso, jaja i luk.«

»Veoma dobro,« reče Čika Pero. »Još bih htio znati, koji je »svetac iza Uskrsa?«

»To je Spasovo.«

»A što je deset dana iza Spasova?«

»Duhovi.«

»A deset dana iza Duhova?«

»To će sad biti Tijelovo! Dobit ću novo odijelo.«

Čika Pero = stric Peter, se zove = se imenuje, blagdan = praznik, što se slavi zimi = ki se slavi (praznuje) pozimi, puno = polno, godina = leto, sveti se = posvećuje (blagoslavlja se), a kojega ona sveča slave = katerega svetnika častijo, braća = bratje, mace = mačice, vrbove posvećenje = velikonočna jedila. Uskrs = Velika noć, luk = čebula, veoma = prav, zelo, još bih htio znati = še rad bi še vedel, koji je svatac iza Uskrsa = kateri svetnik je po Vel. noći, Spasovo = Vnebohod, Duhovi = Binkošti, dana = dni, odijelo = obleka, sjećati se = spominjati se, onda = tedaj, pričati = pripovedovali.

»Lijepo. — Ti se veseliš, Radivoje moj. A znadeš li, kad ćeš biti žalostan?«

»Na Sve svete, jaz ću se sjećati onda pokojnoga djeda Grge. On je znao lijepo pričati kao i ti, čika Pero.«

Uganke.

1. Kam gre tisti, ki je prišel v sredo vasi?
2. Kdo kliče, pa ne sliši, žaluje, pa ne občuti, druge v cerkev vabi, sam pa ne gre?
3. Ena sama sveča vsemu svetu zadostuje.
4. V zemljo gleda, v nebo vpíje; krščen je, pa nima duše.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Vsaka ptica rada leti tja, kjer se je izvalila.

2. Kdor uboga rad in moli,
Bog ne pozabi ga nikoli.
 3. Najlepša cvetica, kar svet jih ima,
je čista nedolžnost v globini srca.
 4. Vjudnost je ljudem in Bogu mila.
-

III. Poletje.

a) Na vrtu.

1. Črešnje.

Na pašniku, kjer je Mihec pasel teleta, je stala črešnja belica. Ravno so se črešnje začele rdečiti. Nekega dne vidijo oče, da se Mihec poželjivo steguje po črešnji, in mu rečejo: »Bog varuj, Mihec, da bi tiste črešnje zobal: zbolel bi, morda še umrl, ker niso zrele; saj so še skoraj vse zelene!«

Mihca pa vendar premaga izkušnjava. Ko oče odidejo, se brž približa črešnji ter jo ogleduje od vseh strani, če bi bilo mogoče priti na njo. Mihec je znal plezati po drevesih kakor maček. — Poskusi torej svojo urnost in gibčnost. Posreči se mu, takoj je na črešnji. Sladke res še niso, a vendar so boljše, nego nič. Saj oče ne bodo vedeli, da jih je zobal in teleta so se tudi rada pasla. Mihec zoblje na vso moč. Ko se je dobro nazobal, spleza počasi z drevesa. — Kje so teleta? Ni jih. Bila so v sosedovem ovsu.

Hitro jih zavrne, misleč si, da ga izvestno ni nihče videl na črešnji.

Prižene domov. V želodec mu ni bilo nič kaj prav. Sedejo k južini, a Mihcu se danes ne ljubi jesti.

»Ali ne greš južinat, Mihec?« ga vprašajo mati.

»Nisem nič lačen,« reče Mihec tiho, da ga je bilo jedva slišati.

»Si pa že tiste nezrele črešnje zobal!« rečejo oče. »Le zoblji jih, le; te bodo že izučile!«

»Mati, bolan sem,« pravi Mihec, ves solzen, čez nekaj časa. »Trebuh me boli.«

»Prav ti je, zakaj pa ne slušaš,« rečejo oče in gredó iz sobe.

Mati napravijo Mihcu postelj pri peči. Vedno hujše mu je. Strašno ga vije. Mihec se premetuje z ene strani na drugo,

vstane ter zopet leže, sključi se ter zopet zravna, a vse nič ne pomaga. »Mati, ali Bog tudi ve, da sem bil danes na črešnji?« vpraša Mihec.

»O ve, ve! Karkoli delaš, za vse Bog ve. On ve tudi, če pustiš teleta v sosedov oves!« mu rečejo mati. Mihcu prihaja vroče: »Kaj poreče Bog,« si misli, »če umrjem danes, ko sem tako slabo pasel! Izvestno me ne bo hotel v nebesa!« Mihec začne Boga prositi, naj mu odpusti, nikdar več ne bo kaj takega storil.

V tem stopijo oče zopet v sobo.

»Kod si pa danes teleta pasel, da so tako sita?« vprašajo oče z resnim glasom.

»V sosedov oves so mi ušla,« pravi Mihec žalostno. »Danes te ne kaznujem,« pravijo oče, »ker ti je Bog sam naložil kazen, ali misliš, da je potem vse dobro, če te jaz in mati ne vidiva? Ali ne veš, da te Bog vidi?«

Mihcu je drugi dan že odleglo, in kmalu je toliko okreval, da je zopet pasel teleta.

Odsihdob je Mihec tako dobro pasel, da je bilo veselje. Oče in mati sta ga zopet rada imela.

Po »Vrteu«.

2. Lepa novica.

Zelené okoli šole
vonjajoče lipe mnoge,
krog njih skače deca mala,
da jo že bolijo noge.

Pa jim vrabec to začivka
z vejice ozelenele;
»Ali veš že to novico?
črešnje, črešnje so že zrele.

Že so zrele, lepo rdeče,
le ne glejte jih boječe,
Bog jih dal je — jesti smemo,
hajdi, da se jih najemo!«

deca igro je pustila;
dober svet je — primaruha,
treba slušati, četudi
včasih ga le vrabček skuha.

Čika Jova — Gradnik.

3. Bezeg.

Oče in sin sta na vrtu in trebita sadno drevje. Med sadnim drevjem je rasel tudi velik bezeg, in sin pravi očetu: »Posekajva ta bezeg, da bo sadno drevje bolj rastlo!« Čemu je ta grm tukaj?»

Oče odmajajo z glavo in pravijo: «Bog varuj, da bi bezeg posekala! To drevesce raste prav pohlevno, in če tudi ne rodi sadja kakor sadno drevje, nam vendar koristi njegovo listje in cvetje, njegove jagode in njegov les. Neki zdravnik je rekel: «Kadar greš mimo bezga, se mu odkrij!» Hotel je menda reči: Varuj ga, ker ti veliko koristil!

Zelena kožica, ki jo ima bezeg znotraj, in mlado listje ti pomaga, kadar te glava boli, če si ga polagaš na čelo. Bezgovo cvetje daje dober čaj za take bolezni, ki prihajajo od prehlajenja, ker se po njem človek spoti. Mlado bezgovo cvetje je, ocvrto z jajci, dobra jed.

Iz bezgovih jagod izžemamo sok, ki je dobro zdravilo v mnogih boleznih. S sokom iz bezgovih jagod rdečijo vino. Nekateri izdelujejo iz bezgovih jagod prav dobro pijačo.

»Nisem vedel,« pravi sin, »da je bezeg tako koristen; odslej ga bom bolj čislal.«

A. M. Slomšek.

4. Cvetice.

Bogoljub se ustavi na vrtu pred rožnim grmom in reče svojim sestricam: »Roža je pač najlepša cvetica!«

Marica ga zavrne: »Lilija je prav tako lepa, kakor roža. Meni te dve cvetici najbolj ugajata; vse druge so malo vredne.« Anica pa reče: »Kaj še! Vijolice so najlepše! Ali jih nismo spomladi najrajši trgali?«

Mati, ki so slišali ta razgovor, rekó: »Vse tri cvetice, ki se o njih pogovarjate so lepe: vijolica je podoba ponižnosti, bela lilija nedolžnosti, rdeča roža pa nas spominja srčne dobrote.

Pravi nam: srce vaše naj plamti v ljubezni do predobrega nebeškega Očeta.«

5. Zajec.

*V zelnik je hodil zajec na zelje;
praznika ni se bal, niti nedelje.*

*Kmetič ga nekdam v zelniku ugleda,
ravno ko mlado glávo objeda.*

*Hudega noče sedaj mu storiti,
le ga pokara, več ne hoditi.*

*Zajec ne sluša tega svarila,
škoda čimdalje večja je bila.*

*Drugič grozi mu kmetič ostreje,
puško pokaže mu izza meje.*

*Zajec ne neha delati škode,
mislí: Odkušal vedno mi bode.«*

*Tretjič za mejo kmetič ga čaka,
zajec predrzno v zelnik priskaka.*

*Poči zdaj puška, zajec naš pade,
ker ni opustil grešne navade.*

*Brat mu pa reče izza grmiča:
»Mar bi pustil zelje kmetiča.«*

Fr. S. Cimperman.

6. Lišček.

Ko je ljubi Bog ustvaril ptičice, jim je dal noge, da lahko skačejo, peruti, da lahko letajo, in kljunček, da lahko zobljejo. Ko so bile že vse ptičice ustvarjene, so se zbrale okoli Njega, in Bog je vzel skledico z različnimi barvami in je vsaki ptičici pobarval perje.

Na vrsto pride golob in dobi višnjevkast vrat in rdečkaste peruti z dvema črnima pasomá poprek. Kanarčku je dal Bog

lepo rumeno perje, a pastiričico je pobarval s sivo, pepelasto barvo ter ji dal na perutnice po dva bela pasova.

Vsaka ptičica je dobila lepo perje, kakršno se ji najbolj podaje. Samo ena se ni hotela gnesti med toliko množico ptic ter je ostala nekoliko bolj zadi. Ta ptičica je bila — lišček. Naposled pride tudi on k Stvarniku, ali Bog ni imel več barv; vse skledice so bile že prazne.

Ubogi lišček se je bridko jokal, ker ni imel tako lepo pisanega perja, kakor so ga imele druge ptičice. Bogu se je milo storilo in reče mu: »Potolaži se! V vsaki skledici je še ostalo nekaj barve; to barvo hočem s čopičem pobrati in pobarvati tudi tvoje perje.« Bog je storil, kakor je rekel in pobarval liščku perje nekoliko rdeče, nekoliko rumeno, nekoliko črno in tudi nekoliko zeleno. Tako je dobil lišček med vsemi pticami najlepšo, prav svatovsko obleko. Čelo in grlo ima rdeče kakor škrlat, teme in tilnik črn in svetel kakor žamet, hrbet rjavkast, trebuh belkast, peruti rumenopasaste in rep črn.

J. Tomšič.

7. Ciciban — Cicifuj.

Ciciban teče v zeleni dan;
ptičica znanka v goščavi
vsak dan lepo ga pozdravi:
»Ciciban, Ciciban, Ciciban,
Ciciban, dober dan!«

Ciciban, kaj je pa danes, čuj!
Kaj ti to ptička prepeva?
Po vsej dobravi odmeva?
»Cicifuj, Cicifuj, Cicifuj,
Cicifuj, fej in fuj!«

Ciciban misli: »Zakaj Cicifuj?«
Takrat si roke zagleda,
pa se domisli: »Sevéda,
danes se nisem umil še, fej, fuj,
danes sem res Cicifuj!«

Bister potoček se vije čez plan,
preko kremenov se lije;
Ciciban v njem se umije,
ptička zapoje spet: »Ciciban,
Ciciban, dober dan!«

O. Župančič.

8. Penice.

Mati so sedeli z malim Matejčkom na vrtu pri mizi. Mati so šivali, Matejček pa je jedel mleko, ki je bil vanje nadrobil kruha.

Zdajci zagleda Matejček ptička, velikega kakor vrabec, ali mnogo lepšega. Ptiček priskaklja po zemlji blizu mize in gleda, kje bi dobil kaj za kljunček.

»Glejte, glejte, mamica,« reče Matejček, »to ni vrabec! Kako lepo perje ima na grlu in spodaj na trupu! Na glavici ima pa črno kapico.«

Mati pogledajo ptička in rečejo: »To je lepa penica! Vrzi ji malo drobtinic, pa previdno, da je ne splašiš.«

Matejček ji vrže nekaj drobtinic. Penica pobere drobtino in zleti med drevje.

»Boji se,« reče Matejček, »saj bi lahko snela drobtinice tudi tukaj.«

A penica se ni bala. Kmalu priskaklja zopet, a ne sama. Za njo priskaklja pet ptičkov, nekoliko manjših od nje, in ne tako lepo barvanih. Bilo so mlade penice, ki so se izpeljale pred kratkim.

Starka se je upala po drobtinico prav do mize, mladiči so pa ostali dalje v kraj kakor mladi otročiči, ki se sramujejo neznanih ljudi.

Stara penica pobere drobtinico, priskaklja k najbližjemu mladiču in mu jo dene v kljunček. Pink! je zavpila, kakor da bi rekla: »Le pridite z menoj, kar najdemo, je vse naše!«

Mladiči so skakljali sicer semtertja, a do mize si niso upali. Starka se pa ni bala; pobirala je drobtinice in jih nosila mladičem v kljunčke.

»Prej daje mladičem, nego sebi,« reče Matejček, »samo njim nosi, sama ne vzame ne drobtinice.«

»Bode že zanjo tudi še kaj ostalo,« odgovoré mati, »za mladiče skrbi kakor skrbna mati za svoje otroke.«

»Ali ti ptički nimajo očeta?« vpraša Matejček.

»Ne vem,« rečejo mati. »Morebiti ga je snedel kak velik ptič, mačka ali kaka druga zver. Mali ptički imajo mnogo sovražnikov.«

»Revčki! tako lepi so, nikomur ne škodujejo, pa imajo tudi sovražnike!« rekel je Matejček.

»Najhujše je,« pravijo mati, »da imajo ptički največ sovražnikov med nerazumnimi in hudobnimi otroki. Takí hudobneži lazijo po drevju in jemljejo ptičkom gnezda.«

»To je grdo,« pravi Matejček, »tega bi ne storil nikdar.«

Ko pridejo zvečer oče domov, jim pravi Matejček vesel, da je videl penice in jih krmil.

Češka čitanka.

9. Gad in belouška.

Gad je bil žejen in je šel k studencu pit; belouška mu pa vodo prepove. Dolgo se prepirata in besedita, oba se vnameta in si za čez tri dni napovesta boj.

Žabe, belouški gorke, gredó gada podpihovat in mu obljubijo svojo pomoč. Zdaj se sprimeta in se hudo bojujeta. Žabe priskačejo ter regljajo na vse pretege.

Gad zmaga v boju in potlej krega žabe, da mu niso pomagale, kakor so mu obljubile; ali odgovoré mu: »Saj smo regljale!«

Po Fr. Metelku.

10. Deček in metulj.

*Metuljček mili,
nežnokrili,
reci, ob čem živiš,
da le po zraku vedno frliš?*

Metulj.

*Vonj cvetični, solnčni žar
hrana moja je vsekdar.
Deček bi ga rad ujel,
metulj pa je proseče del:*

*»Ljubi deček moj, nikari!
Naj igram se v solnčnem žari!
Saj ko zajde za goré,
ležal bodem mrtev že.«*

W. Hey — A. Funtek.

11. Deklica in kresnica.

O kresu je sedela zvečer v mraku pestunja Marijana na vrtu; kazala je mladi deklici Niniki zvezdice, ki so ravno zabrlele na jasnem nebu. Nagloma uide Ninika pestunji in zdirja za svetlo stvarco. Ujame jih: Ko pa odpre svojo pest, glej! lazi ji majhna muha po dlani. Zamrzi ji in vrže jo stran.

Marijana pa pouči Niniko, da je to kresnica, ki se v temi sveti, pri luči pa otemni.

Po Slo m š ku.

12. Telovadba.

Rajko sedi na vrtu v hladilnici. Pred njim na mizi je knjiga. Vanjo je deček zatopljen. Ej, lepa knjiga mora biti to, zakaj Rajko vedno bolj sili do nje. Skoro se je že dotika z nosom. V hrbtu je sključen. S prsmi se naslanja na mizni rob. Čita in čita. Tedaj ga nekaj zbode v hrbtu. Z roko seže tjakaj in se malo pogladi, popraska, da prežene bolečino. A hipoma skoči izza mize, se zravna in pretegne. Domisli si nauka, ki ga je že tolikokrat čul doma in v šoli, da naj preblizu ne gleda v knjigo ali pisanko, ker to škoduje očem. Pa tudi preveč se ne sme sklanjati nad delom, da si ne pokvari zdrave in pokončne rasti mladega telesa.

Rajko stopi iz hladilnice na zeleno trato, ki je ležala ob njej tako lepa in vabljava. Udari s peto ob peto, kakor je to vedno veleval učiteljev ukaz pri šolski telovadbi. Jasno in kratko zazveni dečkovo povelje: »Ena, dve — ena, dve!« Sklanja se v pasu naprej, nazaj; vadi se v odročenju in priročenju; koraka sem, koraka tja, se giblje, obrača in kreta, da mu kri živahno zakroži po žilah in da mu zdrava rdečica zagori v licih. Tako se osveži in okrepi. Že namerava zopet stopiti v hladilnico, da nadaljuje s čitanjem kjer je prenehal.

Tedaj se oglasi za njegovim hrbtom drobni glas triletne sestrice Milenke: »Glej, Rajko, tudi jaz telovadim!« Rajko postoji in se ozre po sestrici. Ta je stala na trati in je skušala posnemati brata v telesnih vajah. »Ena, dve — ena, dve!« šteje Rajko in se smeje nerodnim gibom mlade sestrice. A Rajkov smeh Milenke nič ne zmoti. Še bolj jo razvname, še bolj jo podžge v navdušenju za telovadbo. Maha z ročicama, se junaško

prestopa, koraca, se suče in vrti, dokler ji ne poide moč in sapa, da se prevrne na mehka tla. Rajko zaploska in veselo zakliče: »Dobro, dobro, Milenka! Le naprej, le naprej!«

Milenki prija bratova pohvala. Zakotali se po travi, se prekucne, preobrača kozolce — telovadi po svoje. Zdi se, kakor bi rdeča živa rožica zacvela na zeleni trati.

»Tako še ti ne znaš telovaditi,« reče Milenka vsa srečna. Smeje se od vsega srca. In Rajko se smeje z njo.

E. G a n g l.

Uganka.

1. Kdaj so črešnje najboljše?
2. Na eni nogi stoji, v glavi ima srce. Kaj je to?
3. Nima krampa, ne motjke, vendar koplje brez spotike.
4. Črn ko kovač, orje ko orač, pa ni kovač in ne orač.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Prepovedan sad ima čudno slast.
2. Lastna škoda ga izuči,
komur povedati ni.
3. Kdor s svojimi starši lepo ravna,
časno in večno srečo ima.
4. Prečudne in skrivne so božje reči,
človeku presoditi možno jih ni.

S l o m š e k.

5. Bog vse modro ustvaril je,
naj ga vse stvari časté.
6. Ponižnost, nedolžnost, dobrota srca
med vsem ti bogastvom pač največ velja.
7. Kdor ne posluša, ta naj izkuša.
8. Kdor svojih želj ne premaguje,
sam sebi smrtno sulico kuje.
9. Bog nikogar ne pozabi.
10. Bog še nikoli ni zamudil ničesar.
11. Kjer se mnogo govori, tam je mnogo tudi laži.
12. Kdor se na tujo pomoč zanaša, v situ vodo prenaša.
13. Vsaka živalca ljubi zlato svobodo.
14. Ni zlato vse svetlo.
15. Zunaj lepota, znotraj praznota.

16. Kakor se drugim posojuje, tako se zopet povračuje.
17. Kdor pridno dela in lakomen ni, lahko brez vsega bogastva živi.

b) Na polju.

1. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dne gre Martinek na polje. Od vročine mu gori lice. Silno ga začne žejati. V lepi senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje oko in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slabo mu pride; toliko da ne omedli.

Komaj prileze domov. Hudo zboli. »Joj, kdo bi bil mislil, da je v tem studencu tako hud strup!« zdihuje bolan v postelji. Oče pa pravi: »Čisti studenec ni kar nič kriv tvoje bolezn, pač pa tvoja neprevidnost, ker si se ves pregret naglo napil mrzle vode«.

A. M. S l o m š e k.

2. Žitno klasje.

Kmet je šel s svojim sinom Andrejčkom na polje gledat, ali je žito že dozorelo. — »Oče, kako pa je to,« vpraša Andrejček, »da se nekatero klasje pripogiba tako nizko k tlom, nekatero pa se drži tako lepo pokoncu? Ali klasje, ki se pripogiba, ni nič prida?«

Oče utrgajo dvoje klasov ter rečejo: »Glej! ta klas, ki je bil ponižno pripognjen, je poln najlepšega zrnja; ta pa, ki se je držal ošabno pokoncu, je ves snetljiv in prazen.«

3. Žetev.

1.

Bilo je krasnega poletnega popoldne. Nebo je bilo modro ko najkрасnejša potočnica z zlatim solnčecem na licu. Klaski na polju so bili polni veselja. Vsi so zamenjali svojo zeleno suknjico z zlatim oblačilcem. Včasih so klanjali svoje glavice drug k drugemu, kakor da bi si kaj posebnega šepetali na uho. Tu pa

tam se je spenjal po klaskih bujnih slak, podoben veselemu dečku, kadar pleza na hruško ali na črešnjo; veselo je kimal s svojimi belimi zvončki divjemu maku, ki je rdel na solncu.

»Ne bomo več dolgo tukaj,« so dejali klaski. »Zrastli smo in dozoreli in storili vse, kar nam je bilo storiti. Čas je, da nas spravijo, preden pride dež.« Tako so kramljali, sklanjali glavice drug k drugemu in se poljubovali, kakor se poljubujejo bratje in sestre med seboj. —

»Pojdite žet, pojdite žet,« se je zaslišalo v tem na meji. »Aha, ali slišite? prepelica že kliče ženjice,« so dejali klaski. »Imaš li mnogo zrnec?« je vprašal klasek svojega soseda. »Imam, a ti?« odvrnil mu je ta. »Jaz tudi.« »Pet penez, pet penez,« je zapela zopet prepeličica, kakor da ju je poslušala.

Prepeličje klicanje »pojdite žet« se je slišalo na daleč in široko. Slišal ga je tudi gospodar onega polja in dejal:

»Prepelica že zove ženjice na žetev; čas je, da jih dobim.«

2.

Nu, dokler je gospodar po vasi iskal ženjic, je prišlo na polje mnogo ženjcev brez njegovega znanja. Niso imeli ne kos, ne srpov, pa so vendar prišli na žetev, in veselo so donele njih pesemce v daljavo.

»Oho, pogledjte no vendar, gospodje vrabci so najprvi,« so se smejali klaski.

»To so modre glavice! Imajo tako izvežban sluh, da na uro daleč slišijo prepeličji glas, kadar jih kliče na dobro kosilce. Le berite, saj imate kaj in najejte se do sitega!« so pristavili veselo.

Hm, pa jih ni bilo treba prositi! Niso izmed onih, ki se sramujejo. Pobirali so najslajša zrnca in jih naglo pospravljali v svoj lačni želodček.

»Živ, živ, kumica!« je dejal eden izmed vrabcev, »poglej no, kdo pa tu k nam prihaja?« »Živ, živ,« ji odgovori ta-le, »to pa je miška.«

In res, ne daleč od ondod se je od meje bližala poljska miška. Tudi ona je šla na žetev, dokler je bilo še kaj žita.

Prepeličica je pa še vedno klicala: »Pojdite žet, pojdite žet!« in prišlo je na polje novih ženjcev in ženjic od vseh strani. Z ene strani so prišli strnadi z rumenimi predpasniki, z druge golobčki z belimi pečicami na glavi in doli po ramenih. »Vrku,

vrku, saj smo tu!« so se oglašale golobice. In krika in petja ni bilo ne konca, ne kraja.

3.

Drugega dne je bilo na polju zopet vse živo. Vesele pesemce in govori so se razlegali daleč na okoli. Vendar zdaj so bile ondi ženjice s srpi in kosci s kosami.

Strnadi in vrabčki, ti ženjci brez srpov in kos, so samo od daleč pokukavali in vzdihovali: »Škoda, škoda, klaski dragi, da se že selite, imeli smo pri vas zlate ure.«

»Zdaj vas pa, klaski, odpeljem domov na skedenj!« je vesel dejal gospodar. In potegnili so konji, in klaski so se odpeljali. Potem pa je bilo polje prazno. Le tu pa tam je ležal na zemlji še kak klasek; bil je izmed tistih, ki so se pri slovesu zakesnili.

Prišli so pa otročiči, borni in siromašni, in dejali: »Mili klaski, kako ste dobri, da ste tu ostali! Boste nam dali zrnca za hlebček!

Pripognili so se k vsakemu klasku, napravili iz njih velik šopek in ga odnesli radostni domov. Z njimi so paberkovali na polju tudi vrabci, strnadi in golobi, pa tudi sladkosneda poljska miška.

In ko je bilo na polju pozobano tudi zadnje zrnce, so dohajale le kavke in vrane, iskale črvov in bramorjev in kričale: »Kra, kra, kra, ide zima zla!«

Vilma Sokolova — preložil — é.

4. Ženjice.

*Dozorela je pšenica,
trudno kima klas težak;
urno sukaj srp, ženjica,
snope povezuje, možak!
Prepelica pedpedika,
vabi družbico mlado;
delj in delj se z njo umika,
kam se slednjic skrila bo?*

*Poludne je zazvonilo,
zdaj sklenimo vsi roke!
Dekla nese nam kosilo,
použijmo ga sedé!
Potlej njega zahvalimo,
ki je tak dobrotnik nam!
Za poletje nam in zimo
z vrhom polni žitni hram.*

J. Stritar.

5. Rženi klas.

Ko je hodil ljubi Bog še po zemlji, je bilo polje mnogo bolj rodovitno, nego je dandanes. Klasje je bilo tako dolgo kakor

bilka, od vrha do tal je rastlo samo zrnje. Toda ljudje niso čislali tega božjega blagoslova. Prevzeli so se.

Nekega dne gre žena s svojim sinom mimo njive, na kateri je rastla rž. Sinček pade v blato in se umaže. Mati izruje na njivi pest najlepših klasov in očisti z njimi sinu obleko. Gospod Bog je šel ravno mimo in je videl, kaj se je zgodilo. Nevoljen reče: »Odslej naj ne zraste na rženi bilki noben klas več! Ljudje niso vredni božjih darov!«

Ko to ljudje slišijo, padejo pred Gospoda na kolena in ga prosijo, naj pusti vsaj nekaj klasja na bilkah.

Gospod Bog se jih usmili in usliši prošnjo. Od tedaj raste na bilkah klasje le zgoraj.

Narodna basen.

6. Ujeti vrabec.

*Ho, ho! vrabec, dober dan!
Kosmata kapa, zdaj si ugnan!
Ne vidiš v izbo si zaprt!
Le sili venkaj v senčni vrt!
Iz kota letaj naglo v kot,
po oknih tolci tam in tod!
Če kljun razbiješ in glavo,
prišel si vendar mi v roko!
Poslušaj me, predrzni ptič!
Gospod sem jaz, ti nisi nič,
če tudi vrabcem slavno znan
ključar si bil in sam župan!
Z udarcem prvim te zdrobim!
Kogá zato se kaj bojim?
Oskubem te, zavijem vrat,
ker ti si stare mere tat!
Ne veš, kako si črešnje kral,
po zrelem prosu ščebetaj?
In če pokličem: »Kužek, na«
željan je tvojega mesa.
A če usmiljen biti čem,
nožice primem in odprem,
ter z njimi — nič ne bodi hud! —
ostrižem repek in perut!
Aha, za stari potlej greh
skakucaj le prašan po tleh:*

pod mizo pojdeš in pod klop,
dokler ne sne te mačji zob. —
Kako ta stvar se tebi zdi?
A človek sem, ne boj se ti!
Zatorej svobodo ti dam,
da bodeš vedno pomnil sam
in vrabcem vsem oznanjal rad,
da svoboda je zlat zaklad.
Dovolj po sobi sem lovil,
dovolj te plašil in podil;
spet okno ti odpiram zdaj,
le smukni hitro v zelen gaj!

Fr. Levstik (svob. po Bürgerju).

7. Prepelica.

»Ped pedi« in »ped pedi«
sem se s polja ti glasi.
Prepelica tako poje,
ker ima mladiče svoje;
otročičem pa veli:
»Ne preganjajte me vi!«

»Ped pedi« in »ped pedi«
sem se s polja ti glasi.
Prepelica, plaha ptica,
pravi: »Ljuba mi ženjica,
ko prižela boš do me,
pusti moje gnezdece.«

»Ped pedi« in »ped pedi«
sem se s polja ti glasi.
Prepelica milo prosi,
ko mladičem jesti nosi:
»Ped pedi« in »ped pedi,«
kosec, čuvaj gnezdo mi!«

»Ped pedi« in »ped pedi«
sem se s polja ti glasi.
Le-tako pastirjem pravi,
ki pasó tam po dobravi:
»Glejte, da živinica
v deteljo ne bo ušla!«

»Ped pedi« in »ped pedi«
to se vsaki dan glasi.
Novo jutro ko napoči,
in celo še v tihi noči,
ko nam tisoč zvezd blesti,
slišim glasni »ped pedi!«

Al. K. Sežunov.

8. Solnce in veter.

Svoje dni sta se izkušala solnce in veter, kateri bi bil močnejši. Dogovorita se, da zmaga tisti, ki prisili popotnika, da sleče plašč. Veter začne hudo pihati, zdolec (vzhodnik) in krivec

(zahodnik) se stepeta, ter napravita dež in točo, da bi primorala popotnika sleči plašč. Ali popotnik, ves moker, trepeče od mraza, trdno drži za plašč in se zavija vanj.

Veter potihne, vreme se zvedri in solnce se prikaže. Prav prijazno upira žarke popotniku v hrbet. Toplota raste, sapa se greje bolj in bolj. Kimalu je popotniku plašč pretopel. Vrže ga z ramen, pogrne na tla in leže v senco počivat.

Solnce se nasmeje vetru, ker ga je tako lahko premoglo.

Po Ezopu.

8. Mak.

Mak, mak, mak
sredi polja kima,
maka, mak, mak
rdečo kapo ima.

Vetrček
črez' polje zaveje;
gizdalin
mak se mu zasmeje:

Pravi mu
solčece žareče:
»Daj, odkrij
se mi!« On se neče.

»Ha, ha, ha!
Malo si me stresel,
kape pa
nisi mi odnesel!«

»Ali jaz
sem te izvabjlo
iz zemljé,
z lučjo te pojilo.«

A jesen
je prišla in zima;
gologlav
mak na polju kima.

»Da me ti
odgojilo nisi,
jaz že sam
bil pomagal bi si!«

»Joj, joj, joj!«
drgeta in vzdise —
solnca ni,
rezka burja piše . .

. O. Župančič.

10. Oblaka.

Dva oblaka, rodna brata,
sina sinjega morjá,
srečala sta se visoko
nad višinami gorá.

»Kam si kanil, bratec beli?«
»»Onkraj gore glej poljé,
glej gorice vinorodne,
moje čakajo rosé.

Ti?« — »Glej doli tu pod nama
krasen svet in jasen cvet!
Tja ponesem v krilu črnem
bliska žar in toče led.«

O. Župančič.

11. Solnce.

»Da bi pač vedno sijalo solnce!« so rekli otroci materi, ko je bil viharen, deževen dan. Ta želja se jim je kmalu začela izpolnjevati. Ves mesec se ni pokazala nobena meglica na nebu. Dolga in huda suša je naredila dosti škode na polju. Na vrtu so zveneले vse cvetice in želišča; lan, ki so se ga deklice že tako veselile, je bil jedva za prst visok.

»Ali zdaj vidite,« pravijo mati svojim otrokom, »da je dež ravno tako potreben kakor solnce?« Učite pa se iz te modre božje naprave tudi te tolažljive resnice, da bi za nas ljudi ne bilo dobro, ako bi imeli samo jasne in vesele dneve. Tudi oblačni dnevi, nadloge in težave, morajo včasih na nas priti, da ostanemo dobri in pobožni ljudje.

A. M. Slomšek.

12. Mavrica.

Biserna lestva se spenja v oblak,
spušča se onkraj na zemeljski tlak,
mavrica pisana, božji prestól;
angeli hodijo gor in pa dol,
zlate škropilnice v rokah držé,
zemljo prežejno hladé in pojé.
Gori na stolu pa Večni sedi,
kapljici vsaki on srečo deli:
pade na polje — rodi zelenjad,
kane na drevje — obilen da sad,
kaplja na njivi — da žito zlató,
kaplja na trti pa — vince sladkó;
sreča se spušča na sleherno stvar,
kadar zaliva nebeški vrtnar.

S. Gregorčič.

12. Nevihta.

Mihec v kratkem času, kar je bil pastir, še ni doživel nobene nevihte.

Nekega dne je bilo posebno vroče in soparno. Teličkom se nič kaj ne ljubi pasti; samo po malem mulijo travico, kakor da bi jo pokušali. Kar se pripodé črni oblaki izza gorá; postajajo vedno večji in večji, zakrijejo nebo, in stemni se. Mihca obide strah in groza. Strašno grmenje se zasliši. »Bog se krega, kaj bo neki?« premišljuje Mihec. Kaj se je morda zameril Bogu, da se krega? Teleta je bil res pustil v sosedov oves, a to je bilo že davno, . . . drugega se ne ve več spominjati. V oblaku začne vršeti. Še enkrat se zabliška in silno zagrmí, potem pa se usuje debela toča Mihcu na glavo. Mihec ima nov klobuk. Oj ti toča, ti! Zdaj ga bo pa vsega stolkla. Kaj stori Mihec? Klobuk v nedra, pa v tek, kar ga nesó noge. Toča mu bobka na glavo kakor pesek, a kaj stori to, da bo le klobuk cel. Kakor strela iz jasnega neba buti Mihec, ves zasopel, v hišo. Med tem je toča ponehala in se izpremenila v dež.

»Kje imaš pa klobuk, ali si ga izgubil?« ga vprašajo mati. Mihec počasi izvleče klobuk popolnoma suh iz neder.

»Pojdi sem, pojdi Mihec! Bom pogledal, če ti je toča naredila kako luknjo v glavo,« pravi hlapec in se posmehuje Mihcu.

Mihca je bilo sram, v tla gleda, praska se za ušesi ter si mane nos in oči.

»Nič naj te ne bo sram, Mihec, da se ti je klobuka zdelo škoda! Kaj se mu boste smejali, ki nič ne veste! Mihec je že mož. Že zdaj kaže, da ne bo vsega sproti snedel kakor čmrlj. Mihec bode znal štediti. Le tako dalje, Mihec, pa se bodeva rada imela! Ker si se tako obnesel, kupim ti kaj lepega za kolače, kadar pojdem na semenj!« Tako so dejali Mihčev oče.

Ponoči pa se je Mihcu vso noč sanjalo, kaj mu bodo oče prinesli za kolače.

Po »Vrtcu«.

Uganke.

1. Vidiš me, ko solnce sije,
ni me, ko oblak ga skrije;
kratka, ko poldán zvoni,
dolga sem, ko se mrači.

J. Stritar.

2. Često me pričakujejo in prosijo; a jedva se prikažem, vse beži. Kdo sem?
3. Kdaj dva dni dežuje?
4. Brez rok, brez nog, pa vrata odpira. Kaj je to?
5. Švigam tukaj, svetim tam, gorje pa, ako pridem kam.
6. Nihče me ne vidi, ali vsakdo me sliši; mojega tovariša pa vsakdo lahko vidi, a nihče ga ne sliši. Kdo sva?
7. Vse pomete okoli hiše in vse zastonj. Kako se piše?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Visoko glavo nosi prazen klas,
a prazen sod ima močan ti glas.
 2. Kaj hasni srebró ti, kaj hasni zlato.
če nosiš pokonci le prazno glavo.
 3. V resnici, žetev, čas si zlat,
ko trud donaša tolik sad.
Srce naj moje se raduje,
saj zdaj plačilni dan praznuje.
- Fr. Krek.
4. Bog ne plačuje vsako soboto.
Bog ima polne roke.
 5. Ako Bog hoče, bodeš iz plevela žel stoteren sad.
 6. Blagost pride le od zgoraj.
 7. Kdor božjega daru ne spoštuje,
tega šiba božja kaznuje.
 8. Povračaj hudo z dobrim!
 9. Dobra mati prava sreča so otrok;
jih spoštovati, je zapovedal sam Bog.
 10. Kar se večkrat s hudim ne zgodi,
to se z dobrim pogostoma stori.
- A. M. Slomšek.
11. Izlepa se več opravi nego izgrda.
 12. Lepa beseda najde lepo mesto.
 13. Človek, dokler ne čuti, ne verjame.
 14. Janezek se ne preobrne, dokler se v jamo ne zvrne.

15. Iz oblaka blagost pride, dež izide,
iz oblaka, v strah sosek, udari tresk.

16. Dež za solncem mora biti,
za veseljem žalost priti.

A. M. Slomšek.

17. Tudi nadloga je od Boga.

18. Le ljubimo iz vsega srea Boga,
karkoli imamo, to On nam vse da.

A. M. Slomšek.

19. Človek kaže v mladosti,
kar hoče biti v starosti.

20. Rano začne žgati, komur je kopriva mati.

c) V gozdu in pri potoku.

1. Po jagode.

Jagode so zrele že,
hej, sedaj pa le po nje!
Mi fantiči, vé dekleta,
to je pač ponosna četa!
Košek nosi vsakdo v roki,
s koškom stopa v gozd široki —
Jagode so zrele že,
hej, sedaj pa le po nje!

Pač, gozdič, nas rad imaš,
ker nam to in ono daš!
Koj spomladi daš nam ptice,
daš nam ptice in cvetice;
jagod zrelih v senci gosti
daješ nam poleti dosti —
pač, gozdič, nas rad imaš,
ker nam to in ono daš!

Jagode so žlahten sad,
le hitimo v gozd jih brat!
Slabše sami pozobljimo,
lepše sabo ponesjmo.
Oče, mati jih veseli
za darilce bodo vzeli.
Jagode so žlahten sad,
le hitjmo vsi jih brat!

A. Funtek.

2. Jagodov cvet in solnčni žarki.

Jagodov cvet, ki je stal blizu potoka, ugleda v vodi svoj obraz in se ga silno razveseli. Lepo okroglo lice in rumeni čop na čelu se mu zdita kaj krasna. »Kako lepa stvar sem!« zakliče in se ogleduje od vseh strani ter zadovoljno kima sam sebi se čudeč.

Kar zapazi na oni strani potoka vilo, ki je poprej ni videl. Vila povzdiguje karajoče prst in reče: »Samemu sebi se čuditi, ne vem, je li to lepo?«

Jagodov cvet se prestraši, noge se mu šibé in v trepetu mu beli listi odleté z glave. Najhitreje kar more, smukne v grmovje; sram ga je.

To vidijo solnčni žarki z neba in se spusté v goščavo. Cvet se ne more nikamor skriti pred njim. Oni pa mu kličejo: »Prepozno te je sram!«

In temna rudečica oblije poprej blede jagodov cvet; osramočen povesi oči ter pripogne do tal v zeleni plašč zavito glavo.

Nikdar ne bodo jagode pozabile, da so bile gizdav cvet. Vsaka prikriva svoje zagorelo obličje in se še vedno sramuje pred solničnim pogledom.

Po L. Pesjakovi.

3. Strupene jagode.

Janezek najde v gozdu grmič z lepimi črnimi jagodami. »To so lepe črešnje,« si misli. Utrga jagodo in jo pozoblje. Ker se mu je zdela sladka in dobra, jih pozoblje še več. Pa kmalu čuti, da mu ni dobro. V glavi se mu zavrti, pred očmi mu je nekako temno, da prav ne vidi in ves je omamljen.

To namreč niso bile črešnje, ampak strupene jagode. Iz težka je domov prilezel. Doma pove odkritosrčno, kje je bil in

kaj je storil. Urno mu dadó toliko mlačnega mleka in sirotke piti, da je hudo bljuval; glavo pa mu umivajo z mrzlo vodo. Komaj je ušel smrti; le počasi je ozdravel.

A. M. Slomšek.

4. Breza in hrast.

Breza, breza tankolaska,
kdo lase ti razčesava,
da tak lepo ti stojé?
Ali mati, ali sestra,
ali vila iz goščav?
Niti mati, niti sestra,
niti vila iz goščav,
tihi dežek opoldanji,
lahni veter iz daljav.

Hrast, hrast kodrogrivec,
kdo lase ti goste mrši,
da so kuštravi takó?
Ali mačeha hudobna,
ali sto sovražnikov?
— Niti mačeha hudobna,
niti sto sovražnikov,
mršijo mi jih viharji
sred noči, o polnoči.

O. Župančič.

5. Gozdar detel.

Le pogledjte ga, lepo gozdarsko obleko ima: rdečo kapico in zeleno, z zlatom pretkano suknjico. Ta se mu kaj lepo podaje. Ima pa tudi postavbo za to. Telo je gibčno in krepko ter ima trdne kite, kljun je raven in močen, noge so žilave in kremplji ostri. Dva prsta sta obrnjena naprej, dva pa nazaj.

Bil je siromak večkrat obrekovan, da kvari drevesa, in vendar ga ni poštenjaka nad njega. Živi samo ob škodljivih črvih in bubah; zato ga vsaj ne grajajmo, plačila mu tako nihče ne da.

On je kaj priden in dober gozdar; dostikrat dela brez prenehanja ves dan ter kljuje in kljuje, kjer čuti, da se je vgnezdil škodljiv mrčes. In kako je izurjen! Najprej potrka nekolikokrat na deblo in poslušá, kako odmeva. Iz tega takoj spozna, kako je notri, ali je drevo zdravo ali bolno. Na črvivem deblu se prime z ostrimi kremplji, upre se na močen rep in začne kljuvati s težkim svojim kljunom. Prebivalci debela begajo vsi prestrašeni, dol in gor, da bi našli kak izhod. Detel dela na svojo roko, nima nobenega pomočnika; skrbeti mora torej, ako ima votlina več izhodov, da mu mrčes ne uide. Kaj smešno ga je gledati, kako leta od luknje do luknje, da vsakega zasači. In gorje mrčesu, ki mu pride na kaveljčasti jezik — po njem je!

Fr. Marn.

6. Pevec.

Suknjica — črn baržun,
sicer pa bos,
zlata piščalka — kljun,
to vam je kos!

Danes tu, jutri tam,
štor ali hrast,
da le ne zajde kam
v zanjko in past.

Žvižga, prepeva si,
ni mu do kron,
nič mu za vinar ni,
vse da zastonj!

Vida Jerajeva.

7. Spoznavanje Boga.

Kdo je naučil ptičice peti? Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal je jelenu hitre noge, da tja po planini po bliskovo gre?

Kdo da vetrovom močno piháti? Kdo reče burji silno vi-
hrati? Kdo tiho zimo nam pripeljá? Kdo toplo leto zopet nam
da?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti? hitrim potokom po bre-
gih dreti? Kdo goni reke, velike vodé, kdo jih izliva v stra-
šno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijáti? Kdo ukaže zvezdam lepo
migljati? Kdo je olepšal jasno nebo? Zemljo pogrnil kdo je
tako?

Kdo je nebo nad nami okrožil? Hišico polžku kdo je nalo-
žil? Kdo li naučil pajka je presti, pridno čebelo strdi pa na-
nesti?

Kdo, dete mlado te je ustvaril? Kdo ti telo in dušo podaril?
Kdo ti da kruha, kdo ti da piti? Kdo ti da zdravja se veseliti?

Vsegamogočni blisk in grom daja, da se nebo in zemlja za-
maja; On, ki grom, bliske v rokah ima, On tudi dežka zemlji
rad da.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznivi, ki vsem vam je oče pre-
dobrotljivi; On naše duše k sebi bo vzal, ko bode truplo v gro-
bu pepel.

A. M. Slomšek.

8. Lovčev raj.

Zeleni gozd je lovčev raj,
raj krasen ves je gozd,
frče tam ptice s kraja v kraj
in hvalijo svoj gozd.

Studenec iz skalin kipi,
vrvra tja v temni gozd,
po drevju listje, čuj, šumi,
šumi, vrši ves gozd.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
in tvoj šepet, oj gozd!
to dviga lovčevo srce,
da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

9. Oba junaka.

Kakó si spehan, bled in plah!
Kaj ti je, Tonče?« — »Oče, strah!« —
»Kje pa si bil, otrok, govóri!« —
»Tam, veste, v našem bregu gori.

Rdeče jagode sem bral;
kar se prikaže mi žival,
rjava zgoraj, spodaj bela,
pa kakor človek je sedela!« —

»Ušesa dolga?« — »Dà, takó.« —
»Oči debele!« — »Pa kakó!
Jaz gledam, kar pokima z glávo,
pa skoči.« — »Nád te?« — »Ne, v goščavo.«

»Oba junaka! hajd nazaj!« —

»Jaz pravim, medved bil je, kaj?«
»Da, dolgouhi in rjavi,
ki se mu tudi — zajec pravi.«

J. Stritar.

10. O zviti lisici.

Lovec si je ujel in ukrotil mlado lisico. Pustil jo je, da je prosto hodila po vsem dvorišču. Ni trajalo dolgo, in lovec je zapazil, da njegovi lisičici kaj dobro diši kuretina. Odslej jo pusti le podnevi okrog hoditi, ponoči pa jo priklene na verigo.

Zdaj pa sosedje začno tožiti, da jim nekdo hodi perutnino klat. Kdo drug bi to delal nego lisica? A lovčeva lisica je bila čez noč priklenjena, in pri lovcu nekaj časa ni več zmanjkalo nobene kokoši. Zato so mislili, da hodi kuna ali pa dehor davit kuretino po sosednih dvoriščih. Sosedje so odslej še bolj pazili na predrznega tatu.

Nekoč zapazi bližnji sosed o mesečini lisico, ki se je priti-hotapila na njegovo dvorišče. Ko so jo podili, jo je urno pobri-sala na lovčevo dvorišče.

Lovec tega neče verjeti; prepričati se mora sam. Neko noč se skrije in pazi na svojo lisičico. Do polnoči je bilo vse v naj-lepšem redu; a kmalu potem vidi lovec, kako si lisica sname ovratnik z glave ter gre k sosedovim kokošim v vas. Zjutraj pred dnevom pa zopet pride, si natakne ovratnik čez glavo ter leže, kakor da bi bila najnedolžnejša stvar na zemlji.

Čudeč se, opazuje lovec lisičino zvijačo. Takoj ko se zdani, ji nategne ovratnik tako tesno, da ni mogla nikoli več na kr-vavo delo. Kokoši so imele odslej mir pred to grdo ponočno vlačugo.

Po »Vrtcu«.

11. Lisica in kozel.

Tja v rupo glóboko
lisica je pala
in v vodi do grla
v strahéh je brozgála.

Rogat tudi kozel
iz hoste pripíše,
ga žeja trpinči,
vodé si poišče.

Lisica vesela
brž kozla pozdravi:
»Ta voda je zdravat«
prijazno mu pravi.

»Do grla sem sita,
takó sem jo pila;
poskoči sem k meni,
ti bode teknjla.«

Rad kozel je slušal
in v rupo je skočil.
Napil se je vode,
da skoro bi počil.

»Kakó pa zdaj bova
prilezla iz jame?«
ugiba kozliček
lisici povzame.

»Lahko je pač temu,
se nama ni bati;
poslušaj le mene,
znam dobro skakáti.«

Besedam lisičjim
res kozel verjame,
nastavi rogove,
da skoči iz jame.

»Na tvoja rogova
bom spretno stopíla,
pa hitro ko ptica
iz jame skočila.

A njene pomoči
zastonj pričakuje,
nad zvito lisico
zelo se huduje.

Potem bom pomoči
še tebi iskála,
pastirja bom semkaj
po tebe poslála.

Ko ne bi pastirček
bil slišal ga vpiti,
še danes bil kozel
utegnil tam biti.

P. Gros.

12. Lakomni pes.

Pes izmakné kos mesa,
z njim črez vodo se poda,
in ko čréznjo gre, seveda
sebe tudi v njej ugleda.
Kakor on, taiste glave,
iste barve in postave,
kakor on, sestradan ves,
takšen plava v vodi pes.
Ali kar največ velja:
v gobcu nese kos mesa!
»Oj ti vrabec v vodi čisti,
kaj, če meni kosec tisti
dal bi, da imel bi dva?«
To si pravi v mislih Muren,
a potem po mesu uren
plane, da enkrat vesel
kosov dveh bi se najel. —
Kaj bi dalje še povedal?
To samò, da željno gledal
Muren je na sred valov,
kjer je izginil kos — njegov!

A. Funtek.

13. Pozabljeni pevci.

»Kje pa so tisti pozabljeni pevci?« bodete vprašali. Le počakajte!

Na občinskem pašniku je velika mlaka; tam napajajo pastirji svojo živinico. Tu, v tej mlaki, ljubi moji, tu so vam pozabljeni pevci. Kolikokrat ste že slišali njihovo petje, a malo ste ga cenili. Čujmo torej veličastne — žabje pesmi!

V žabjem zboru nastane, preden začne svojo pesemco, tišina, da bi se miška ne slišala. Kar povpraša krepak moški glas: »Kaj bi jele, kaj, kaj?«

Nekoliko časa je zopet vse tiho, kakor da bi se žabe posvetovale, kako sladčico bi si izbrale za večerjo. A posvetovanje je kmalu končano; kar se oglasi drug glas in odgovori za vse: »Grah bi jele, grah bi jele, grah, grah!« Temu pritrdi tudi tretji glas in pravi prav odločno in trdo: »Grrah, grrah!«

Zopet za trenotek vse molči; a na hip zagrmi enoglasno iz vseh grl: »Le ga, le ga, le ga, le ga!« In ta »le ga« se ponavlja z jezičnostjo in trdovratnostjo, da jo moraš občudovati. Na posled ves zbor utihne. Ali le za malo časa. Prvi pevec ponovi vprašanje in dobi znani odgovor, kojemu zopet neutrudno pri-trjuje ves zbor. In tako gre dalje brez kraja in konca.

Pa pravite, da to ni nič? Raca na vodi, ali ni to prekrasna pesemca?

»Vrtec«.

14. Žabe.

Rega, rega, rega, rega,
vedno hujša je zadrega,
solnce že do dna nam sega,
jojmene, kaj bo iz tega!

Kum, kum,
le pogum:
slišal sem od juga šum!

Kvak, kvak,
glej oblak,
glej oblakov sivih vlak,
vêdro vode nosi vsak,
kmalu bo vse polno mlak!

Rega, rega, rega, rega,
Bog nas reši vsega zlega!

Kum, kum,
kvak, kvak,
le pogum!
glej oblak!

O. Župančič.

15. Ribica.

Ribica, ribica, mala stvar,
le ne popadi trnka nikar!
Hitro se v vrat ti zasadi;
bolelo bi te, pritekla bi kri.
Ali ne vidiš dečka tam?
Ribica, urno splavaj drugam!

Zdi se drugače ribici mladi,
gleda samo po tolsti vadi.
Misli, da z vrveo deček ta
ondi na bregu se le igra.
Zdaj priplava, zine močno —
ribica, zdaj te boli hudó.

W. Hey. — A. Funtek.

16. Draga kamena.

Preprost kmetič pride po opravkih v hišo bogatega trgovca. Ni bilo ravno zgodaj, pa gospod je bil šele vstal in se je umival. Prijazno reče trgovec kmetiču: »Oče, le sedite na ta-le stol in počakajte, da se umijem, potem se kaj pomeniva.«

Kmetič sede in ogleduje prstane, ki jih je bil gospod snel s prstov in položil na mizo. Dva prstana sta mu posebno bodla v oči, ker sta bila jako lepa in sta se zelo lesketala.

Kmetič reče: »Gospod, ne zamerite, da vas vprašam, koliko veljata ta dva lepa prstana?« Gospod odgovori: »Saj mi ne bodete verjeli, če vam tudi povem. Oba veljata tisoč dinarjev. Kmetič se začudi in pravi: »Hm, lepi denarci! Saj ni toliko zlata, pa toliko veljata!« Gospod pa odvrne: »Res ni toliko zlata, pa dragi so oni-le kamenci, ki so vdelani v prstana; to so žlahtni kameni, zato se tako svetijo.«

Kmetič pravi: »No, no, to pa že verjamem; saj sem že včasih slišal, da so taki kameni zelo dragi. Pa, povejte mi še, koliko dobička vam pa nesó ti-le žlahtni kameni na leto?« Gospod se nasmeje in pravi: »Ej, kakšni ste vendar, ko mislite, da mi morajo kaj dobička donášati! Prstane nataknem na prste, da se z njimi ponašam, kadar grem med ljudi.«

Kmetič pa pristavi: »Tudi jaz imam doma dva kamena, a ta mi prinašata vsako leto čistega dobička tisoč dinarjev, dasi ne veljata oba več nego 50 dinarjev.« Gospod se začudi in vpraša: »Oba, kako je to mogoče?«

Zdaj se pa kmetič nasmeje in reče: »Prav lahko — moja dva kamena sta mlinska kamena.«

J. Cigler.

17. Mlin.

Mlinček pravi: klip, klip, klop,

deca pravi: top, top, top.

Žito vozi kmet skoz duri,

pek pa dobro peč zakuri!

Mlinček pravi: klip, klip, klop,

deca pravi: top, top, top!

Moko v vreče zdaj deníte,

kruh, kolače nam specíte!

A. Funtek.

Uganke.

1. Kdaj kolo v mlinu samo teče?
2. Kdo ob enem laže in resnico govori?
3. Kakor slavček noč in dan prepevam,
pa me vsak črti, če le zazevam. Kdo sem?
1. Otrok, ki svoje roditelje ljubi, se veseli, če jim veselje naredi.
2. Lepota oslepi. — Lepota svetá je nedolžnost srca.
3. Nezgoda je že zdramila marsikoga.
4. Škoda modrij.
5. Ako se kmet po lovu klati, v kratkem drugim mlati.
6. Poslednja lisičja zvijača je, ko se iztegne.
7. Lisica se dlake iznebi, ne pa zvijače.
8. Lisica na videz spi, da kuro ulovi.

9. Ne bodi ponosen na svoje telo
in njega čarobno lepoto;
le hip zadostuje in tvoje telo
te vrže v največjo sramoto.

A. Pin.

10. Svet gostokrat plačuje z nehvaležnostjo.
 11. Dokler prosi, zlata usta nosi; kadar vrača, hrbet obrača.
 12. Ne bodi lakomen!
 13. Lakomnost je človeku dostikrat v potrato.
 14. Velika riba malo požre.
 15. Z veliko gospodo ni dobro črešnje zobati.
-

IV. Jesen.

a) Polje in pašnik.

1. Jesen.

Jesen je tu, po vrtu v travi
podlesek cvete nevesel;
na jug leteli so žerjavi,
hladan je čas se nam začel.

Slovo so lastovke že vzele,
v grmovju črni kos molči;
sinice so prišle vesele
od mrzle severne strani.

Po njivah se živina pase,
več žitne bilke ni nikjer;
plevel zdaj po strnišču rase,
pastirčki kurijo zvečer.

Jesen rumena, dobra žena!
otroci se te veselé:
rdeča, bela in rumena
na drevju jabolka zoré.

J. Stritar.

2. Zaklad v njivi.

V daljni deželi prideta kmeta k sodniku. Prvi kmet začne rekoč: »Kupil sem od tega soseda njivo. Ko sem jo prekopal, sem našel v njej zaklad. Zaklada ne morem obdržati z dobro vestjo; kajti kupil sem le zemljo in nimam pravice do zaklada. Nato reče njegov sosed: »Tudi meni vest ne pripušča, da bi shranil toliko zlata in srebra. Zaklada nisem zakopal jaz, torej tudi moj ni. Prodal sem sosedu njivo z vsem, kar je bilo v njej. Rzsodite, gospod sodnik, čigav je zaklad.

Sodnik jima reče: »Slišal sem, da imaš ti sina, ti pa hčerki se mislita vzeti. Dajta otrokom zaklad za jutrnino!«

Poštena moža obljubita, da storita to, in gresta vesela domov.

A. M. Slomšek.

3 Ajda.

(BeLokranjska.)

Majdiša: »Ajda zori, čebele brenčé
na pašico sladko dehtečo —
nabrale mi bodo za Bóžič potie,
za svetega Štefana svečo.«

Kazin: »Ej, čakaj, Majdiša, ne boš, ne boš,
Moja ajda je meni narasla!
Ta bila bi lepa, da čreda tvojà
po moji se njivi bi pasla!«

Majdiša ubog je, bogat je Kazin,
srce pa ima nevoščljivo —
pa vole vpreže pred val, pa hajd!
kam žene? naravnost na njivo.

Ej, čakaj, Kazin, ti zavidni bedak,
čebele si hotel potreti:
lahkó je čebelam — zletijo drugam,
a tebi ne boče kaj žeti!

O. Župančič.

4. Nekaj danes, nekaj jutri.

Kmet je imel veliko njivo korenja. Dan na dan ga je hodila njegova hči plet; ali vselej, kadarkoli se je ozrla po prostorni njivi, je vzdihnila ter šla v senco počivat misleč: »Kaj bi se trudila, saj ga tako ne morem vsega opleti, ker ga je toliko!« Tako je bilo vsak dan.

Sosedova hčerka, ki je imela še večjo njivo korenja opleti, pa si je mislila: »Nekaj danes, nekaj jutri!«

Hitro in pridno se loti dela in opleve v kratkem vsó njivo.

4. Črno kravo, molzo našo.

Črno kravo, molzo našo,
Gregor žene v log na pašo
star pastir in pogonič,
ne boji se volka nič;
leskovačo je prijel,
čadi zvonec sam pripel.
Zvonec poje prelepo,
Gregor gluh je na uho,
Gregor gluh je na obe,
kar najbolje sam on ve:
kravico za rep drži,
da je kam ne izgubi.
Príde krava do brvice,
do brvice, do vodice;
napoji se ter napase,
tamkaj mlada trava rase.
Pasi se, pasi, kravica,
kjer je mehka travica!
Mleka dosti nam podeli,
dve čebriči, dve keblici,
drobno kašo z njim zabeli!
Mlečna kaša, mati naša,
in otročja sladka paša.

Fr. Levstik.

6. Sirovež.

Kaj ti ravnaš takó sirovo
z živinčetom? To ni lepó!
Hudoben človek je gotovo,
kdor more delati takó.

Kaj meniš li, da bolečine
žival ne čuti kakor ti?
Trpljenje tuje te ne gine,
ne smili se ti, kdor trpi?

Lahko bi z rogom se branila,
kar bi ne bilo ti ljubó;
lahkó vse dvakrat ti vrníla,
pa je predobro kravče to.

Ti ne pomisliš, da ti mleka
in masla daje, te redi;
žival osramoti človeka,
sramuj se, nehvaležnik ti!

J. Stritar.

7. Koliko velja žrebe.

Na pašniku se je pasla kobilica. Veselo je skakalo mlado žrebe okoli nje. Kar pride volk in vpraša kobilico, ali bi mu ne hotela prodati žrebeta in koliko ga ceni.

»Rada prodam žrebe,« reče kobilica, »njegova cena je napisana spodaj na kopitu moje desne noge. Ako znaš brati, poglej mi na kopito!«

»Učen sem, brati znam,« odgovori volk.

Kobilica vzdigne nogo. Volk stopi bliže, da bi bral. Ali kobilica ga udari s kopitom po glavi, tako da pade mrtev na tla.

8. Pes in ovca.

Ko so živali še govorile, je rekla ovca gospodarju: »Čudno ravnaš, da ničesar ne daš nam, ki ti dajemo volno, jagnjeta in sir; same si moramo iskati živeža; psu pa, ki ti ni za nič, daješ svoje jedi.«

Gospodar odgovori na to: »Pes vas varuje, da vas ne ukradejo tatje, ne raztrgajo volkovi. Ko bi vas pes ne varoval, bi se zaradi nevarnosti še pasti ne mogle.«

Odslej so privoščile ovce psu boljšo hrano in postrežbo.

Fr. Metelko.

9. Čebela in ovca.

Majhna čebela pribrenči k človeku in ga vpraša: »Človek! ali imaš večjo dobrotnico med živalmi nego nas čebele?«

Človek jo pogleda in odgovori: »Seveda jo imam.«

Čebela zopet vpraša: »Kdo pa ti je večja dobrotnica nego čebela?«

Človek odgovori: »Ovca mi je večja dobrotnica, nego si mi ti in tvoje sestre. Ovca mi daje toplo volno, ti le sladko strd. Volna pa mi je potrebnejša in koristnejša od sladke strdi. Vrhu

tega mi ovca radovoljno daje volno, ti čebela, me pa pikaš. Ali ni ovca imenitnejša od tebe, čebela?»

Čebela molči in odleti.

A. M. Slomšek.

10. Volk in pastirji.

Pastirji so janjčka zaklali, spekli in jedli. Prišel je mimo volk. — Videč jih pri tako dobri južini, je dejal: »No, koliko hrupa in vpitja bi bilo, ko bi jaz to storil!«

11. Pametna koza.

Koza se je pasla na strmi skali. Volk jo vidi. Rad bi prišel do nje, a ne more, ker je prestrmo. Zato ji reče: »Ljuba kozica, ali se ti ne bode zvirtelo v glavi na taki višini? Kako lahko bi se spodtaknila in padla s strmine! Zlezi raje s skale in pridi k meni na ta lepi, zeleni travnik. Tu najdeš mnogo zelišč.« — »Hvala ti lepa,« mu odgovori modra koza. »Poznam te; vem, kaj hočeš. Sam sebi bi rad preskrbel kosilo!«

12. Večer.

Solnce zašlo je za góre,
noči umika se dan;
mrak po nižavah prostore
v plašč že zagrinja temán.
Mesec polagoma vzhaja,
zvezda večerna miglja;
žejne cvetice napaja
hladna rosica z neba.

Zvon je zapel iz zvonika,
snema klobuček pastir;
mesec se više pomika,
pókoj povsod je in mir,
Jagodo, sivko in dimo —
dobro napasle so se —
urno domov poženjmo,
one so site, mi ne!

J. Stritar.

Uganke.

1. Nisem kri, nisem voda, pa sem obema v rodu.
2. Belo je, sir ni; zeleno je kakor trava, trava ni; rep ima kakor miš, miš ni; kaj to?
3. Zakaj snedó bele ovce več krme nego črne?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Poštenje več velja nego sto oral sveta.
2. Krivično blago teknilo ne bo.

3. Poštenje je najboljše imenje.
4. Kdor drugim jamo koplje, sam v njo pade.
5. Pohlep oslepi.
6. Lenuhu je vse težko, pridnemu vse lahko.
7. Na en mah ne pade hrast.
8. Kdor se dela boji, slabó obstoji.
9. Krava pri gobcu molze.
10. Na dva prijatelja se smeš zanesti:
zaupaj le svojemu umu in vesti. A. Hribar.
11. Pamet je boljša nego žamet.
12. Vsakemu se svoje najlepše zdi.
13. Vsak po svoje. — Vsak ni za vse.
14. Koristno več velja nego prijetno.
15. Kdor rad da, dvakrat da.
16. Vsak ne sme vsega.
17. Varuj se tistih maček, ki spredaj ližejo, zadaj pa praskajo.

b) Vinograd in gozd.

1. Kovač in kopač.

»Nikarte tak, gospod kovač,«
poprosi, mimo gredé, kopač,
»zakaj pa železo tak bijete?
Poglejte siroto, kak zvija se!«
»Kaj boš govoril, prijatelj kopač!
Tegá ne razumeš,« veli mu kovač.
»Iz železa, ki dobro kovano ni,
dobra motjka se ne naredi.
Tudi ti vinjak rezal ne bo,
jeklo če práv ni uđelano!«

M. M. Slomšek.

2. Trnoljica in vinska trta.

O lepi pomladi je cvetela nad vinogradom trnoljica in se v svojem belem cvetju vsa košata grela na solncu. Prevzeta od svoje lepote, gleda v vinograd in zaničuje vinsko trto rekoč:

»Zakaj se pa ti lepše ne oblečeš, visoko hvaljena vinska trta? Ali te ni sram, da tako borna čepiš v vinogradu in prelivaš solze? Gotovo ti mrzi, da sem lepše oblečena nego ti, da čebelice veselo šumé po meni in otroci skačejo okrog mene, tebe pa nihče ne pogleda!«

Vinska trta pohlevno molči, pa tiho in čvrsto goji svoj žlahtni sad. Ko jeseni dozori grozdje, pride truma ljudi rumeno grozdje trgat in poje vinski trti hvalo: »Preljuba vinska trta, veselje našega srca!« Na trnoljico se nihče ne ozre.

»Sosed,« ji reče zdaj vinska trta, »povej mi, katera zdaj več velja! Tvoja prerana hvala ti ni ostala; tako košato si cvetla, a tvoje jagode so kisle in vse se ogiblje tvojega trnja. Mojega ponižnega cvetja sad, sladko grozdje, pa veseli otroke in oživlja možake; vsak pošten človek me ima rad.«

A. M. Slomšek.

3. Sv. Urbana grozdje.

Sv. Urban je zelo rad zobal grozdje. Na svojem vrtu je tudi sam trto zasadil in jo oskrboval. Željno je pričakoval prvega sadu. Kadar je gledal svoj trs, je prosil njemu in vsem vinogradom božjega blagoslova. Tretje leto je Urbanov trs cvetel in nastavlil grozdek majhen, ki je imel sv. Urban vendar z njim veliko veselje. Hodil ga je vsak dan gledat.

Ko nekaga dne zopet gleda svoj grozdek, stopi k njemu star siromak in ga prosi milostinje. Sv. Urban išče po žepih, a ničesar ne najde. Zato ga siromak poprosi rekoč: »Pa mi daj ta-le grozdek!« »Utrgaj si ga, če ga želiš,« reče svetnik. Siromak utrga grozdek, želi sv. Urbanu in njegovemu trsu božjega blagoslova in odide.

Sv. Urban sede na vrtu na klop in zadremlje. Ko se prebudi, je bil njegov trs tako poln žlahtnega grozdja, da se je s kolom vred podrl na tla. Svetnik je takoj spoznal, da je ta čudež storil Bog, ki je hotel pokazati, kako všeč mu je bila milostinja, ko je dal svoj prvi grozdek potrebnemu siromaku.

Odslej je sv. Urban še bolj čislal grozdje. Po njegovi smrti so mu vinogradniki svoje vinograde izročali v varstvo. Slovenci ki se radi bavijo z vinarstvom, še zdaj časté tega svetnika kot variha vinogradnikov. Med vinogradi stavijo najrajši njemu na čast kapelice.

4. Trgatev.

Jesensko solnce obseva z dobrodejnimi žarki vinske gorice. Po vinogradih je vse živo. Žene in otroci trgajo grozdje ter ga mečejo v lepo umite keble. Seveda izgine marsikatera sladka in najlepša jagoda skozi usta, zlasti otrokom. Kdo bi jim zameril! Saj danes je trgatev, ki so jo tako željno pričakovali.

Polne keble izpraznujejo trgači v brente, ki jih nosijo moški v stiskalnice. Vsak brentač ima količek, ki zarezuje vanj z nožem zareze, da ve koliko brent je zanesel. Veselo ukajo v vinogradih, vmes pa streljajo s samokresi, da odmeva od hriba do hriba in da sladkosnedne ptice prestrašene letajo iz vinograda v vinograd.

Žene in dekleta pa pojo, se šalijo in smejejo. To vam je veselja ves božji dan. Pa kaj šele zvečer, ko stiskajo!

Stiskalnica poka,
da grozdje se joka
in sladke solzice
curljajo v kadi.

Mati speče kostanj. Ej, pečeni kostanj pa sladki mošt! Pa bel kruh mora biti za trgatev in gibanca, a v boljših časih tudi svinjska pečenka! —

Kdor še ni bil pri Slovencih v trgatvi, ne more umeti veselja vinogradnikovega.

L. Černej.

5. Jablana pred domačo hišo.

Pred domačo hišo stoji košata jablana. Od njenega nizkega debla se širijo veje in vejice daleč naokrog. Spomladi jih odevajo veliki, bledordeči cveti, ki stojé v majhnih šopkih. Med njimi že poganjajo tudi zeleni lističi. Mladi listi so izprva lepo zaviti ter posuti z dlačicami, da jih pomladni mrazovi ne umoré. Cveti lepo dehté in so polni medu. V prijetnem vonju jabolčnih cvetov brenčé marljive čebelice; po vejicah skakljajo in veselo pojo drobne ptičice.

Kmalu popadajo cvetni lističi na tla; ali na njihovih mestih nabreknejo majhni, zeleni gumbiči, mlada jabolka. Na jablani zdaj listje popolnoma doraste ter kmalu potemnj v žarkih poletnega solnca. V njeni senci sedi mati na vrtni klopi; okoli nje igrajo na toplih fleh veseli otročiči.

Ko pride jesen, se začne vesel čas. Otroci pridejo z jerbasi, oče pa prisloni dolgo lestvo k drevesu, gre po klinih navzgor ter oprezno trga z roko ali s trgalnikom zrela jabolka. Nato jih shrani v klet; otroci jih pozimi kaj radi jedo, o Božiču pa krasijo z njimi božično drevo.

Po Fr. Nollu. — er.

6. Pri dobri gospodinjji.

Korakal vroč poletni dan
utrujen sem po cesti;
kam stopil žejen pit bi v stran?
kje bi dobil kaj jesti?

Kraj steze gospodinja tam
prijazna se me usmili,
povabi me v zeleni hram,
češ, bodi gost moj mili!

Pod senčnico tam hladno jaz
počival sem na trati;
pa pevcev mi za kratek čas
zdaj dala je pozvati.

In prišli so od vseh strani —
ne prišli — prileteli!
Najlepše pesmi pevci ti
mi peti so začeli.

Leže na mehkih tleh, vesel
to petje sem poslušal,
med tem pa tudi pil in jel
in južino okušal.

In kaj sem jel in kaj sem pil?
Rumeno sadje sočno!
Kar poln klobuk sem ga dobil
od gospodinjje ročno.

Že šlo je solnce za goró,
in jaz sem moral vstati.

»Kaj pa sem dolžen za vse to?«
jo vprašam, »dobra mati!«

A ona zmaje le z glavoj,
češ, nič za to ne vzame:
»Ostani le prijatelj moj
in — ne pozabi name!«

Kdo gospodinja bila je
prijazna ta, bogata?
To jablana vam mila je,
oj, jablana košata.

Po Uhlandu. — A. A.

7. Strupene gobe.

Mati so Katarinko poslali v gozd po gobe, ker so jih oče posebno radi jedli.

»Mati,« reče deklica, ko se vrne, »danes sem nabrala jako lepih gob! Poglejte, kako so lepo rdeče in belo pisane. Našla sem tudi onih grdih, sivih, ki ste jih vi prinesli v sredo, a nisem jih hotela natrgati.«

»O neumno dete!« odgovoré mati, »to so mušnice, vse strupene, če tudi se tebi zdé prelepe. Kdor bi jih jedel, bi umrl. A one sivke, ki si se jih ogibala, tiste so najboljše, če tudi so se tebi zdele malo lepe.«

A. M. Slomšek.

8. Želod in buča.

Kmetiški človek je ležal v senci pod hrastom; premišljeval je o bučevini, ki je zraven njega rastle ob plotu.

Začel je z glavo zmajevati rekoč: »Ne, ne, to mi ne gre v glavo, da mala bučevina rodi toliko in tako lepega sadu, veliki in krepki hrast pa nosi tako drobnega in malovrednega. Ko bi bil jaz ustvaril svet, bi moral hrast imeti same velike, kakor solnce rumene, težke buče. To bi bilo veselje gledati!«

Jedva izreče to, kar pade želod s hrasta in ga udari ravno na nos tako zelo, da se mu kri ulije. »O, joj meni!« zavpije mož, ves plašen, »zdaj sem jo za svojo modrost dobro dobil po nosu. Ko bi bil ta želod buča, bi mi bil zdaj ves nos razbit.«

A. M. Slomšek.

9. Vole ženem vitoroge.

Vole ženem vitoroge,
vsak po štiri ima noge.
V gobov jarem jih uklenjimo
in brez gože naprezjimo
v stara kola križevata,
razrušena, trdovrata.
Upregli vole smo užé,
da v gozdjč po drv se gre.
Volek vleče v góro,
polza drgne svoro,
prednja prema, zadnja prema,
cvili, vpije, sala nema;
potoglava so kolesa,
pregelj sili iz ojesa!
Res gosposka, dobra kola,
Bog pomози nam iz dola!
Hej, rusin, od sebe, bov!
Daleč nam je še domov.

Fr. Levstik.

Uganke.

1. V kateri sod ne moreš novega vina viliti?
2. Če nima, je kregan; če ima, je tepen. Kaj je to?
3. Oče da vsem svojim sinovom kapice, sam je pa nima.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Tam kjer glad mori lenuha,
najde pridnost dosti kruha.
2. Pri Bogu je vse za delo na prodaj.
3. Pridnemu možu lakota le v hišo pogleda, v njo si ne
upa.
4. Pridnost je najboljši zaklad.
5. Za pridnega za vsakim grmom kos kruha, pod vsakim
kamenom para.
6. Otroka ljubi, pa ga ne pogubi!
7. Brez muke ni moke.
8. Prevzetnost je najhujša pregreha, ponižnost najpotreb-
nejša čednost.

9. Dokler lipa cvete, ji ne manjka čebel.
10. Dokler je sreča s teboj,
imel boš prijateljev roj.
11. Bogu posojuje, kdor ubožcu podeljuje.
12. Ljubímo iz vsega srca Boga,
karkoli imamo, to vse nam On da.
13. Kdor pomaga drugim iz nadlog,
temu rad pomore tudi Bog.
14. Če drevje mlad sadiš, pa sadje star dobiš.
15. Zunaj lepota, znotraj praznота.
Zunaj lep, znotraj slep.
16. Kar Bog stori, vse prav stori.
17. Kdor se Boga boji, na trdi skali stoji.

c) V tuje kraje.

1. Kako je v Noratanu.

Kadar jelša dozori,
nese gožo in cepi
slokobedri moj župan
Noratan je čuden svet:
česen mlatiti v Noratanu.
smreka ima lipov cvet;
raste v lozi bukov gozd,
smokve daje brezov grozd;
grah je v klasju, bob v latéh,
riba drsa na smučéh;
kaže vidra sedem nog,
maček nosi kozji rog;
žolna laja v žitni slami,
kavka pere sode v hrami;
kura bobna, vrana gode,
rak muhotež vozi hlode;
z repom zajčjim je oslič,
jelen žvižga kakor ptič;
krava rahta, gos mekeče,
medved ruče, volk rezgeče;

v ognju zebe, da je led;
dan imaj v meh ujet,
da temó bi z njim podili,
ker mo¿je so pozabili,
če kedaj so res umeli,
kam bi okna v hišo deli.

Fr. Levstik.

2. Pod avtomobilom.

Dečki, ki so hodili v šolo in iz šole po državni cesti, so imeli največje veselje z avtomobili. Postavljali so se jim na poti in ogibali šele v zadnjem trenutku.

Nekega dne so spet ponavljali to neumno šalo. Zdajci slišijo oster žvižg za hrbtom. Ko se ozro, zapazijo drug avtomobil, ki je pridirjal od nasprotne strani. Prestrašeni zbeže dečki s ceste. Mali Ivanček pa je bil tako zmeden, da se je hotel izogniti na nasprotno stran. V tistem trenutku je že bil pod avtomobilom. Čudež je bil, da je ostal živ. Z zlomljeno nogo so ga prepeljali v bližnje mesto v bolnico.

3. Ako Bog da.

Jurij je vprašal svojega soseda Andreja, ali pojde drugega dne na semenj. »Pojdem,« odgovori Andrej, »ako Bog da!«

»Tudi jaz pojdem,« reče Juri, »naj Bog da ali ne.«

Ko se drugega jutra Andrej zdrami, vstane in se napravi na semenj ter pokliče soseda, mimo njegove hiše gredoč: »Juri! čuješ li, pojdiva na semenj!«

»Prijetelj, jaz ne morem,« mu odgovori sosed, »nocoj mi je konj poginil.«

Po V. Vrčeviču.

3. Konjski žrebelj.

Trgovec hoče jezdit v mesto na semenj. Preden zajezdi, opazi, da nima konj žreblja na eni nogi, a reče: »Kaj pa en žrebelj, ali je, ali ga ni!« ter jezdi v mesto. Kmalu izgubi konj podkev. »Ko bi bila kovačnica blizu, bi dal konja podkovati,« reče mož; »pa kaj za to, saj po treh podkvah tudi lahko hodi.«

Konj si pa na trdi cesti kopito pokvari in ohromi. Dva tolovaja skočita iz gošče. S hromim konjem jim trgovec ne more uiti. Vzameta mu konja in ves denar.

Trgovec pride peš domov in pravi: »Ne bil bi verjel, da zaradi enega žreblja izgubim konja in denar.«

A. M. Slomšek.

5. Podkev.

Oče gredó s svojim sinom Jurčkom z doma. Med potom rekó oče: »Glej, Jurček, tukaj leži kos podkve na cesti; poberi in spravi ga!« »Kaj še,« pravi Jurček, »to pač ni vredno, da bi se človek pripogibal.«

Oče pa podkev tiho poberó in jo vtaknejo v žep. V bližnjem trgu jo prodajo kovaču za deset par in kupijo za nje črešenj.

Nato gresta dalje. Solnce je zelo pripekalo. Daleč okoli ni bilo hiše, ne drevesa, ne vode. Jurček že skoro omaguje od žeje in jedva dohaja očeta. Zdaj izpusté oče eno črešnjo na tla. Hitro jo pobere Jurček in jo pozoblje. Za nekoliko časa izpusté oče zopet eno črešnjo. Jurček se pripogne ravno tako naglo in jo pobere. Tako dadó oče Jurčku vse črešnje pobrati.

Ko je bil Jurček pozobal zadnjo črešnjo, se obrnejo oče in se nasmejejo rekoč: »Glej, Jurček, ko bi se bil pripognil le enkrat po železo, bi se ti ne bilo treba pripogibati tolikokrat po črešnje.«

J. Miklošič.

6. Kako sta mlinar in njegov sin gnala osla na semenj.

Mlinar in njegov sin ženeta v bližnje mesto osla na prodaj.

Med potjo ju sreča kmetič na konju in jima reče: »Pač ni sta pametna, da vama osel gre prazen in vaju nobeden ne sede nanj.«

Mlinar takoj posadi sina na osla.

Malo potem srečata voznika, ki pravi: »Ti nerodni mladenič! Ali te ni sram, da ti jezdiš, tvoj stari oče pa morajo hoditi peš?« Sin skoči raz osla in oče sedejo nanj.

Komaj sta pa prišla malo dalje po peščeni cesti, kar ju sreča kmetica, ki je nesla poln jerbas sadja na glavi, in reče: »To je neusmiljen oče, ki tako široko sedi na oslu, sin pa mora po pesku brusiti noge.«

Na to vzame mlinar še sina k sebi na osla.

»Oj ubogo živinčel! gotovo mora poginiti pod toliko težo,« zakriči ovčar, ki je ovce pasel ob poti.

Zdaj stopita oba raz osla in sin reče očetu: »Kaj hočeva zdaj z oslom storiti, da ustreževa ljudem?« Mlinar odgovori: »Kaj vprašava druge! Storiva, kakor se nama zdi dobro.«

7. Voznik in Pavliha.

Pavliha je potoval preko polja. Na poti sreča voznika, ki je neusmiljeno podil konje po kameniti cesti. Voznik vpraša: »Ali lahko za dne pridem do mesta?« »Lahko,« odgovori Pavliha, »če bodeš polagoma vozil.« »Ta človek je brez uma,« reče voznik sam sebi ter še bolj požene konje.

Na večer se Pavliha vrača po istem potu nazaj ter najde voznika v veliki težavi. Zaradi hitre vožnje po kameniti cesti se mu je bilo kolo strlo, da se ni mogel z mesta geniti.

»Ali ti nisem velel,« reče Pavliha smehljaje se, da polagoma vozi, ako hočeš za svita v mesto priti?«

J. Miklošič.

8. Postiljonska.

Najlepše življenje
ima postiljon,
veselje enako
mi iščeš zastoj:
trara!

Po hribih, dolinah
s konjiči drdram
in zraven si trobim
najlepše, kar znam:
trara!

Ko svet še počiva,
vse tiho še spi,
jaz pesem zatrobim
že jutrnjo si:
trara!

Ponoči pa kaže
mi lunica pot,
zagodem ji v plačo
prelepo brez zmot:
trara!

Če skrije se solnce
in tuli vihar,
zatrobim veselo,
da zanj mi ni mar:
trara!

Tako se brez mira
okoli drevim,
pa reči ne morem,
kam neki hitim:
trara!

Ko pridem v deželo,
kjer potnikov ni,
še enkrat k slovesu
naj rog se glasi:
trara!

J. Parapat.

9. Neredni deček.

Mati so rekli Nežici in Blažku: »Otroka, jutri pojdemo po železnici k babici. A vlak zgodaj odhaja in kdor ne bode o pravem času pripravljen, ta ostane doma.« — Otroka se veselita babico videti, ker vesta, da dobita od nje mnogo lepih stvari, ako bodeta pridna.

Blažek je bil nereden deček. Igrače, obleka, knjige, vse je ležalo po kotéh. Kadar je bilo čas iti v šolo, je bilo treba knjige, tablico, kamenček še le iskati. Zato je često tudi pouk zamudil. Učitelj so ga zaradi tega kaznovali. Oče bi ga bili radi pogostoma kam s seboj vzeli, ali za svojo nerednost je moral doma ostati. Nežica je vse to vedela in zato ga je vprašala: »Blažek, imaš li svoje stvari v redu?« »Dà, dà,« odgovori deček ter odide spat.

Čas je bilo odpotovati. Mati in Nežica pohitita, Blažek tudi za njima. Mati se ozró ter vidi, da je gologlav. »Kje imaš kapo?« povprašajo mati. Blažek jo teče iskat ter išče in išče, a preden jo najde, oddrdrata mati in Nežica. Za kazen je Blažek ostal doma.

Miklošič, Začetnica.

10. Lahkomiselnost.

Ob železnici je paslo več dečkov. Kratkočasili so se radi s tem, da so polagali na tračnice razne drobne kovinaste reči in gledali potem, kako jih je vlak stisnil. Tudi z malimi kamni so poskušali.

Nekega dne pa so položili čez tir precej debelo jelšo, ki so jo bili našli ob meji. Videti so hoteli, kako jo bo vlak odpahnil. Tedaj je prišel po tiru železniški čuvaj, ki je bil dečke že večkrat napodil. Odstranil je najprej jelšo, potem skočil za pastirji. Nobenega ni mogel dobiti, še smejali so se mu.

Drugo jutro na vse zgodaj je prišel v vas orožnik. Poizvedoval je, kateri dečki pasejo ob železnici. Kmalu je izvedel in vse popisal.

Dobili so vsi poziv, da morajo določenega dneva priti v mesto k sodišču. Tudi očetje so morali priti.

Najstarejšega pastirja, ki je bil že izstopil iz šole, je obsodil sodnik na tri tedne zapora. Druge pa je ostro pokaral in jim razložil, kaka nesreča bi se bila lahko zgodila vsled take lahkomišelnosti. Očetom je priporočil, naj jih doma pošteno kaznujejo.

Gotovo bi jih bili tudi brez priporočila!

L. Č.

11. Ločitev.

Jadra bela so razpeta;
veter vpraša: »Naj začnem?«
»»Čakaj, veter, da slovo še
vzamem, preden grem!««

Vzel slovo sem, sedel v barko;
veter pravi: »Zdaj?«
»»Ej — še brašno sem pozabil,
pridem brž nazaj!««

Stekel k svojcem sem nazaj spet;
veter pravi: »Kam?«
»»Čakaj, veter, da klobuček
še si poravnam!«

Poravnal sem si klobuček,
veter zapihljaj,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal!

O. Župančič.

12. Janko očetu za god.

Preljubi oče!

Radost, največja radost mi navdaje danes srce, ker Vi, oče moj dragi, praznujete svoj god. Kaj naj Vam želim? Ne morem izraziti vsega, kar danes čuti moje srce. Prositi hočem Boga, da Vas okraši še mnogo, mnogo let v najboljšem zdravju in veselju na radost meni in na radost mojim bratcem in sestricam.

Vaš hvaležni sin

Janko.

Uganke.

1. Moléé govorim od daleč s teboj; ne slišim, ne vidim,
a kar se je videlo in slišalo, razodevam.

2. Karkoli mi rečeš,
opravim zvestó,
pa nimam jezika,
sem gluho, mrtvó.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Kdor po svetu gre, mnogo zve.
2. Kolikor krajev, toliko običajev.
3. Kdor laž govori, vso vero izgubi.
4. Lažniku še resnice ne verjamemo.
5. Brez božje volje se nič ne zgodi.
6. Človek obrača, Bog pa obrne.
7. Človek namerja, Bog naredi.
8. Krpa hišo drži.
9. Previdnost nikjer ne škoduje.
10. Kdor malega ne ceni, velikega vreden ni.
11. Kdor ne varuje malega, nima velikega.
12. Brez vinarja ni dinarja.

13. Komur vinarja ni mar,
ne bode zlata gospodar.

14. Kdor košček kruha zametuje,
drobtinic večkrat mu zmanjkuje.

15. Vsem ljudem se ne more ustreči.

16. Vsem ljudem še Bog ne naredi prav.

17. Stori, kakor pamet te uči,
drugih ne poslušaj preveč ljudi.

18. Naglica ni nikjer pridna.

19. Hiti počasi.

20. Kar se rodi, smrt zori.

21. Bodi reden.

22. Snaga in red
vzdržuje svet,
nered in nemir
je pogube vir.

L. Pintar.

23. Povsod dobro, doma najbolje.

č) Trg in mesto.

1. Dva vesta za to.

Popotnik je našel mošnjo denarja. V bližnji vasi jo odda županu, da pozve za lastnika.

»Norec!« mu reče tovariš, »zakaj nisi ohranil denarja? Kdo je pa vedel, da si ga našel?«

»Ne govóri tako,« mu odgovori popotnik. »Dva vesta za to: Bog, ki se ga bojim, in vest, ki me sodi.«

2. Tesar.

Pri delu zgodaj je tesar, ne straši dež ga, mraz in veter. Tesaril je sam ruski car, mož slaven, po imenu Peter.

Hlod dolg pred mano tu leži. Jaz tešem ga po pravi meri. Sekiro krepko dlan vihti, da odskakujejo iveri.

Tesarji hiše stavimo, kolibe, hleve, streham odre; kar hočeš ti napravimo, če tudi nismo glave modre.

Nam sveti Jožef je patron, ki ga v ponižnosti častimo. V nebesih ima on svoj tron, pomoči v sili ga prosímo!

J. Stritar.

3. Kovač in krojač.

Neke sobote popoldne prinese krojač v kovačnico gladilnik, da si ga ondi razbeli. Med pogovorom reče kovaču: »Moj Bog, kako se moreš po ves dan tako neusmiljeno žgati pri ognju, ogljeno soparo požirati, težko železo obračati, od ranega jutra do poznega večera s težkim kladivom nabijati, da ti iskre v lice frčé! Sam Bog me varuj takega dela! Že zdaj me glava boli od tvojega nabijanja!

»A kako ti, prijatelj,« odgovori mu kovač, »ki po ves dan čepiš sključen v kotu? Ali ti ne preseda ves dan držati drobno šivanko v roki ter z njo neprenehoma vbadati, drobni konec skozi malo ušesce vtikati, oči si napenjati? Res, pravo čudo je, da še nisi slep, da še nimaš grbe na hrbtu in ti prsti še niso odreveneli. Sam Bog me varuj takega nadležnega dela.«

A. M. Slomšek.

4. Kovač.

Poslušam kovača,
ki kladvo obrača,
ko tolče, se krega,
se daleč razlega:
»Bunkati, bunkati,«
noč in pa dan.
Pri vroči tam peči,
kjer ogenj žareči
železo raztaja,
kovač tam razsaja:
«Bunkati, bunkati!»
močen ropot.

In meh pa zapiše,
vse iskre pobriše:
kovač pa pritiska,
da križem se bliska:
»Bunkati, bunkati!«
jeklo trdó.
Ko pride nedelja,
kovačeva želja,
zdaj enkrat počije,
veselja kaj užije:
»Bunkati, bunkati!«
kladvo pa v kraj.

A. Pernè.

5. Mizar.

Na tleh bi človek pri jedi sedel,
na tleh bi posteljo svojo imel,
če Bog bi ne bil ustvaril mizarja,
ki dela za kmeta in za cesarja.

Kakó neokreten, okoren je les!
Za v peč je dober, dober za kres;
on vzame ga, reže in gladi in lika,
posamezne dele umetelno stika.

Stol, mizo in klop, kar človek želi,
mizarjeva roka vse naredi;
omaro in posteljo, pisano skrinjo,
ki bo veselila zeló gospodinjo.

Naredil je zibelko tebi mizar,
v kateri si ležal, ubožna stvar;
on mero vzame kdaj ti tudi,
za mirni dom po zemeljskem trudi.

J. Stritar.

6. Poštenost.

»Janezek, kje si?« so klicali mati. »Pojdi hitro, prinesi mi od trgovca kave in sladkorja! Tu imaš denar — pa nič ne izgubi!«

Janezek si dobro zapomni, kaj ima kupiti, in izgine za oglom. Trgovec mu da, kar je zahteval.

Na potu domov se domisli Janezek, da bi preštel, ali mu je trgovec dal dosti nazaj. Kavov in sladkor, zavita v papir, položi na kamen in vrže denar v kapo.

Šteje in šteje in se prepriča, da mu je dal trgovec deset par preveč. Vstane, spravi kavov in sladkor v žep, pa steče k trgovcu nazaj.

»Gospod trgovec!« reče, »zmotili ste se; dali ste mi deset par preveč nazaj.«

Trgovec se začudi. Na mizi prešteje denar. Res, zmotil se je na svojo škodo. Ali obraz se mu zjasni; Janezkova poštenost ga je veselila.

»To ti je v čast,« reče. Starši so te lahko veselili.«

Po L. Benyšku.

7. Najboljše priporočilo.

Trgovec je razglasil, da mu je treba hlapca. Več mladičev se zglasi za to službo.

Trgovec si izbere hitro enega in odslovi vse druge.

»Zakaj si vzel ravno tega?« ga vpraša prijatelj. »Saj ni imel nikakega priporočila.«

»Motiš se,« odgovori trgovec, »mnogo ga je priporočalo. Očistil je noge, preden je vstopil v sobo, in zaprl vrata; torej je čeden in skrben. Odkril se je, preden je stopil v sobo, na moja vprašanja je odgovoril hiro in odločno; torej je bistrega uma in lepega vedenja. Pobral je knjigo, ki sem jo bil položil nalašč na tla; vsi drugi so jo brali stran ali so se spotikali nad njo. Mirno je čakal, ni se rinil naprej, — to je dobro znamenje, da se bo vedel dostojno. Videl sem tudi, da je bila njegova suknja lepo okrtačena, da je imel roke umite in lice čisto.

Ali niso to priporočila? Več mi je vredno, kar zvem o človeku, ko sem ga gledal deset minut, nego vse, kar stoji v priporočilnih pismih.«

Po Schindlerju.

8. Kaznovani nehvaležnej.

Gospod je naročil pri čevljarju škornje. Ko mu čevljarjev učenec prinese obuvalo, mu podari gospod dvajset par. To mu je podaril iz dobre volje. Učenec je v gospodarjevi službi in ne gre mu kaj zahtevati od naročevalca.

Učenec pa je bil razvajen; po strani pogleda dar, obrne gospodu hrbet, zažvižga in gre, ne da bi se zahvalil.

Gospoda je speklo, zato pokliče učenca rekoč: »Počakaj malo! Kaj sem ti že dal? Menda sem se zmotil.«

Učenec se obrne, se zareži in misli, da bo dobil več.

Gospod pa vzame mirno dvajset par iz njegove roke, jih vtakne v žep in reče: »Res, zmotil sem se. Takemu nehvaležnežu ne dam nič. Le pojdi!«

Po Wichnerju.

9. O skopulji z nogavico.

Ko sta še hodila po svetu sveti Peter in njegov tovariš sveti Pavel, je živela skopa ženica Suholja. Za vsako paro se je tresla. Vsakega berača je odpodila od hiše. Kadar pa je zopet naskoparila nov cekin, tedaj je šla in odvezala nogavico, ki jo je imela vedno skrito pod zglavjem. Trepetaje in varno je spustila vanjo novi cekin. Nekoč pa prideta sveti Peter in Pavel tudi mimo njene koč. Takrat pa je bila skopulja baš nekoliko bolna in je ležala na postelji. Silno se prestraši, ko zasliši trkanje od zunaj. Hitro hoče skriti svojo ljubo nogavico, toda v tem pa že vstopi sveti Peter in jo začne prositi božjega daru.

»Kje ga bom pa vzela!« zagodrnja starka.

»Ali tudi nobenega koščka kruha nimaš?« jo vpraša Peter, »midva sva jako zdelana. Ves božji dan sva že na poti!«

»Tudi kruha nimam,« zarenči staruha, »saj vesta, da bo-lezen vse požre.

»Res je!« pravi nato Peter žalosten, bo-lezen vse požre. Morda imaš vendar kaj drugega. Glej, kaj pa imaš v tej no-gavici?«

»Eh, to so same luskinе? Bog ti jih blagoslovi!« pravi na-to Peter in odide s svojim tovarišem.

Ko sta bila svetnika odšla, se je zvito zasmejala hudobna starka, češ, pa sem vaju opeharila. In hitro razveže svojo ljubo nogavico, da bi preštela svetle cekinčke. Toda joj! V nogavici ni bilo nič več cekinov, ampak samo bele luskinе so bile v njej. Tako je lažnica sama sebe opeharila. Pravijo, da se ji je od žalosti in strahu kar zavrtelo v glavi.

Dragotin Kette.

10. Kadar pridejo vojaki.

Boben bobna: bam, brbam!
Zdaj vojaki gremo k vam!
Konj po cesti peketa,
voz ropoče in drdra.
Tromba poje: trarará!
»Mesto vaše smo izbrali,
da bi tukaj nočevali:
mi pešaki
s telečnjaki;
konjeniki
in topniki;
vozataji
in stražaji;
zemljerovi,
konjekovi;
strelci mladi,
golobradi;
ropotači
in piskači!«
Spredej silni častniki,
vojevode, vlastelini
konje gladke jahajo,
z golo sabljo mahajo.
Sablja v solncu se leskeče,
konjič prha in rezgeče.
Boben bobna: bam, brbam!
»Dobrih postelj dajte nam!«
Tromba poje: trarará!
»Vina, kruha in mesa,
sena, slame in zobí
treba nam se tudi zdi.«
Boben bobna: bam, brbam!
»Jutri pojdemo drugam!
Kralj nam plača tu in tam.«

Fr. Levstik.

11. Mladi vojaki.

Mi smo vojaki, korenjaki,
kakó nas gledajo ljudje!
Pa pravijo: »To so junaki,
ki se nikogar ne bojé.«

Velike delamo korake,
pred nami boben ropota;
papirnate so naše čake
in puške naše iz lesa.

Ko mi vihtimo bridke meče,
ni smrti, ne krvavih ran;
če teče kri, iz nosa teče;
kakó je lep vojaški stan!

Ko bomo pa kedaj dorasli,
železo bo, kar zdaj je les;
ko bodo drugi krave pasli,
vojaki bomo mi zares!

J. Stritar.

12. Kam in kje.

»Kam drži na desno cesta, kam drži na levo pot? Mož, povejte mi po izkušnji, kje se laže ognem zmot!«

»Pot, ki vidiš jo na pravo, te prinese v mesta kras; ki drži na levo steza, te pripelje v prosto vas. Če nameriš jo na mesto, kras zidovja najdeš hiš; če se pa na vas obrneš, tam nasprotno vse dobiš.«

»Kam tedaj naj se obrnem, naj li v mesto se podam, ali naj na vas jo mahnem, srečo boljšo kje imam?«

»Vidiš, to ti je vse eno, kakor se pač vedel boš, lahko v mestu, lahko v vasi si, če hočeš, srečen mož.«

M. Kračmanov Valjavec.

Uganka.

Kateri ljudje ne delajo nič drugega, nego pobijajo in moré, pa se jim vendar nič žalega ne zgodi?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Boljša je pravična para nego krivičen zlat.
2. Resnico govori, pošten vedno bodi,
in ljubil te vsak bo in hvalil povsodi.

A. Pin.

3. Ne kradi, in če najdeš kaj,
lastniku hitro daj nazaj!

4. Kdor se pridnega dela izuči,
lahko si slamo v seno izpremeni.

A. M. Slomšek.

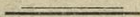
5. Svoje veselje vsak ima stan,
tudi s težavami vsak je obdan.

6. Ena krivična para deset pravičnih sne.

7. Sreča je vsakemu stanu doma,
pa le zvestoba nam jo poda.

A. M. Slomšek.

8. Sreča človeka le sreča, ujeti se ne da.

V. Zima.

a) V domači sobi.

1. Pesem nagajivka.

Zima, zima bela
vrh goré sedela,
vrh goré sedela,
pa tako je pela,
pa tako je pela,
da bo Mirka vzela,
da bo Mirka vzela,
ker on nič ne dela,
ker on nič ne dela,
ker on nič se ne uči —
čakaj, čakaj, Mirko ti!

O. Župančič.

2. Ljubi sveti Miklavž.

»Atek, kdaj pa bo sv. Miklavž?« je vprašal Božidarček in oko se mu je zaiskrilo, ko se je spomnil prejšnjih let. Koliko mu je doslej vsako leto prinesel ta radodarni svetnik!

In skoro vedno kaj novega, najrajši pa to, kar je slučajno najbolj potreboval. Da, najrajši je imel Božidarček med vsemi svetniki sv. Miklavža in vsak večer je molil ter mu naročal, česar si je najbolj želel.

»Miklavžev večer bo prav danes teden,« mu pojasnijo atek. »Le pridno moli, morda se te spomni tudi letos!«

»Atek, ali bi ne bilo prav, da mu napišem pisemce ter ga prosim kaj, bi imel rad? Lepo bom pisal, saj veste, da znam!«

»Dobro, piši mu in potem oddaj pismo meni, da ga ponesem na pošto!« pristavijo atek.

Božidarček naglo pogoltne zadnji košček jabolka, vrže pecelj v peč in pripravi papir, ki so mu ga ponudili atek, ter napiše to-le:

Ljubi sveti Miklavž!

Že vem, koliko je petdeset in petdeset. Sto. Tudi že vem, koliko je Bogov. Eden. In kdaj se piše velika črka in naredi pika. Kmalu bodem znal tudi šteti do milijon in do petsto. Zdaj pa te prosim, prinesi mi mapo za pisanke, dva svinčnika in nožek, puško, pero, pa dosti jabolk in orehov, pa tudi železnico. D drugega nič, da ne porečeš, da hočem preveč. Zdaj pa z Bogom!

Božidarček.

Atek so pregledali list, se nasmehnili, pogladili Božidarčka po rumenolasi glavici ter rekli: »Dobro si pisal. Ne dvomim, da dobiš, česar želiš.«

Jos. Kostanjevec.

3. Sv. Miklavž.

Vesel je naš otroški rod,
saj jutri je Miklavžev god,
nocoj pa nam darila trosi,
od hiše jih do hiše nosi:
fantičem sablje, bobne, puške,
dekličem smokve, med in hruške,
fantičem tudi še konjiče,
vojake, tope in voziče,
a deklice, té hočejo
bolj punce, ki se jočejo.
Miklavž pač deco rad ima,
da toliko stvari nam da!
Pa ta le, kdor je priden bil,
nocoj dobode kaj daril,
a oni, ki nič prida ni,
skelečo šibo le dobi.
Zatorej pridni vsi bodimo,
da šibe hude ne dobimo,
fantiči mi in vé dekleta,
spoštujmo mater in očeta!
Tedaj, če kdo nastavi kaj,
Miklavž gotovo mu skrivaj
ponoči bode mu prinesel,
daril na krožnik mu natresel.

A. Funtek.

4. Bóžič odpisuje Najdihojci.

Najdihojca, listek tvoj
sem priletel v dvor je moj!
Črke niso prelepé,
krivousto se drže;
iztežka sem iz njih razbral,
kakšen dar bi tebi dal.
V roki imam zdaj pero,
odgovarjam z njim takó:
Kaj se nisi bolj učil?
Vsega z vrhom bi dobil:
konja iz meda, nožek zlat,
krivo sabljo, pečen grad.
Ker premalo si mi znal,
pa zato sem ti poslal
pisan ništre, ki je tak,
da ga nima izlepa vsak:
v sredi votel se mi zdi,
in ob kraju ga nič ni.
Bodi priden, uči se,
po pečéh ne smuči se,
da ti kaj za pirhe dam,
ki jih dvesto voz imam,
dvesto voz in petdeset,
kadar vuzem pride spet,
svetli vuzem, velik dan,
ki praznuješ ga, kristjan.

Fr. Levstik.

5. Jaslice.

Pri Hladnikovih so napravili jaslice v kotu gori pod podobo nebeške Kraljice, kjer je tudi med letom ob sobotah in pred Marijinimi prazniki brlela lučca. Navadno so pribili oče, pozneje tudi najstarejši sin Ivan v tisti kot štiri žeblje, da so držali trioglato desko. Otroci so nanegli lepega, kakor baržun gladkega in živozelenega mahu.

Ivan je na to zložil mah v hribček, ki mu je v znožju stal hlev. V ozadju pa je utrdil betlehemsko mesto. Po hribcu pa je razstavil pastirce, ovce, janjčke, koze, pse, palme, oljike,

skale, plotove — Ivan jih je prestavljal sam — sv. Trije kralji, prvi na konju, drugi na velblodu, tretji na slonu. Med njimi je bil eden zamorec. V hlevu sta pa grela božje Dete volek in osliček s svojo sapo.

Goli rob deske so potem še pognili z lepo tančico, skozi katero je vsakdo lahko razložil rdečo ruto matere Hladnikove.

Ob stranéh štiri in pred hlevcem šest barvanih svečic na pisanih svečnikih stoji pripravljenih, da zaplamené na vse tri božične večere. Gori pred Marijino podobo v viseči svetilnici se pa utrinja rdeča lučca noč in dan, dokler ne razdró jaslie. Na mizi je bil pri Hladnikovih vsako leto božičnik ali poprtnik, pa tudi skoro v vsaki drugi hiši naše vasi so ga imeli.

Ivo Trošt.

6. Bóžični večer.

Božični večer je. Snežna odeja krije tihi dol in hribe na okrog. Smrekove veje se pripogibajo pod belim bremenom; zdaj pa zdaj katera šine nagloma kvišku, ko je z nje zdrsnil južni sneg. Tih mrak nastane po dolini.

Družine so zbrane po hišah, pripravljajo se na sveto opravilo. Oče, mati in otroci se prekrizajo, in oče vzamejo kropilo v roko, starejši otrok pa posodo z blagoslovljeno vodo, drug otrok dobi lonec z žerjavico, na kateri se žge in kadi veliko-nočna oljika, lavorovo listje in mačice. Najmlajši ima ključ v roki.

In tako gredó od poslopja, do poslopja, od shrambe, do shrambe, v klet in žitnico in hlev. In kamor pridejo, povsod vzamejo oče-svečenik otroku ključ iz roke, odpró hram, pokadé ga in pokropé po vseh prostorih in kotih, potem zapró in iz-ročé ključ otroku.

Potem, ko se vrnejo v družinsko sobo, kakó praznično, kakó častitljivo stoji tam v kotu velika javorova miza, z belim prtom pognjena! In na mizi leži »poprtnik«, božični kruh, in oče vzamejo nož, razrežejo poprtnik ter ga delijo družini.

In po večerji gredo v cerkev k polnočni službi božji. Takó nikoli ne vabijo zvonovi, takó nikoli ne pojejo orgle, takó ljubo nikoli ne doni pesem kakor na božični večer, ko se poje:

Pastirci vstaníte,
pogledat hitíte.

Po J. Stritarju.

7. Bóžič.

Bóžič, najsvetejši v leti
starim ti in mladim dan!
praznik, ki ga doživeti
vsak želi si kristijan.

Angelci pojó v višavi:
Čast Bogu, človeštvu mir!
Da Zveličarja pozdravi,
kralj prišel je in pastir.

Sem, pobožni prihitíte,
čudež velik se godi;
poklekníte in moljte,
dete v jaslicah leži.

Jožef in Marija mati
dete gledata ljubó;
volek in oslič uhati
vánje dihata gorkó.

J. Stritar.

8. Tepežnica.

Šip, šap,
zdaj je tepežni dan...
Reši se, reši,
pa me uteši!
šip, šap —
daj mi denarca kaj,
Bog ti daj sveti raj!
šip, šap!

A. M. Rostov.

9. Listek o novem letu.

Preljubi starši!

Danes, prvi dan novega leta, mi vелеva srce, da Vas posebno zahvalim za vse dobrote, ki ste mi jih izkazali. Nikoli Vam jih ne morem poplačati.

Obetam Vam pa, da hočem biti vedno priden in pobožen ter Vam vse leto delati veselje. Bodite srečni in veseli, kakor je veselo tudi moje srce, kadarkoli Vas gledam. Bog naj Vas ohrani še mnogo let sebi v srečo, meni v radost in veselje.

Hvaležni Vaš sin

Branko.

10. Aj, na okna.

Aj, na okna, tja na okna
dihnila je zima,
rože je na njih pustila,
ki jih mnogo ima.

»Rože, rožice studene,
le cvetjite dalje,
kmalu z burjo vam napravim
trde, bele halje! . . .«

Ivo pa se smeje rožam,
okno vam odpira,
rože mrzle, halje bele
z dihom ust razdira.

»Ko spet dahne vetrič mlačni,
ve se zasolžite,
pa cveticam lepšim v oknu
prostor naredjite!«

Smeje se skoz okno Ivo,
v divjo burjo gleda,
zima mrzla pa razsaja,
od togote bleđa.

Andrej Rapé.

11. Taščica.

O hudi zimi prileti taščica na okno kmetiške hiše, kakor da bi hotela v gorko izbo. Kmetič odpre okno, in taščica smukne v izbo. Tu pobira drobtinice, ki padajo z mize. Otroci imajo taščico zelo radi.

Zima mine, in pride vesela pomlad. Kmetič odpre okno, in taščica zleti v bližnji gozdek. Tu si naredi gnezdece in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Z njo se vrne tudi taščica k dobremu kmetu, in glej! ne pride sama, privede s seboj tudi tovarišico. Kmetičeva družina je ljubkih živalc zelo vesela. Ptičici sta prav domači in otroci rekó: »Ptičici nas gledata, kakor da bi nam ho-

teli kaj povedati.« Oče odgovoré: Ko bi mogli govoriti, bi vam rekli: »Prijazno zaupanje zbuja zaupanje, ljubezen zbuja ljubezen.«

Ivan T.

12. Predice.

Za kolovrat sedemo,
zavrtimo, predemo,
nit gre gladka izpod palca,
veselila bode tkalca.

Tu lepó se grejemo,
šalimo in smejemo:
zunaj oster veter brije,
snežna rjuha zemljo krije.

Pravljice si pravimo,
zdaj uganke stávimo;
oče pa sedé pri peči,
ničéje nobene reči.

Zdaj kolesa ustávite,
spat lepó se spravite!
Lahko noč! pa sladko spite,
jutri zgodaj spet vstaníte!

J. Stritar.

13. Gospodar in njegov hlapec.

Gospodar je imel jako prevzetnega in izbirčnega hlapca. Nobena jed mu ni bila po volji. Zlasti boba ni mogel videti. Kadarkoli je prišla skleda boba na mizo, vselej je žlico obrnil ter rekel: »Ako se bob žlice prime, ga bodem jedel, ako pa ne, ga ne bodem jedel!«

Minilo je nekaj let. Hlapec ni več služil; imel je svojo kmetijo. A ni ravno dobro gospodaril. Bil je premalo štedljiv, zato si v boljših letih ni ničesar prihranil. Slabe letine pridejo ter ga tako pritisnejo, da je šel k svojemu nekdanjemu gospodarju boba prosit. Ta mu reče, naj gre z njim v žitnico. Ondi vzame velnico, jo obrne in reče: »Ako se bob velnice prime, ti ga dam, ako pa ne, ti ga ne dam.«

Hlapec se spomni svoje nekdanje prevzetnosti ter prosi gospodarja odpuščenja. A on, ki je bil mož dobrega srca, je odpustil hlapcu in mu nasul boba.

Fr. Praprotnik.

14. Modra miška.

Miška prileze iz luknjice in ugleda nastavljeno past. »Oho,« je dejala, »vidiš jo past! Zviti ljudje nastavijo dve deščici, na zgornjo naložé kamenja, v sredi med deščici nataknejo košček slanine, da bi miška okusila slanino, sprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše od ljudi. Dobro poznamo take zvijače. Ne bodete me ujeli ne!«

»Pa povohati,« je dejala miška, »povohati pa dobro slanino vendar smem; nosek še ne more sprožiti pasti. Slanino pa kaj rada voham.«

Miška smukne v past in prav na lahko povoha slanino. Past je prav rahlo nastavljena, in ko se miška slanine dotakne, lop! — past zagrmi, in miška — mrtvá leži.

A. M. Slomšek.

15. Moj psiček.

Kakó rad svojega psička imam!
Na svetu takega ne poznam;
tovariš zvest mi je vedno na strani,
on kratkočasi me, čuva in brani.

Kakó prijazne oči ima,
pa umen je, le govoriti ne zna;
pokoncu stoji in kruha prosi,
zapira duri, košarico nosi.

Vse urno stori, kar mu velim,
če kamen zaženem, teče za njim;
ko mu jo držim, čez palico skoči,
pod posteljo mojo čuje ponoči.

Jaz njega, on mene rad ima,
zato se v vsem po meni ravna;
prav kakor jaz, on maček na sveti
in potepuhov ne more trpeti.

J. Stritar.

Uganke.

1. Kdo se poti o najhujšem mrazu?
2. Vsaka hiša ga ima, Bog ga pa nima. Kaj je to?
 3. Karkoli mi rečeš,
opravim zvestó,
pa nimam jezika,
sem gluho, mrtvó.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Česar se Janezek ne uči, tega Janez ne bo znal
 2. Kdor uboga rad in moli,
Bog ne zabi ga nikoli.
 3. Kdor ne moli, gre navzdoli.
- A. Sežunov.
4. Zadovoljnost ima kmalu zadosti.
 5. Zadovoljnost je največja sreča na svetu.
 6. Velik siromak je ta, ki moliti, slušati in delati ne zna.
 7. Pridne roke skrbé za stare zobe.
 8. Spoštuj očeta in mater!
 9. Bog vsakemu srečo da, ki starše v čislih ima.
 10. Bodite usmiljeni! Ne pozabite ptičkov pozimi!
 11. Poštena je predica,
in stara je pravica,
da tisto dekle kaj velja,
ki krilo svoje preje ima.
- A. M. Slomšek.
12. Kdor pred nevarnostjo ne beži, se lahko v njej pogubi.
 13. Rad se prevzame, komur se dobro godi.
 14. Prevzetnost in napuh ne vesta, kako se služi kruh.
 15. Bog kaznuje vsako prevzetnost o svojem času.
 16. Prevzetnost se sama kaznuje.

b) Na kmetiji.

1. Sneg.

*Juhé, juhé, juhé,
sneg prvi pada že!
Na polje, trato, vrt in log
potresa listje ljubi Bog,*

da zdaj, ko mraz grozi skeleč,
ne zeblo bi rastlin preveč,
Čuj, prvi sneg, le vse skrbno
pokrij z odejo nam gorko.

A. Funtek.

2. Zima.

Prikášljala je starka zima,
naguban, suh ima obraz;
ko z brado kljukasto pokima,
sneg z néba prileti in mraz.

Po vrtu se sinica klati,
premalo hrane da ji gozd;
zdaj imaš, zajec ti uhati,
svoj štiridesetdanski post!

Mož starček se pri peči greje
in kima truden, da zaspi;
da bo dovolj za platno preje,
kolovrat urno suče hči.

Po glatkem ledu se otroci
drevé, ne vejo, kaj je mraz;
nagajajo si s kepo v roci —
kako vesel je zimski čas!

J. Stritar.

3. Na ledu.

Sneg pokriva vse po redu:
polje, hrib in gaj;
mi pa drsamo po ledu,
da je kaj.

Ako že nesreča hoče,
da se kdo zvali,
sram ga bodi, kdor se joče
in kriči!

Dol in gor vsi kakor veter,
Videk, Blaž, Andrej,
Jože, Tonče, z Minko Peter —
vsi, juhej!

Pasti res na skorji trdi
ni prijetno baš,
a nikanar se mi ne srdi,
Videk naš!

*Prvič ne in zadnjič tudi
menda nisi sel;
nič na tleh se nam ne mudi,
saj si cel! ...*

*Huj, kako v ušesa reže,
toda nam je všeč!
Kogar zebe, pa naj leže
spat za peč!*

*Dol in gor vsi kakor veter,
Videk, Blaž, Andrej,
Jože, Tonče, z Minko Peter —
vsi, juhej!*

A. Funtek.

4. Konj.

Konj je lepa in umna žival. Kakor iz jekla je vsa njegova postava. Tanek in skočen je ves kakor lahkonoga srna na pladini. Ponosno ziblje glavo na dolgem vratu, ki ga zaljša lahkokodrasta griva. Čelo je visoko in ploščato: veliko, živo oko igra v prečudnem lesku. Ušesa mu ponosno migajo pokoncu. Široke, lepo obokane prsi in močna pleča kažejo prečudno moč in ognjen pogum. Noge so visoke in tanke, ali pri vsem tem močne in skočne. S kopitom bije zemljo, da podkev iskre kuje ob trdem kremenu. Hrbet je raven in lepo zalit, obokani križ proti dolgemu, žimnatemu repu otekel. Gladko kožo pokriva gosta, kratka in svetla dlaka.

Po barvi dlake se imenujejo konji: belec, sivec, plavec, kostanjevec, rjavec, lisec, serec i. t. d.

Konj pa ni samo lepo zrasla, temveč tudi jako razumna žival. Ako je šel le enkrat po potu, ve za zmeraj. Svožega gospodarja dobro pozna in precej ve, če je kdo drug sedel nanj, ali če je na vozu kdo drug vzel vojke v roko. Da bi se bolj prepričal, se ozira rad nazaj po ljudeh. Še črez več let spozna svojega prejšnjega gospodarja, teče k njemu in od veselja rezgeta. Za gospodarjem ali hlapcem gre kakor pes; kadar je ohomotan, gre sam k vozu in se postavi na svoje mesto.

Konja lahko marsikaj naučiš, ako ga izlepa nagovarjaš in sploh lepo ravnaš z njim. Ako pa vpiješ nad njim ali ga celo tepeš, bode tvoj trud zastonj; le zbegal ga bodeš.

Konj nam zelo koristi. Nosi jezdeca, vlači voz, sani, plug; kmetu pomaga na polju, vojaku v boju, lovecu na lovu.

Konjsko meso je užitno, ali ljudje ga ne cenijo. Kožo, kosti in kopita pa rabijo za marsikaj. Iz žime delajo loke za gosli, sita in še marsikaj drugega.

Po Fr. Erjavcu.

5. Vrabec in konj.

Vrabec:

*Konjiček, v jasliah zob imaš
in izlahka tudi meni daš.*

*Trepečem v slami od zimé,
držim se lačen v tri gubé.*

Konj:

*Zobi je tukaj dosti res;
ne boj se mi, le kljuni vmes!*

*Zobála sta lepo ta dva,
nasitila se vkup oba.*

*Rodi se leto pregorko,
mušic in muh je vse živo.*

*Zdaj vrabec hitro jih lovi,
da konj ubadov ne trpi.*

Fr. Levstik.

6. Kravica prodana.

Zdrava, sivka, srečno hodi, milo me tako ne glej!
Pridna kakor tukaj bodi, kjer živela boš poslej.

Pridna kravica si bila, mirno v hlevu stala si,
malo klaje si dobila, mleka dosti dala si.

Modra bila si na paši, ne uhajala drugam,
telčka si o Mali maši vsako leto dala nam.

Enkrat še poglej prijazno, preden te odtod ženó!
O, kako bo v hlevu prazno, ko zdaj tebe več ne bo!

J. Stritar.

7. Domače živali.

*Psiček laje: hov, hov, hov!
jutri pojdem spet na lov,
na gorice po srnice
in po zajce, po lisice,*

po volkove in volčice,
po medvede, medvedice.
Puške bodo pokale,
zvéri v gozdu jokale.
Psiček laje: hov, hov, hov!
jutri pojdem spet na lov.

Mačka mjavka: mrmrmrjav!
miška vredna sedem krav!
Miška teče: tek, tek, tek!
jaz pa gonim: pek, pek, pek!
Miška zlomi si nogo,
jaz jo primem, — v usta z njo!
Dve za zajtrk, dve v kosilo,
tri za večerjo — ni obilo.
Mačka mjavka: mrmrmrjav!
miška vredna sedem krav!

Koza vpije: mekeke!
vse gorice zelené;
kje sta kozel in kozica,
da ne pride volk, volčica,
volk, volčica »dudeldu«,
ki živita brez domu?
Volk za grimom, sivi tat,
plane kozi, skok! za vrat.
Koza vpije: mekeke!
volk me stisnil je v zobé.

Krava v senci ruče: mov!
jaz bi rada šla domov.
Čaka mene tele v hlevi,
a predolgo je do drevi.
Volek modro govori:
Telec naj še potrpi,
da pastirček »ruriro«
v rog zatrobi nam glasno.
Krava v senci ruče: mov!
jaz bi rada šla domov!

*Konjič vriska: ihaha!
dobro biti je doma:
séna dosti, ovsá dosti,
nič ne vemo, kdo se posti;
ali kadar popotujem,
popotujem in cestujem,
kola vozim, sedlo nosim,
lačen hodim, slame prošim.
Konjič vriska: ihaha!
dobro biti je doma.*

Fr. Levstik.

8. Žena in kokoš.

Žena je imela kokoš, ki ji je znesla vsak dan jajce.

»Ko bi jo obilneje redila,« si misli žena, »bi dobila od nje na dan po dvoje, morebiti po troje jajc.« Zato jo začne prav obilno pitati. Kokoš pa neha nesti.

Fr. Metelko.

9. Kokodin.

Imeniten je bil res Kokodin; videlo se je vsaj, da se je sam sebi zdel silno imeniten. Noben petelin v okolici ni tako visoko pokoncu nosil žarečega grebena, noben se ni ponašal s tako dolgimi, tako ostrimi ostrogami kakor Kokodin, strah vsem sosednim petelinom. Kako mogočno sta mu visela dolga podbradka!

S svojim ostrim, srditim pogledom je imel v strahu vse dvorišče. Enkrat zakokotati in z glavo zmajati je bilo dovolj — in vse mu je bilo pokorno. Gorje pa porednemu petelinčku, ako se je Kokodin usrdil nad njim! Kar jezno je ob tla jel brusiti zakrivljena svoja perutna peresa, bridkim sabljam podobna.

Domači maček, Kara Mustafa, kojega ni mogel nič kaj trpeti, mu ni hodil rad pred obličje. Tudi sam hišni čuvaj Perun se ga je ogibal, kjer je le mogel. Še celo gospodarju ni šel s poti, kadar sta se srečala; skoro vselej se je moral ogniti gospodar. Vedel se je Kokodin oblastno, kakor da je njegovo vse lepo domovje. Tako moško ni stopal, tako visoko ni privzdigoval noge niti sam gospodar po dvorišču!

Prvi se je zjutraj Kokodinov glas mogočno razlegal po vasi. On je dajal znamenje; za njim so se oglašali drugi po vrsti, vsak po svoji moči. Po pravici je torej bil Kokodin znan po vsej vasi.

J. Stritar.

10. Leni dekli.

Pridna gospodinja je klicala zjutraj svoji dekli na delo, ko je petelin zapel. Dekli se jezita nad petelinom in ga zadavita, da bi mogli delj časa spati. Ali stara gospodinja je spala le malo; odslej ni vedela, obkorej je, in je klicala dekli še bolj zgodaj, včasih že o polnoči.

11. Sraka in pav.

Sraka, da bi bila zala,
pavovih peres nabrala;
»To bo pa lepó!« in z vsemi
našopiri se, našémi.

Zdaj pa k pavu v vas! Seveda
v mlaki se gredoč ogleda.
Pavu vsa izpremenjena
reče: »Naj bom tvoja žena!«

Pav se razsrđi: »Ti spaka,
moja žena? Ti si sraka!«
Perje svoje ji pobere,
vmes še njeno ji izdere.

J. Stritar.

12. Jagnje in volk.

Žejno jagnje je pilo ob potoku. Nekoliko više si je tudi volk pri istem potoku gasil žejo. Komaj je ugledal nedolžno jagnje, že je začel osorno revsati nanj, češ: »Zakaj mi kališ vodo, ki jo hočem piti?

»Saj to ni mogoče, odvrne jagnje bojazljivo, »jaz stojim tu spodaj in ti tako daleč tam zgoraj, voda teče od tebe k meni.«

»Glej ga, glej!« prične zopet volk, »ti se vedeš prav tako kakor tvoj oče pred šestimi mesci. Spominjam se še prav živo, kako me je takrat psoval in zasramoval. Ti si bilo tudi zraven, a ušlo si mi srečno, medtem ko sem staremu za njegovo zasramovanje slekel kožuh.«

»Ah, gospod,« prosi jagnje s trepetajočim glasom, »jaz sem staro šele štiri tedne in očeta niti poznalo nisem, tako dolgo je že mrtev; nemogoče je torej, da bi bilo zraven.«

»Nesramnost!« zavpije volk s prihlinjeno jezo, »kazen si zaslužiš že zato, ker mi ugovarjaš!«

Pograbi ga in ga zadavi.

Po Evzopu.

Uganke.

1. Poznaš li, deček moj, moža
ki v roki palico ima?
Drži jo trdno noč in dan,
a nič se ne postavlja v bran,
ko divjih paglavcev se broj
v srditi z njim nabira boj?
Ubožec velik mož je ta,
ki tepsti, tekati ne zna,
ki, smrtnobled v obrazu,
živi samo o mrazu,
pretakajoč bridké solzé,
ko se vsi drugi veselé,
ko že poljubov svojih žar
pošilja zemlji nebni car.
Nu, imenuj moža mi zdaj,
doklér, doklér — ne pojde v kraj.

Luiza Pesjakova.

2. Nišem živo,
a v sebi življenje imam;
okusil krepko
jedilo si moje že sam. Kaj je to?

3. En klobuk, pa dve glavi; en rep, pa dve roki; štiri nosnice, dve škornjici; šest nog, po štirih gre. Kaj je to?

4. Kdo se joče, kadar solnce sije?

Pregovori, reki in pametnice.

1. Bog oblači, Bog prevedri.
2. Pravo veselje je toliko vredno kakor pravo zdravje.
3. Kakor drugim posojamo, takó oni nam povračajo.
4. Kakršna setev, takšna žetev.
5. Pohlep oslepi.
6. Petelin je gizdalin.
7. Kdor male nadloge ne potrpi,
si često še večjo težavo naloži.
A. M. Slomšek.
8. Lenuha dan straši.
9. Ne prileže se vsaka roža za klobukom.
10. Gizdavost si sama jamo koplje.
11. Volk dlako izpremeni, a nravi nikdar ne.
12. Stara navada železna srajca.

c) V prirodi.

1. Pozimi iz šole.

Vse belo! Dol je bel in breg;
pod nogo škriplje trdi sneg.
Uboge ptičice zmrzujejo,
nožice gole privzdigujejo.
Zaspano, kakor da je v šoli,
z neba mi gleda solnce doli.
Kam je gorkoto svojo delo?

Samó bi zdaj se rado grelo.
Zato že skoraj pojde spat
za morje v svoj kristalni grad. —
Od mraza škriplje vse in poka;
mraz tudi vama je, otroka,
iz šole zdaj domov gredé.
Le urno dvigajta peté!
Še mnogo vama bode teči,
da se doma pri gorki peči
ogreje zmrzli ves životček,
kaj gorkega dobi želodček.
Oh, poln težav je in bridkosti
že sam začetek učenosti!

J. Stritar.

2. Pozimi v gozdu.

»Hu, hu, kako je mraz, kar nič neče odnehati in neče!« tako se hudujejo stari Strletov ded, gredoč v hosto po panjev, da si ogrejejo z njimi mrzlo sobo. Za njimi vlečeta sani mlada vnuka Tonček in Francek, ki jedva dohajata starega deda.

Ko pridejo na zaželjeno mesto, si ogledata otroka gozd v zimski obleki. Ves drugačen je nego poleti. Visoke smreke in vitke jelke otožno molé svoje veje do tal, kakor da hočejo poljubiti beli snežec. Tam ječi stari gaber, ves sklonjen in zvit; na vejah se mu je nabralo mnogo snega, ki mu je skrivil hrbtišče, tako da ni več podoben drevesu. Žalostno se drži ponosni in ošabni hrast, ki se toli rad baha, češ, da njega ne zmore nihče. Hej, ta sneg in zimski mraz sta mu jo dala! In lipa, pohlevna, mehka lipa? Tožno in boječe se vam stiska tja med brestovje ter se sramežljivo ozira na oholo hrastje, ki stoji okoli nje ter se smeje njeni šibkosti.

Ded ukrešejo gobo in kmalu gori žareč ogenj; Tonček in Francek mu pridno prikladata suho vejevje. Oj, kako prijetno se sedi pri ognju tam v tihem gozdu!

In čuj! tudi brez petja ni popolnoma pozimi v gozdu. Visoko po bukvi se, glasi drobna siničica. »Cicifuj, cicifuj,« gostoli tja v tihi gozd, da našima otrokoma kar zveni po ušesih. Pisani ščinkovec priklada s svojim resnim »ščink, ščink«. A tam-le v onem grmu skrit otoplje potuhnjeni stržek s svojim repkom, skakljaje od vejice do vejice, ter v enomer klepeče: »stržek, stržek!«

Tudi brinjevka in strnad se oglašata in pomagata s svojim glasom, da petje v gozdu pozimi ne utihne popolnoma.

Prav vesela in zadovoljna sta se vrnila otroka z dedkom domov.

Po Zupčevu.

3. Ptice pozimi.

Vrana vpije: kra, kra, kra!
mrzla zima je prišla;
slaba zdaj za me bo ta,
večkrat bodem strádala!

Vravec poje: živ, živ, živ,
toliko da sem še živ;
moj želodček prazen je,
ves od mraza tresem se!

Dé sinica: fuj, ci, fuj!
deček ljubi, čuj me, čuj!
Daj mi kako zrncece,
vrnem ti na pomlad vse!

Brglez, zeba, kos, strnad,
so pri nas, jih tare glad,
in še druge ptičice
nikdar nas ne zapusté.

Smili torej se jih zdaj,
živeža jim malo daj!
In spomladi s petjem te
ptičice razveselé.

Zdravko.

4. Krivokljun.

Krivokljuni se lahko spoznajo po svojih navskriž zraslih kljunih.

Pravljica nam pravi o krivokljunih to le: Ko je Sin božji na križu trpel neznosne bolečine, je priletela plaha ptičica. Žalostno je čivkala in obletovala sveti križ. S šibkim svojim klju-

nom je pulila iz lesa žreblje, ki so tako neusmiljeno ranili pre-svete roke in noge. Toda zaman je bil njen trud. Kljun je bil prešibek in ptičica preslaba, da bi potegnila močne žreblje iz lesa. Drobni kljunček je začel krvaveti in naposled se je skrivil, da sta mu konca stala navzkriž.

Žalostno je ptičica povabila glavo, a križa ni zapustila. Zdaj prijezdi vojak na visokem konju in predere z dolgo sulico sveto stran, da se je kri polila po Zveličarjevih prsih. Na to se zaleti drobna ptičica z zadnjimi močmi h krvaveči rani. Hotela je s svojimi drobnimi prsi zabraniti, da bi ne tekla kri iz svete strani našega Odrešenika. In prsi so se namočile s krvjo Sina božjega.

V spomin, da se je usmilila Zveličarja, ima ptičica navzkriž zrasel kljun in krvavordeče prsi. Ime ji je krivokljun.

Po J. M.

5. Vran in lisica.

Črni vran, imel si dober dan,
kos mesa ukradel si, oj vran!
»Mirno rad bi ga pojedel;
z njim na hrast visok bom sedel.«

Vidi ga lisica, mimo gredé,
goste sline se ji pocedé,
pod drevesom se ustavi,
te besede vranu pravi:

»Lepšega pod solncem ptiča ni
kakor si, kraljevi orel, ti,
perje ti ko demant sije,
pav naj se pred tabo skrijel!

Če takó lepó še peti znaš,
kakor perje ti imaš,
pa prisežem pri tej priči,
da si prvi ti med ptiči.«

Kar se petja tiče, to pa vem,
da se z vsakim drugim meriti smem,
misli vran si, s kljunom zine,
južina mu iz kljuna šine.

Norček, ves pobit, povesi nos,
ko po vejah smukne mastni kos,
a lisica pod drevesom
smeje se, masti se z mesom.

Simon Jenko.

6. Stržek in orel.

Ptiči so hoteli imeti kralja in so sklenili, naj jim bo tisti kralj, ki zleti najvišje. Vsi ptiči se vzdignejo. Tudi stržek ni hotel zaostati. Ali revče je dobro vedelo, da se v letanju ne more meriti z drugimi. Zato smukne na letečega štrka ter se mu skrije med perje. Štrk tega še zapazil ni. Ptiči lete više in više; sčasoma pa opeša drug za drugim. Na zadnje se zibljeta samo še orel in štrk po zraku. Sedaj začne tudi štrk pešati. Kar mu zleti stržek izpod perja in se drzne meriti z orlom. In glej! orel omaga, stržek pa zleti visoko nad njega.

Stržek hoče biti kralj. Toda ptiči so zvedeli o njegovi prevari ter so ga hoteli ubiti. Zato se zmuzne revček v mišjo luknjo. V sramoto so mu vzdeli ptiči ime kraljiček, kakor imenujejo stržka pri nas semtertja ljudje.

Fr. Erjavec.

7. Lipa.

Lipa zelenela je
tam v dišečem gaju,
s cvetjem me posipala,
dejal sem, da sem v raju.

Veje raztezavala
k nebu je visoko,
meni pa je do srca
segala globoko.

Ptičice je miljena
v senčico vabila;
kadar ležal sem pod njo,
me je ohladila.

Zdaj pa mi je revica
skoro ovenela;
cvetje, listje ljubljeno
zima ji je vzela.

Spavaj, draga lipica!
Večno ne boš spala;
Nova pomlad zelena
novi cvet bo gnala.

Zopet bodo ptičice,
ptičice presladke,
pesemce prepevale,
pesemce pregladke.

Miroslav Vilhar.

8. Ošabnežu.

Stoji ošaben hrast na gori,
na nébo z vrhom se opira,
sosede svoje zaničuje,
s posmehom nánje se ozira.

Drvar s sekiro gre na góro
in tam pod hrastom se ustavi;
sekira smrtno pesem poje,
na tla telebi hrast gizdavi.

O ti, ki zaničuješ brata,
ker več prejel si od gospoda,
ozri se! Stopa ti na péto
nemila hrastova usoda.

Fr. Cegnar.

9. Zakaj je jelka vedno zelena.

Okoli betlehemskega hleva, v katerem se je rodil Zveličar,
je rastle razno drevje.

Nekega dne je bilo božje Dete zaspano. Mati ga je uspavala. Vse je bilo tiho okoli hleva. Ptičice so umolknile, ovčice so legle na tla, nobena ni blejala, še angelci nad hlevom niso ganih svojih perutnic, da bi ne motili spanja Odrešenikovega. Božje dete zaspi, in Mati ga pokrije s svojim pajčolanom.

Kar zašumi po drevju, veter zatuli po njem. »O, usmilite se spečega Deteta, ne motite njegovega spanja; blagoslovilo vas bode za to.« Ali drevesa se ne zmenijo za njene besede; z vrhovi majajo in z vejami bijejo ob veje. Le eno drevo je ostalo mirno. Jelka je razprostrla svoje veje nad hlev, da šum drugega drevja ni motil spanja Gospodovega.

Hvaležna se ozre Mati božja na jelko in reče: »Vedno zelenje te bode krasilo odslej poletu in pozimi. Veter bode samo šepetal po tvojih vejah. Vonj tvojih vej bode zdravil bolne prsi, in potnik bode iskal hladu v tvoji senci.«

Po Burckhartu.

10. Da mi biti je drevo.

Da mi biti je drevo,
bil spomladi rad bi breza —
drugo drevje še goló,
nánjo sveti Juri pleza.

Da mi biti je drevo,
bil poleti rad bi lipa —
v njeni senci je hladnó,
cvet na potnika se usipa.

Da mi biti je drevo,
bil pozimi rad bi smreka —
drugo drevje že goló,
topla greje njo obleka.

O. Župančič.

Uganki.

1. Striček most dela brez sekire in brez noža.
2. Čist in jasen kakor kristal, a ni drag; od matere rojen,
a sam jo rodi.

Pregovori, reki in pametnice.

1. Brez potu ni medu.
 2. Kadar konja lové, mu ovsa molé.
 3. Krivično blago teknjlo ne bo.
-

VI. Domovina.

1. Moj dom.

*V dolini prijetni je ljubi moj dom,
nikoli jaz njega ostavil ne bom;
pod lipo domačo najrajši sedim,
v domačem veselju dovoljno živim.*

*Le išči si sreče, prijatelj, drugje,
li misliš dobiti na tujem jo kje?
Kaj marsikateri je hodil po svet,
nazadnje proti domu obrnil se spet.*

*Glej, rožice domače najlepše cveto,
in ptički domači najslajše pojo.
Prijatelji domači so milega srca,
ljubezen, zvestoba sta pač le doma.*

*Doma preživeti si dni vse želim,
umreti se tudi doma ne bojim;
v domači gomili se spava sladko,
mi bratci, sestrice rahljajo zemljo.*

A. Praprotnik.

2. Slovenska vas.

Le poglej jo dišečo, širokovejáto, stoletno lipo tamkaj na trátini! Kako ljubo razpenja svoje vrhove nad nizkimi, s slamo kritimi, iz lesenih brun zgrajenimi kočami, nad lepo pobeljeno hišico! Da, dviga se nad krog in krog samotnim selom, nad vrtovi, in vidi se ji, kakor da bi hotela prerasti še visoki, rdeče kriti zvonik bele cerkvice in pod to senčnato lipo te vabi lesena klop v svoje naročje, zelena trátinja pa pregrinja cvetoč prt pod tvojimi nogami. Tu je oni najlepši, najprijetnejši kraj »sredi vasi«.

Tod sredi prijaznega sela se vije bela cesta kakor srebrna nit mimo preprostih poslopij dalje, dalje v dolino in log. Tu jo križa prav poleg vaške lipe druga cesta, ki drži v temni gozd mogočnih hrastov, sključenih borovcev in tankih, zelenih jelk košatic, ki rastejo tam ob robu nad vasjo in gledajo kot zveste čuvajke nad njo.

In nekóliko bolj ob strani, kjer se razprostirajo pisani travniki, kjer cvetó bele marjetice, rdeči petelinčki, zlate trobentice in Marijini lasci, kjer na cvetju počepa in poseda krilati metulj: tamkaj šumi in žubori, dirja in se upira vaški studenec in vali svoje valčke proti jugu, tjakaj čez sredino vasi.

To je oni priljubljeni nepozabni kraj sredi milega rodnega sela, domače vasi, katerega se spominja vsakdo, ako ima le kaj čuta za svoje domovje, za svoj rod, za svoje najlepše dneve, ki jih je preživel ondi v družbi nedolžnih otrok pod senčnato lipo.

A. Koder.

3. Na goro.

*Na goro, na goro,
na strme vrhé,
tja kliče in miče
in vabi srce.*

*Na gori cvetice
najzaljše cveto,
in ptice preljube
najslaje pojo.*

*Na gori pod mano
oblaki visé,
nad mano višave
bleščijo vedré.*

*Na svobodni gori
ni zemskih nadlog,
nad mano, pod mano,
krog mene je Bog.*

*Tedaj le na goro,
na strme vrhé,
tja kliče in miče
in vabi srce.*

M. Vilhar.

4. Štirje letni časi.

Kako krasno je spomladi! Solnce se dviga više in više in greje vedno bolj. Dan in noč sta enako dolga. Cvetlice se razcvetajo. Travniki, polja in gozdi zelene. Sadno dreyje je v

cvetju. Ptički veselo prepevajo. Kmet orje in seje. Otroci se igrajo zopet bosí pod milim nebom.

Po pomladi pride vroče poletje. Solnce sije skoraj navpik. Dnevi so dolgi, noči pa kratke. Žito raste in zori. Kmetje spravljajo seno. Jagode in črešnje so zrele. Tudi drugo razno sadje zori. To je življenje za otroke! V vročini se kalužajo v topli vodi, ob večerih pa tekajo za svetlimi kresnicami.

Kmalu se bliža jesen. Solnce se pomika zopet proti jugu. Hladno postaja. Po dolinah se vlačijo goste megle. Dan in noč sta zopet enako dolga. — Kmet spravlja poljske pridelke in sadje. V vinogradih trgajo sladko grozdje in veselo ukajo in pojo. Tudi otroci imajo povsod obilo posla, zabave in veselja.

Pride zima. Solnce le redkokdaj posije. Dnevi so prav kratki, noči pa dolge. Kmet vozi drva. Lovec zasleduje divjačino. Kako se razvesele otroci prvega snega! Kako radi se sanjajo in drsajo! In kaj še-le razni zimski prazniki: sv. Miklavž, Božič itd. Pa koline! Da, da, tudi zima je lepa.

Vsak letni čas ima svojo krasoto in veselje, zlasti za mlade ljudi; vsak jim prinaša novih darov.

Po J. K. Campeju.

5. Uganka.

*Štiri sestre vsako leto pridejo,
nam darove mnogolične nesejo.
Prva mlada, lahkonoga skače v svet,
ponujaje v vencih rož dišečih cvet;
druga z delom poljskim lice si poti,
koso v travi kleplje, krivi srp ostri;
tretja drva seka, sadje spravlja v kot,
grozdje sladko trga, polni vinski sod;
a četrta v kožuh je ogrnjena,
rokavice ima, v peč obrnjena.
Vsem je znano štirih sester teh ime:
kdor ne ve ga, ta prebistre ni glavé.*

Iz „Vrtca“.

6. Ob potoku.

Gorkega poletnega dne je stalo troje otrok ob potoku. Gledali so v čisto vodo, kako so švigale ribice semtertja. »Od kod

li pride voda,« vpraša mala Micika, »nikoli je ni konec, vedno teče dalje!«

»Voda pada kot dež z neba,« odgovori Andrejček, »to bi vendar že lahko vedela.«

»Saj že mnogo, mnogo dni ni šel dež, pa vendar teče potok še vedno,« reče Micika.

Andrejček pomisli nekoliko ter reče: »Ali veš morda, ti Tonček, od kod prihaja voda?« Tonček je bil največji med njimi, hodil je že v šolo. »Potok priteče iz zemlje,« odgovori modro. »Več ur daleč od tod je njegov dom. Tam je dolinica z močvirnim travnikom. Tam vre voda iz tal, tam je izvir našega potoka.«

»Ali je potok tam že tudi tako velik kakor tukaj pri nas?« vpraša Micka. — »Tako majhen je, da bi še ti lahko skočil črez njega,« reče Tonček. »Studenček teče po dolinici navzdol, sam si koplje strugo. Robovi te struge so bregovi potoka.« — Prav tako teče deževnica izpod našega kapa po cesti. Tudi ona si je že izkopala lepo stružnico,« pripomni Andrejček. Tonček mu pritrdi rekoč: »Takó teče studenček po dolinici vedno navzdol, dokler ne priteče na ravnino.«

»Kako pa, da je studenček vedno večji?« seže mu Micika v besedo. — »Da, skoro bi bil pozabil,« pravi Tonček, »iz postranskih dolinc in z reber one gore tečejo drugi studenci navzdol in se iztekajo v prvega. Ker se tako zbira čedalje več vode, je struga vedno širša in globlja, bregovi pa so vedno višji. Iz studenca je nastal potok. Ali znata za mlin, ki stoji na levem bregu potoka, tam ob gozdu? Na ta mlin teče po rakah del potoka in žene mlinsko kolo, potem se pa izteka zopet v potok.«

Radovedna vpraša Micika dalje: »Povejta mi vendar, zakaj dela potok toliko ovinkov, zakaj ne teče naravnost?« Tonček ji odgovori: »Iskati si mora vedno najnižjih krajev, navkreber ne more teči, a takih krajev ne najde v ravni črti. Ako zadene na svojem potu ob skalovje ali debelo drevje, se mora ogibati. Zato mora teči po ovinkih.«

»Tako je prav,« se oglasi mož, ki je prišel mimo in je poslušal otroke, ne da bi ga bili zapazili. »Pametno se razgovarjate! To je modro! Ali vidite tam-le one oblake? Kmalu bodo pokrili vse nebo.« »Dež bo,« vzklikne Micika. »Potok bo narastel,« pristavi Andrejček. »Seveda,« reče prijazno mož; »to bi še ne bilo kaj posebnega; v potoku kmalu odteče voda. Tam v gozdu, kjer je potok doma, bo pa po dežju še dolgo mokro. Dež

viši v kapljicah po listju in po iglah na drevju, počasi se sčaja v mahovje in v tla globlje in globlje. V zemlji se zbira voda in napaja studence. Sedaj pa le domov, otročiči, dež gre!»

Po K. Moisslu.

7. Naša domovina.

Naša domovina je Jugoslavija ali kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Slovenci, Hrvati in Srbi smo si rodni bratje — Jugoslovani. Dolgo, dolgo smo bili ločeni, a zdaj smo ujedinjeni. Bolj ko bomo res edini, bolj bomo močni in srečni.

Krasna in bogata je naša domovina. Po njej se razprostirajo širna, rodovitna polja, ki rode obilno raznega žita in drugih pridelkov. Po njej se dvigajo prijazni griči in gore s prijaznimi vinogradi, sočnatimi pašniki in temnimi gozdovi, pa tudi visoki snežniki.

Bistri studenčki se zbirajo v potoke, ki gonijo mline in žage. Po dolinah se vijejo mogočne reke. Po njih plavajo splavi in ladje v daljne kraje.

V naši domovini je tudi več čudovito lepih jezer. V mnogih krajih pa se nahajajo toplice z zdravilno vodo.

Imamo tudi dolgo morsko obal. Naša zemlja je bogata raznih rudnin in kopanin. Vsak razumen in pošten Jugoslovan ljubi svojo domovino kakor svojo lastno mater in je ponosen nanjo.

Žal mu je za tiste brate in sestre, ki še niso združeni z nami.

8. Ljubljana, Zagreb, Beograd.

Največje mesto v Sloveniji je Ljubljana. Leži ob reki Ljubljanici, ki se izteka v Savo. Nad mestom se dviga na prijaznem holmu mogočni stari grad, odkoder imaš prekrasen razgled na mesto in čez širno Ljubljansko polje. Mesto ima dokaj lepih palač in cerkev, pa tudi staroslavni hiš in lepih spomenikov. Ljubljana je središče višjih uradov in raznih učilišč. Ljubljančani se hodijo radi šetat v bližnji Tivoli. Slovenci smo ponosni na svojo »belo« Ljubljano.

Zagreb, ki je največje mesto sosednih Hrvatov, je mnogo večji od Ljubljane. Večina mesta se razprostira v ravnini ob Savi, manjši del pa po dolinah. Mesto se ponaša z mnogimi pre-

krasnimi palačami in slavnimi cerkvami. Izmed spomenikov je najlepši Jelačićev. V bližini mesta je izprehajališče Maksimir. Zagreb je središče narodnega življenja hrvatskega, živahno, svetovno mesto, ki se hitro razvija.

Največje mesto junaških Srbov je slavni Beograd, ki je obenem glavno mesto cele naše države. V Beogradu biva Nj. Veličanstvo, naš presvitli kralj Aleksander I. Tukaj se zbirajo poslanci iz vse države v narodni skupščini. Mesto ima prekrasno lego na gričastem svetu ob izlivu Save v Donavo. Ako bi znalo govoriti, bi nam lahko pripovedovalo mnogo, mnogo o preteklih časih in hudih bojih. V svetovni vojni je Beograd silno trpel in bil strašno poškodovan, a v kratkem času bo večji in lepši nego prej. Kar je za Ljubljano Tivoli in za Zagreb Maksimir, to je za Beograd krasni Topčider.

Tako spaja naša Sava kot naravna vez tri največja mesta troimenega edinega naroda jugoslovenskega.

9. Hišni patron v Srbiji.

Vsaka hiša ima pri naših bratih Srbih posebnega svetnika za svojega priprošnjika ali patrona. Tega svetnika vsako leto lepo in svečano praznujejo. Posebno radi časte sv. Miklavža, sv. Janeza (pozimi), sv. Jurija in sv. Savo. Na praznik se zberejo v hiši vsi domačini, sorodniki in gostje. Sredi največje hiše postavijo dolgo mizo, ki je iz novih desk iztesana. Na njo položijo jedila in vino, posebno pa velik kolač iz pšenične moke. V kolaču je vtisnjeno znamenje sv. križa.

Nato pokličejo duhovnika, naj pride blagoslavljat. V sredo kolača vtaknejo voščeno svečo ter jo prižgo. Zdaj začne duhovnik moliti. Najprej blagoslovi kolač, nato pa moli, naj Bog blagoslovi hišo in stanovalce. Stanovalce še posebno priporoča hišnemu patronu. Potem pokadi s kadihom svečo, kolač in vse, ki so v sobi. Nazadnje prelomita duhovnik in hišni gospodar kolač, ga polijeta z vinom in razdelita posamezne koščke med navzoče ljudi.

Po tem obredu sedejo vsi k mizi ter obedujejo. Med obedom si napivajo in prepevajo.

Po Hoiću.

10. Molitev naše Danice.

Slovenka sem, ker ti moj Bogec,
slovensko dal si mi ime
Slovenca mati sta in oče,
Slovenci bratje in sestré.

Ti dal si mi slovenske grudi,
v slovenski si me venec vplel
O, zdaj razumem, Bogec dragi,
razumem dobro, kaj si htel.

Zato pa Danica te prosi,
da jo krepíš, ji kažeš pot,
da bo koristna mogla biti
za dom svoj in slovenski rod!

Čika Jova — Gradnik.

11. Bogdanček Jugoslovanček.

Bogdanček, Bogdanček
naš Jugoslovanček,
je vitke postave
a čvrstih kosti,
prebršane glave
in bistrih oči.

Kako se zaveda!
V bodočnost že gleda;
učiti se hoče
krepiti vsak dan
za čase bodoče
naš Jugoslovan!

L. Černež.

12. Lepa naša domovina.

Lepa naša domovina,
oj junaška zemlja mila,

stare slave dedovina,
da bi vedno častna bila!
Mila, kakor si nam slavna,
mila si nam ti edina,
mila, koder si nam ravna,
mila, koder si planina.

Vedro nebo, vedro čelo,
blaga prsa, blage noči,
toplo leto, toplo delo,
bistre vode, bistre oči,
vele gore, veli ljudi,
rujna lica, rujna vina,
silni gromi, silni udi:
to je naša domovina.

Teci, Sava, Drava, teci,
Dunav, sile ti ne gubi,
koder tečeš, svetu reci,
da Slovan svoj narod ljubi:
dokler njive solnce greje,
dokler hraste burja vije,
dokler mrtve grob ne krije,
dokler živo srce bije.

Blagoslov se naj razliva
v tvojih poljih in lesovih,
Bog ljubezni naj prebiva
v tvojih selih in domovih!
V božjem dihu, v božjem varstvu
tvoja ladja mirno plava,
mir s teboj po vsem vladarstvu!
Tvojim sinom večna slava!

A. Mihanovič in Silvin Sardenko.

13. Lijepa naša domovina.

Lijepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,

Stare slave djedovino,
Da bi vazda sretna bila!
Mila kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina!
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina.

Teci, Savo, Dravo, teci,
Nit ti, Dunav, silu gubi,
Kud li šumiš, svijetu reci,
Da svoj narod Hrvat ljubi:
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu mrtve grobak krije,
Dok mu živo srce bije.

Antun Mihanović.

14. Jugoslaviji.

Pozdrav ti, domovina,
oj Jugoslavija,
ti lepa, troedina,
up srca mojega!

Tu prožijo si roke
Slovenec, Srb, Hrvat
ter ginjen se globoko
objema z bratom brat! —

Nas vera ne razdvaja,
verujemo v Boga,
ponos nas vse navdaja,
smo enega duha!

Vazda = vedno, kuda = koder, nit ti Dunav silu gubi = niji ti, Donava ne izgublja moči.

Kri ista v žilah teče,
beseda tuja ni,
srce zvesto ljubeče
ti hranimo vse dni!

Pozdrav ti, domovina,
oj Jugoslavija,
naj gora si, dolina,
ni kraja lepšega!

Ko mene smrt obiše,
to srčno si želim:
sladko počivališče
da v tebi le dobim!

Janko Leban.

15. Naprej.

Naprej, zastava slave,
na boj, junaška kri!
Za blagor očetnjave
naj puška govori!

Z orožjem in z desnico
nesemo vragu grom,
zapisat v kri pravico,
ki terja jo naš dom.

Simon Jenko.

16. Vile.

Neki deklici je umrla mati. Zbolel je tudi oče. Hčerka mu je stregla, kolikor je vedla in znala, toda bolniku ni odleglo.

»Oh, ko bi še dočakal jagod,« je vzdihnil nekega dne,
»zdi se mi, da bi me ozdravile.«

Hčerka je takoj poiskala na tihem jerbašček ter se odpravila proti gozdu iskat jagod. Bilo pa je še rano v spomladi.

Ko je prišla do potočka ob gozdu, je bilo vse polno snega. Revico je zazebló, da je drgetala. Vsled obupa in mrazu je začela glasno jokati.

Tedaj ji je položil nekdo roko na ramo. Prestrašena se je deklica ozrla. Pred njo je stala prekrasna žena, ovita v snežnobelo tančico. Pogledala je deklico tako mílo, da ji je prešel takoj ves strah.

»Kaj delaš, otrok, tukaj?« je vprašala ljubeznivo. Deklica pa ji je potožila: »Oh, atej so mi bolni in samo jagode bi jih ozdravele — — —«

»Pojdi z mano!« je rekla bela žena, »pokažem ti jih.«

Šli sta skozi gozd in prišli sta v prelepo dolinico. V tej dolinici ni bilo nič snega in solnce je sijalo tako toplo, da je postajalo deklici vroče.

»Evo jih!« je rekla žena in pokazala na zložno pobočje, ki je bilo vse rdeče samih zrelih jagod.

V tistem trenutku je izginila. Deklica je nabrala kmalu poln jerbašček najlepših jagod in se odpravila domov. Ko je šla nazaj, se ji je zdelo, da jo nese veter, kmalu je bila doma.

Kako se je začudil bolnik, ko je zagledal jagode, ki jih je tako srčno želel. Hčerka mu je natanko pripovedovala, kako ji je pomagala bela žena.

»Oh, to je bila Vila!« je zaklical oče. »Vile stanujejo ob gorskih potokih. Dobre so dobrim ljudem, zlasti nedolžnim otrokom, ki ljubijo starše. Srečna si, da si jo videla!«

Užil je polovico jagod, a polovico si je hranil za drugi dan. Ko pa je drugo jutro vzel jerbašček v roko, je bil zopet poln.

To se je ponavljalo tako dolgo, da je oče popolnoma ozdravel.

In oče in hčerka sta srečno skupaj živela.

Narodna pripovedka.

17. Bajka o siroti in škrateljčkih.

Živela je deklica, borno živela
brez ateja, mamice;
ničesar ubožica ni imela —
ne bilke, ne slamice.

In o zlatem je jutru sirotica vstala,
napótila v daljni se vset,
da ateja, mamico bi poiskála,
napótila v daljni se svet.

A znala ni steze, a znala ni pota
in v gozd je zašla temán,
in glasno je jókala mlada sirota,
ko zbežal je beli dan.

In ko je ležala tam v vzdihljajih glasnih,
prišli so k njej škrateljčki,
in dali zlata so in biserov jasnih
ji dobri prijateljčki.

In peli so z njo in pri njej so ostali
vso dolgo, čarobno noč
in k dobrim ljudem so ji pot kazáli,
ko zjutraj odšli so proč.

Cvetko Golar.

18. Divji mož.

Divji mož, kosmati mož
tri doline je ogradil:
»To bo vrt moj, nanj si rož
in sočivja bom nasadil.«

Pluga nima, ne brané,
kar z rokami prst rahlja si —
kar storile so roke,
to z nogami potepta si.

Divji mož, kosmati mož
hišico si je sezidal:
»Tukaj mirno živel boš;
kdo ti ne bi zdaj zavidal!«

V izbico vesel je šel,
ali ko se v njej zravnal je,
v strop z glavo se je zadel,
in ves dvorec mu razpal je.

Šel na jezero je pit,
a na brado je pozabil:
mož povodni, v kotu skrit,
za kodéljo ga je zgrabil.

»Joj,« zajavka divji mož,
»za nezgodo gre nezgoda!«
a vodnar: »E, kaj se boš!
Ni nezgoda, le neroda!«

O. Župančič.

19. O Indiji Koromandiji.

In vsaka stezica povede te v Rim,
pa če še tako je izgubljena,
tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa roka ne kaže nobena.

Tam v Indiji, tam v Koromandiji
bonbončki visijo raz veje,
in izpod grmiča se vsakega
medena potičica smeje.

Mordà pa orehovo rajši imaš?
rozinovo? — Hočeš peruti?
In Vile zvečer te uspavajo,
in ptičice zjutraj pojó ti.

Tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa dedek naš, lani odšel je:
»Otroci, le pridno ubogajte!
Ko vrnem se — to bo veselje!«

In čakali smo ga in čakali,
a zdaj ga več nihče ne čaka;
gotovo tam cvička dolenjskega je,
gotovo je mnogo tobaka!

O. Župančič.

18. Zlatorog.

Na planinah ob Triglavu so prebivale nekdanje bele žene. Bile so zelo dobrosrčne. Včasih so prišle v dolino in pomagale ubožnim ljudem v stiskah in nadlogah. Pastirje so učile spoznavati zdravilne moči raznih želišč. Po njihovi volji je rastla trava po skalah, koder so se pasle koze ubogih kočarjev. Hvale niso marale. Ako je kdo prišel v kraje, kjer so prebivale, so ga prepodile s silno nevihto.

Po tamošnjih planinah so se pasle njihove divje koze, ki so bile bele kakor sneg. Te koze je vodil krepak kozel, ki je imel zlate rogove. Imenovali so ga zato Zlatoroga. Njegova kri je imela čudovito moč. Ako ga je ranila lovčeva kroglja, je zrastle iz vsake kaplje krvi in naj si je padla tudi na skalo ali sneg, čudna triglavska roža. Ako je použil ranjeni Zlatorog le en list te rože, je bil zopet zdrav. Tudi njegovi zlati rogovi so imeli baje prečudno moč. Z njimi se je dala odpreti podzemeljska jama v gori Bogatinu, kjer so bili velikanski zakladi zlata in srebra.

Nekoč se je napotil lovec, da bi vlovil Zlatoroga, ter se polastil z njegovimi rogovi zaklada. Posrečilo se mu je res, da je zalotil kozla. Dobro ga je zadel s svojo puško, toda ranjeni kozel se je splazil na visoko skalo nad strašnim prepadom. Lovec ga je sledil. Pot so mu kazale lepe rože, ki so zrastle iz Zlatorogove krvi.

V tem pa je bil Zlatorog že použil tako rožo in obrnil se je z novo močjo proti sovražniku. Njegovi rogovi so se svetili kakor solnce. Omamljen po tolikem blesku je pogledal lovec podse v brezdno in zavrtelo se mu je v glavi. V tistem trenutku se je zaletel proti njemu Zlatorog, ter ga pahnil v globočino, kjer se je ubil.

Bele žene pa so bile vznemirjene in odšle iz tistih krajev. Z njimi so izginile tudi bele koze. Zlatorog pa je še prej razril s svojimi rogovi cvetoče livade. Sedaj so tamkaj same skalnate puščave.

Po K. Dežmanu.

21. Kralj Matjaž.

V narodnih pripovedkah živi kralj Matjaž še danes. Otroci govore, kadar se igrajo:

»Križ, kraž,
 kralj Matjaž,
 daj mi groš,
 bom si kupil nož,
 luknjo vrtal — poč!«

Preprosto ljudstvo si misli, da kralj Matjaž spi v gori, ki je najvišja na zemlji, a njen vrh je počen. V votlini spi vsa vojska Matjaževa. Iz votline drži pot, ki je zavarovana z durmi. Nihče ne more iz votline, a noter gre vsak lahko, kdor najde duri.

V votlini stoji miza iz slonove kosti. Za mizo sedi kralj Matjaž in spi. Njegovi brki so že zrasli skozi mizo in se ovijajo okoli miznih nog. Kadar bodo ovite vse štiri noge, tedaj se prebudi kralj Matjaž. Poslal bode na svet svoje poslance, palčke in kraljičke. Ko se poslanci vrnejo, bode začel buditi svoje vojake, in ko bode vsa vojska na nogah, pride ono leto, ko bode Velika noč na dan svetega Jurija. Tedaj se bode začela strahovita vojna. Kralj Matjaž bode izgubil vse vojake, samo sedem mu jih bode ostalo. Teh sedem bode gnal pod lipo; tu se bodo odpočili, potem pa bo z njimi premagal ves svet.

Narodna. — M. Herič.

22. Kraljevič Marko.

»Za te Marko, smrti nema
 S tobom sudba misli drugo;
 Ti ćeš živet', živet' dugo,
 Nov se život tebi sprema;
 Ali dugo ti ćeš spati
 I za sebe nećeš znati.

Nema = ni, s tobom = s taboj, sudba = usoda, ćeš živet' = boš živel, dugo = dolgo, život = življenje, se sprema = se pripravlja, ćeš spati = boš spal, nećeš znati = ne boš vedel, vreme = čas, se digne = se dvigne, prokuša = poskusi, snaga = moč, digneš se — dignu' ćeš se = se boš vzdignil, i = tudi, ja = jaz, ču probuditi = bom prebudila, sa planine, sa Urvine = z gore, visina = višina.

A kad bude došlo vreme,
Da se digne srpsko pleme,
Da prokuša svoju snagu
Za slobodu svoju dragu,
Dignut ćeš se Marko, i ti
A ja ću te probuditi.
Sa planine, sa Urvine
Vila reče sa visine.

L. P. Nonadović.

23. Oranje Kraljevića Marka.

Vino pije Kraljeviću Marko
Sa starićom Jëvrosimom majkom,
A kad su se napojili vina,
Majka Marku stade besjediti:
»O moj sinko, Kraljeviću Marko!
Ostavi se, sinko, četovanja,
Jer zlo dobra donijeti ne će,
A staroj se došadilo majci
Sve perući krvave haljine;
Već ti uzmi ralo i volove
Pak ti ori brda i doline
Te sij, sinko, pšenicu bjelicu
Te ti hrani i mene i sebe.«
To je Marko poslušao majku;
On uzima ralo i volove,
Al' ne ore brda i doline,
Već on ore careve drumove.
Otud idu Turci janjičari,
Oni nose tri tovara blaga
Pa govore Kraljeviću Marku:
»More Marko ne ori drumova!«
»»More Turci, ne gaz'te oranja!««
»More Marko, ne ori drumova!«
»»More Turci, ne gaz'te oranja!««
A kada se Marku došadilo,
Diže Marko ralo i volove

Te on pobi Turke janjičare
Pa uzima tri tovara blaga,
Odnese ih svojoj staroj majci:
»To sam tebi danas izorao.«

24. Sv. Ciril in Metod.

Naši pradedi, stari Slovani, so verovali še v več bogov. Sosednji narodi, zlasti Nemci, so jih poizkušali pokristjaniti. To pa se jim ni posrečilo, ker niso znali slovanskega jezika in ker naši pradedi še niso poznali niti črk, niti knjig.

Sveto vero pa sta prinesla Slovanom brata sv. Ciril in Metod. Rodila sta se v začetku devetega stoletja v Solunu. Znala sta razen drugih jezikov tudi slovenskega.

Ciril je izumil novo pismeno cirilico. S cirilico pišejo še zdaj Srbi, Bolgari in Rusi in tudi mi jo moramo znati. Preložil je bogoslužne knjige in brzo se je jela širiti božja služba v slovanskem jeziku.

Sv. Ciril in Metod sta torej prižgala Slovanom luč sv. vere pa jim tudi položila temelj omike. Zato ju slavimo kot slovanska apostola.

Po šolskem listu.

25. Črni Juri.

Ded našega pokojnega kralja Petra je bil preprost srbski kmet. Na glavi je nosil črno kučmo. Turki so ga imenovali Karadžordže, ali po naše Črni Juri. Pisal pa se je Petrovič.

Pred dobrimi sto leti je Črni Juri prvi osvobodil del Srbije Turkov. Bil je velik junak in dober poveljnik. Sovražniki so se ga silno bali. Ko so zaslišali njegovo ime, so najrajši pokazali pete.

Po Črnem Juriju se imenuje naš kralj Aleksander—Karadžordžević.

Sa starjcom = s staro ženo, Jevrosima = ime matere kraljeviča Marka, napojili = napili, stade = začne, besjediti = govorili, ostavi se = nehaj, pusti!, čelovanje = bojevanje, jer zlo dobra donijeti ne će = ker hudo delo ne bo prineslo nič dobrega, dosaditi = naveličati, perući krvave haljine = ko je prala krvavo obleko, ralo = plug, sij = sejaj, pšenicu bjelicu = belo pšenico, drumove = mostove, janjičari = janičari, tri tovara blaga = tri vozove zlatega denarja, mòre = vzklik, s katerim se kdo podcenjuje, kakor: pojdi! pa! gaz'te = gazite, diže = vzdigne, pobi = pobije potolče, uzima = vzel je, odnesi = je odnesel, odpeljal.

26. Ljubezen do kralja.

Srbski vojak je hranil hlebček kruha za največjo silo. Lačen je bil, toda pokusil ga ni. Dejal je: »Gotovo mi pride kruh še bolj prav!«

V zasneženih gorah so vojaki nekoč počivali. Pošla so jim vsa živila. Sivolasi kralj Peter, oče našega kralja je počival med vojaki. Trpel je z njimi lakoto in mraz. Na obrazu se je starčku videlo, da je lačen in utrujen.

Ko je oni vojak zagledal kralja, je rekel: »Če sem bil kdaj srečen, sem danes. Hvala Bogu, da nisem pojedel kruha! Svojemu kralju ga sedaj ponudim. Star je in slaboten. Bolj je potreben okrepčila, nego jaz.«

Kakor je mislil, tako je storil. Izpod plašča vzame hlebček kruha, stopi pred kralja in pravi: »Potreben si okrepčila, moj kralj! Vzemi, prosim te, in jej!« S temi besedami mu pomoli hlebček.

Žarek iskrenega veselja šine kralju preko obraza, ko odgovori: »Hvala ti, ljubi moj sinko! Toda glej, vse si izgubil: hišo, družino, imetje, domovino! Poslednjega koščka kruha, ki ti morda reši življenje, tvoj kralj pač ne sme vzeti. Lačen si in utrujen. Jej sam in se okrepčaj za daljno pot, vrli junak!« In še je dostavil okolo stoječim: »Sicer bo pa kmalu bolje, le zaupajte otroci moji!«

Kralj ni jedel onega kruha, a ljubezen vojakova ga je naravnost okrepčala.

Rekel je: »Dokler imamo tako verne in vdane državljane, se nam ni treba bati za domovino!«

In krepko je stisnil roko preprostemu vojaku.

Andrej Rapè.

27. Kako je spoštoval kralj Peter kmetiški stan.

Ko so zasedli premočni sovražniki vso Srbijo, je moral tudi sivolasi kralj Peter pobegniti v tujino.

Tamkaj je dejal nekoč: »Mene sovražijo nasprotni vladarji. Zaničujejo me in mi očitajo, da je bil moj ded kmetiškega rodu. Jaz pa povem celemu svetu to-le: »Moj ljubljeni srbski narod je kmetiški narod in jaz sem bolj ponosen na svoj kmetiški rod, nego na kraljevsko krono!«

Peter je bil kralj narodne krvi, pa tudi narodnega — srca!
In prav tak je njegov naslednik kralj Aleksander I.

L. Černež.

28. Kralj Peter I. Veliki Osvoboditelj in Ujeditelj.

Dne 12. julija 1921 je dopolnil naš prvi skupni jugoslovanski kralj Peter 77. leto svojega življenja — dne 16. avgusta je zatisnil za večno svoje trudne oči. Njegovo ime pa bo živelo z našim troedinim narodom od roda do roda in dalje ko bo živel narod, tem hvaležneje se ga bo spominjal. Babice bodo pripovedovale strmečim vnukom o nesmrtnem kralju Petru, mladina se bo učila v šolah o njegovih činih in pesniki jih bodo opevali.

Kralj Peter je izpolnil rešitev Srbije iz petstoletnega turškega suženjstva ter tako dovršil delo svojega deda Jurija.

Osvobodil pa je v veliki svetovni vojni tudi Slovence in Hrvate ter nas ujedinil. Po pravici mu je dala torej narodna skupščina, ko je ležal na mrtvaškem odru, ime »Kralj Peter I. Veliki, Osvoboditelj in Ujeditelj. —

Mi Slovenci pa, ki bi bili brez njegove pomoči izgubljeni, mu zapišimo v hvaležnih srcih še eno ime: »Rešitelj«! —

29. Naš kralj.

Naš kralj Aleksander I. se je rodil 17. decembra 1888. leta na Cetinju, v prestolici očeta svoje matere Zorke Ljubice. Šolal se je večinoma v Ženevi. Ko je postal njegov oče kralj Srbije, ga je kot 15letni mladenič spremljal v Beograd. Živel je potem deloma na očetovem dvoru, deloma v inozemstvu tiho in pridno študiral.

V balkanski vojni (1912/13) je bil Aleksander poveljnik ene srbske armade. Odlikoval se je po svoji osebni hrabrosti tako, da je postal pravi ljubljenec svojih vojakov.

Leta 1914. mu je izročil oče zaradi bolehnosti začasno regentstvo. Kmalu nato je nastala svetovna vojna. Aleksander je prevzel vrhovno poveljstvo vse srbske vojske. Takrat je imel svet priliko spoznati in občudovati njegovo brezprimerno junaštvo in vztrajnost. Ves čas vojne je bil v sredini svojih vojakov. Prenašal je z njimi z največjim samozatajevanjem vse napore in težave. Ko so se morali Srbi nazadnje umakniti pre-

moči sovražnikov, je šel Aleksander z očetom vred z njimi čez strašne albanske gore. Izmučena je prišla srbska vojska do obali, da bi se prepeljala čez morje. Tamkaj pa so jo napadli sovražni letalci z bombami. Takrat so silili odlični možje v Aleksandra, naj se hitro reši na ladjo. Aleksander pa je rekel odločno, da bo šele tedaj mislil na sebe, ko bo rešen zadnji vojak.

Tri leta je živel Aleksander v tujini ter vlival v srca svojih vojakov tolažbo in up na končno zmago. Leta 1918. je na čelu zmagonosne vojne osvobodil svojo Srbijo in vse Jugoslované. Dne 1. decembra istega leta je proglasil ujedinjenje in nezavisnost Srbov, Hrvatov in Slovencev v eno državo.

Po smrti kralja Petra I. l. 1921. je postal Aleksander naš kralj. Po svojem velikem očetu ni podedoval samo prestola, temveč v obilni meri tudi njegove izredne vrline. Tako gleda danes vsak pravi Jugosloven s ponosom in zaupanjem na svojega mladega kralja.

30. Kralj Aleksander v Sloveniji.

I.

Drugo leto po našem ujedinjenju je obiskal Aleksander kot regent Slovenijo. Povsod ga je ljudstvo radostno in navdušeno pozdravljalo. S svojo izredno prijaznostjo in prikupljivostjo je pridobil na mah srca vseh, ki so imeli srečo, da so ga videli od blizu.

Koderkoli je potoval, je bilo zbrane zlasti mnogo šolske mladine. Ko je zagledal Aleksander šolarje, se je zadovoljno nasmehnil, kakor da je hotel reči: »Živeli, naši mladi državljani! Na vas stavimo ves up za bodočnost!«

II.

Dve leti pozneje je bil Aleksander I. že kot kralj za kratek čas na lovu v kamniških planinah. Dasi je potoval na tihem, ga je vendar na vseh večjih postajah pričakovalo naše ljudstvo ter ga iskreno pozdravljalo. Ko so na neki postaji hoteli odganjati orožniki radovedne otroke, je zaklical po izreku Izveličarjevem: »Pustite male k meni priti!«

Bilo je ginljivo, s kakšno prisrčnostjo je pozdravljal kralj deco in odrastle. Prikupila se mu je naša krasna zemlja in ljudstvo.

31. Narodna himna.

Bože pravde¹ ti, što spase²
od propasti do sad³ nas !
Čuj i od sad naše glase,
i od sad nam budi spas!⁴

Moćnom rukom vodi, brani
budućnosti naše brod;⁵
Bože spasi, Bože hrani,
našeg kralja i naš rod!

Iz mračnoga sniu groba
srpske krune novi sjaj,
Nastalo je novo doba —
novu sreću, Bože, daj!

Kraljevinu našu brani.
petvekovne borbe plod.
Aleksandra, Bože hrani,
mali ti se sav naš rod.

Jovan Đorđević.

¹ pravice, ² ki si rešil (varoval), ³ zdaj, ⁴ rešitev, ⁵ brod (ladjo).

Kazalo.

I. Šola in dom.

a) Šola.

	Stran
1. Bog	1
2. Hvaljen bodi Jezus Kristus! (A. M. Slomšek)	1
3. Pred poukom. — Po pouku	1
4. Gospod učitelj. (Po K. Raisu)	2
5. V šoli. (J. Stritar)	2
6. Novi součenec. (Po Jož. Kliki)	3
7. Pičica na »i«. (L. Černej)	3
8. Plemenito delo. (E. de Amicis)	4
9. Bolni tovariš. (J. Stritar)	5
10. Dva slaba šolarja. (A. M. Slomšek)	5
11. Prva skrb. (A. M. Slomšek)	6
12. Materin opomin. (Lucijan)	6
13. Na poti v šolo. (J. Stritar)	7
14. Učenec, iz šole gredé. (Zlati orehi)	7
15. Telovadska. (A. Pernè)	7
Uganki. 1. Soglasniki in samoglasniki. 2. Učitelj	8
Pregovori, reki in pametnice	8

b) Dom.

1. Nova hiša. (J. Stritar)	9
2. Pajek in polž. (Solovej)	9
3. Mali bratec. (Čika Jova — Gradnik)	10
4. Zadovoljnost. (D. Juriša)	10
5. Uspavanke. (Čika Jova — Gradnik)	10
6. Jutro. (J. Stritar)	11
7. Petelin in putka. (Dragotin Kette)	12
8. Jutranja molitev. (Iz hrvaškega)	12
9. Iz zlatih skledic. (Po J. Troštu)	12
10. Veselo dete. (P. Gross)	13
11. Koga ljubim. (J. Tomšič)	13
12. Majčica, moj andjeo. (Stanko Vraz)	14
13. Preprostega otroka molitev. (Fran Levstik)	14
14. Materi za god. (Pavlina)	15
15. Materina slika. (Janko Leban)	15
16. Tožba po materi. (J. Stritar)	16

17. Zorko in Anica. (Miklošič — Začetnica)	16
18. Kadar se Ciciban joče. (O. Župančič)	17
19. Pripovedka o nosku. (O. Župančič)	17
20. Ječmenček. (Po K. Šmidu — Ivan Tomšič)	18
21. Tri najžlahtnejše dišave. (A. M. Slomšek)	18
22. Peška. (Po Tolstem — Solovej)	19
23. Pred jedjo. — Po jedi	19
24. Gori, gori! (I. T.)	19
25. Miši. (Simon Jenko)	20
26. Mačka, miš in miška. (Fr. Levstik)	21
27. Dobri in pridni otrok. (— č. «Vrtec»)	22
28. Hokus — pokus. (Josip Ribičič)	23
29. Večerna molitev. (J. Stritar)	23
30. Najboljše vince za otroke. (A. M. Slomšek)	23
31. Pijani vol. (L. Č.)	24
32. Grlo	25
Uganke	25
Pregovori, reki in pametnice	25

II. Spomlad.

a) Vrt.

1. Vstajenje. (A. Merhar)	27
2. Aleluja! (Po V. Kosmaku preložil Borodinov)	27
3. Pomlad. (J. Stritar)	28
4. Pomladanska. (L. Svetec)	28
5. Čebele. (Iz «Vrtea»)	29
6. Trobentici. (A. K. Sežunov)	30
7. Prva vijolica. (J. Stritar)	30
8. Tulipan in vijolica. (Po nemškem)	30
9. Deklica in metulj. (Čika Jova — Gradnik)	31
10. Vrtec. (Iv. Jarnik)	31
11. Tri kite. (Narodna)	32
12. Vrt gospoda Mirodolskega. (Po J. Stritarju)	32
13. Ptičje gnezdo. (J. Stritar)	33
14. Škorec. (Po K. Schmidu)	34
15. Ptičica na veji. (O. Župančič)	34
Uganki. 1. Polž. 2. Malček	35
Pregovori, reki in pametnice	35

b) Polje in travnik.

1. Črez noč, črez noč . . . (O. Župančič)	36
2. Majnikova. (A. Funtek)	36
3. Vrnitev pomladi. (L. Č.)	36
4. Na poljani. (O. Župančič)	37
5. Škrjanec. (Po Sv. Čehu)	37
6. Orač. (J. Stritar)	38

	Stran
7. Pluga. (M. Vilhar)	38
8. Kiša. (Narodna)	39
9. Kosec. (J. Stritar)	39
10. Seno. (J. Stritar)	39
Uganki. 1. Plug. 2. Kolesa na vozu	40
Pregovori, reki in pametnice	40

c) Gozd.

1. V gozdu. (Po «Vrtcu»)	40
2. Na vse zgodaj. (Vida)	41
3. Kukavica. (J. Stritar)	42
4. Nezadovoljna kukavica. (Po nemškem)	42
5. Slavec. (J. Gomilšak)	43
6. Ptica in deček. («Angelček»)	43
7. Opomin k petju. (L. Černej)	43
8. Veverica. (Po Pourjévi)	44
9. Veverici. (Fr. Cimperman)	45
10. Glas v gozdu. (A. M. Slomšek)	45
11. Hojka in kostanj. (A. M. Slomšek)	46
Uganki. 1. Odmev. 2. Odmev	46
Pregovori, reki in pametnice	46

č) Vas.

1. Naša vas. (Fr. Levstik)	47
2. Prvič pri sv. maši	48
a) Na poti v cerkev	48
b) V cerkvi	48
3. Zvon na poti. (Po Goetheju — A. Funtek)	50
4. Veseli otroci	51
5. Božji volek. (O. Župančič)	52
6. Miško in vrabci. (Po nemškem)	52
7. Lastovkam. (S. Gregorčič)	53
8. Vprašanje solnčecu. (Vida Jerajeva)	53
9. Žarki. (Oton Župančič)	54
10. Na večer. (M. Podtrojiški)	55
11. Večerna slika. (Simon Jenko)	55
12. Oltar. (A. Funtek)	56
13. Pred praznikom Sv. Rešnjega Telesa	56
14. Blagdani	57
Uganke. 1. Iz vasi. 2. Zvon. 3. Solnce. 4. Zvon	58
Pregovori, reki in pametnice	58

III. Poletje.

a) Na vrtu.

1. Črešnje. (Po «Vrtcu»)	59
2. Lepa novica. (Čika Jova — Gradnik)	60

	Stran
3. Bezeg. (A. M. Slomšek)	61
4. Cvetice. (Po nemškem)	61
5. Zajec. (Fr. Cimperman)	62
6. Lišček. (J. Tomšič)	62
7. Ciciban — Cieifuj. (Oton Župančič)	63
8. Penice. (Češka čitanka)	64
9. Gad in Belouška. (Fr. Metelko)	65
10. Deček in metulj. (W. Hey — A. Funtek)	65
11. Deklica in kresnica. (Po Slomšku)	66
12. Telovadba. (E. Gangl)	66
Uganke. 1. Kadar jih v ustih imaš. 2. Zeljnata glava. 3. Krt.	
4. Krt	67
Pregovori, reki in pametnice	67

b) Na polju.

1. Mrzli studenec. (A. M. Slomšek)	68
2. Žitno klasje. (Po nemškem)	68
3. Žetev. (Vilma Sokolova — preložil — é)	68
4. Ženjice. (J. Stritar)	70
5. Rženi klas. (Narodna basen)	70
6. Ujeti vrabec. (Fr. Levstik prosto po Bürgerju)	71
7. Prepelica. (Al. K. Sežunov)	72
8. Solnce in veter. (Po Ezopu)	72
9. Mak. (O. Župančič)	73
10. Oblaka. (O. Župančič)	73
11. Solnce in dež. (A. M. Slomšek)	74
12. Mavrica. (S. Gregorčič)	74
13. Nevihta. (Po «Vrtcu»)	75
Uganke. 1. Senca. 2. Dež. 3. Nikoli, ker je vedno noč vmes.	
4. Veter. 5. Blisk. 6. Mavrica. 7. Grom in blisk. 8. Vihar	
Pregovori, reki in pametnice	76

c) V gozdu in pri potoku.

1. Po jagode. (A. Funtek)	77
2. Jagodov cvet in solnčni žarek. (Po L. Pesjakovi)	78
3. Strupene jagode. (A. M. Slomšek)	78
4. Breza in hrast. (O. Župančič)	79
5. Gozdar detel. (Fr. Marn)	79
6. Pevec. (Vida Jerajeva)	80
7. Spoznavanje Boga. (A. M. Slomšek)	80
8. Lovčev raj. (J. Cimperman)	81
9. Oba junaka! (J. Stritar)	81
10. O zviti lisici. (Po «Vrtcu»)	82
11. Lisica in kozel. (P. Gros)	82
12. Lakomni pes. (A. Funtek)	83

	Stran
13. Pozabljeni pevci. («Vrtec»)	84
14. Žabe. (O. Župančič)	84
15. Ribica. (W. Hey — A. Funtek)	85
16. Draga kamena. (J. Cigler)	85
17. Mlin. (A. Funtek)	86
Uganke. 1. Kadar druga stojé. 2. Zrcalo. 3. Žaba	86
Pregovori, reki in pametnice	86

IV. Jesen.

a) Polje in pašnik.

1. Jesen. (J. Stritar)	88
2. Zaklad v njivi. (A. M. Slomšek)	88
3. Ajda. (O. Župančič)	89
4. Nekaj danes, nekaj jutri. (J. Rôsa)	89
5. Črno kravo, molzo našo. (Fr. Levstik)	90
6. Sirovež. (J. Stritar)	90
7. Koliko velja žrebe?	91
8. Pes in ovca. (Fr. Metelko)	91
9. Čebela in ovca. (A. M. Slomšek)	91
10. Volk in pastirji	92
11. Pametna koza	92
12. Večer. (J. Stritar)	92
Uganke. 1. Mleko. 2. Repa. 3. Ker jih je več	92
Pregovori, reki in pametnice	92

b) Vinograd in gozd.

1. Kovač in kopač. (A. M. Slomšek)	93
2. Trnoljica in vinska trta. (A. M. Slomšek)	93
3. Sv. Urbana grozdje. (Narodna legenda, zapisal I. S.)	94
4. Trgatev. (L. Černej)	94
5. Jablana pred domačo hišo. (Po Fr. Nollu — er.)	95
6. Pri dobri gospodinji. (Po Uhlandu A. A.)	96
7. Strupene gobe. (A. M. Slomšek)	97
8. Želod in buča. (A. M. Slomšek)	97
9. Vole ženem vitoroge. (Fr. Levstik)	98
Uganke. 1. V polni sod. 2. Orehovo drevo. 3. Hrast	98
Pregovori, reki in pametnice	98

c) V tuje kraje.

1. Kako je v Norotanu. (Fr. Levstik)	99
2. Pod avtomobilom	100
3. Ako Bog da. (Po V. Vrčeviču)	100
4. Konjski žrebelj. (A. M. Slomšek)	100
5. Podkev. (J. Miklošič)	101
6. Kako sta mlinar in njegov sin gnala osla na semenj	101

	Stran
7. Voznik in Pavliha. (J. Miklošič)	102
8. Postiljonska. (J. Parapat)	102
9. Neredni deček. (Miklošič, Začetnica)	103
10. Lahkomiselnost. (L. Č.)	103
11. Ločitev. (O. Župančič)	104
12. Janko očetu za god. (Iz «Vrtca»)	104
Uganki. 1. Pismo. 2. Pismo	105
Pregovori, reki in pametnice	105

č) Trg in mesto.

1. Dva vesta za to	106
2. Tesar. (J. Stritar)	106
3. Kovač in krojač. (A. M. Slomšek)	106
4. Kovač. (A. Pernè)	107
5. Mizar. (J. Stritar)	107
6. Poštenost. (Po L. Benyšku)	107
7. Najboljše priporočilo. (Po Schindlerju)	108
8. Kaznovani nehvaležneš. (Po Wichnerju)	108
9. O skupulji z nogavico. (Dragotin Kette)	109
10. Kadar pridejo vojaki. (Fr. Levstik)	110
11. Mladi vojaki. (J. Stritar)	110
12. Kam in kje. (M. Kračmanov Valjavec)	111
Uganke. Mesarji	111
Pregovori, reki in pametnice	111

V. Zima.

a) V domači sobi.

1. Pesem nagajivka. (O. Župančič)	113
2. Ljubi sveti Miklavž. (J. Kostanjevec)	113
3. Sv. Miklavž. (A. Funtek)	114
4. Bóžič odpisuje Najdihojci. (Fr. Levstik)	115
5. Jaslice. (Ivo Trošt)	115
6. Božični večer. (Po J. Stritarju)	116
7. Bóžič. (J. Stritar)	117
8. Tepežnica. (A. M. Rostov)	117
9. Listek o novem letu	117
10. Aj, na okna. (Andrej Rapè)	118
11. Taščica. (Ivan T.)	118
12. Predice. (J. Stritar)	119
13. Gospodar in njegov hlapec. (Fr. Praprotnik)	119
14. Modra miška. (A. M. Slomšek)	120
15. Moj psiček. (J. Stritar)	120
Uganke. 1. Šipe na oknu. 2. Gospodar. 3. Pismo	121.
Pregovori, reki in pametnice	121

b) Na kmetiji.

1. Sneg. (A. Funtek)	121
2. Zima. (J. Stritar)	122

	Stran
3. Na ledu. (A. Funtek)	122
4. Konj. (Po Fr. Erjavcu)	123
5. Vravec in konj. (Fr. Levstik)	124
6. Kravica prodana. (J. Stritar)	124
7. Domače živali. (Fr. Levstik)	124
8. Žena in kokoš. (Fr. Metelko)	126
9. Kokodin. (J. Stritar)	126
10. Leni dekli	127
11. Sraka in pav. (J. Stritar)	127
12. Jagnje in volk. (Po Evzopu)	127
Uganke. 1. Sneženi mož. 2. Jajce. 3. Jezdec na konju.	
4. Sneg	128
Pregovori, reki in pametnice	129

c) V prirodi.

1. Pozimi iz šole. (J. Stritar)	129
2. Pozimi v gozdu. (Po Zupčevu)	130
3. Ptice pozimi. (Zdravko)	131
4. Krivokljun. (J. M.)	131
5. Vran in lisica. (Simon Jenko)	132
6. Stržek in orel. (Frančišek Erjavce)	133
7. Lipa. (Miroslav Vilhar)	133
8. Ošabnežu. (Frančišek Cegnar)	134
9. Zakaj je jelka vedno zelena. (Po Burckhartu)	134
10. Da mi biti je drevo. (O. Župančič)	135
Uganki. 1. Zima. 2. Led	135
Pregovori, reki in pametnice	135

VI. Domovina.

1. Moj dom. (A. Praprotnik)	136
2. Slovenska vas. (A. Koder)	136
3. Na goro. (M. Vilhar)	137
4. Štirje letni časi. (Po J. K. Campeju)	137
5. Uganka. (Iz «Vrtca»)	138
6. Ob potoku. (Po K. Moisslu)	138
7. Naša domovina	140
8. Ljubljana, Zagreb, Beograd	140
9. Hišni patron v Srbiji. (Po Hoiću)	141
10. Molitev naše Banice. (Čika Jova — Gradnik)	142
11. Bogdanček Jugoslovanček. (L. Černež)	142
12. Lepa naša domovina. (A. Mihanović in Silvin Sardenko)	142
13. Lijepa naša domovina. (A. Mihanović)	143
14. Jugoslaviji. (Janko Leban)	144
15. Naprej. (S. Jenko)	145
16. Vile. (Narodna pripovedka. — L. Č.)	145
17. Bajka o siroti in škrateljčkih. (Cvetko Golar)	146
18. Divji mož. (O. Župančič)	147

	Stran
19. O Indiji Koromandiji. (O. Župančič)	148
20. Zlatorog. (Po K. Dežmanu)	149
21. Kralj Matjaž. (Narodna pripovedka. — M. Herić)	149
22. Kraljevič Marko. (L. P. Nonadovič)	150
23. Oranje kraljeviča Marka	151
24. Sv. Ciril in Metod. (Iz Šolskega lista)	152
25. Črni Juri	152
26. Ljubezen do kralja. (Andrej Rapé)	153
27. Kako je spoštoval kralj Peter kmetiški stan. (L. Černež)	153
28. Kralj Peter I. Veliki, Osvoboditelj in Ujeditelj	154
29. Naš kralj	154
30. Kralj Aleksander v Sloveniji	155
31. Narodna himna. (Jovan Dorđević)	156

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR

20872/2. izd. 1923

C08155 *

097206417

ZA ČITALNICO